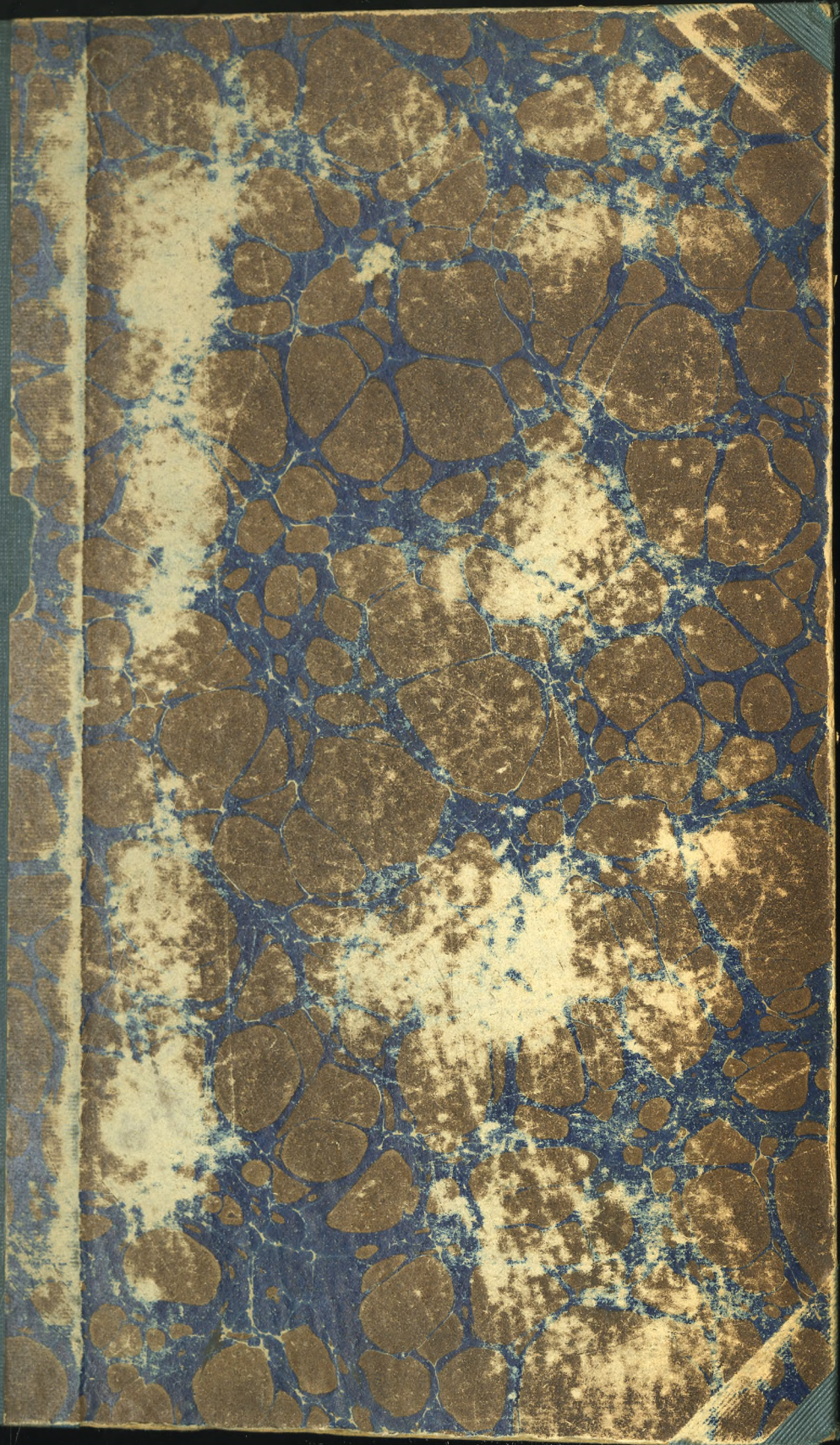

Politikai
röpiratok.

135.

135
1187

Dr. Ballyai Géza

TANULMÁNYOK

A

KÖZIGAZGATÁS KÖRÉBŐL

ÉS

EGY KIS STATISZTIKA.

IRTA

KOLOSY MIKLÓS

Sáros vármegye főjegyzője.

9.

»Quousque tandem« ...

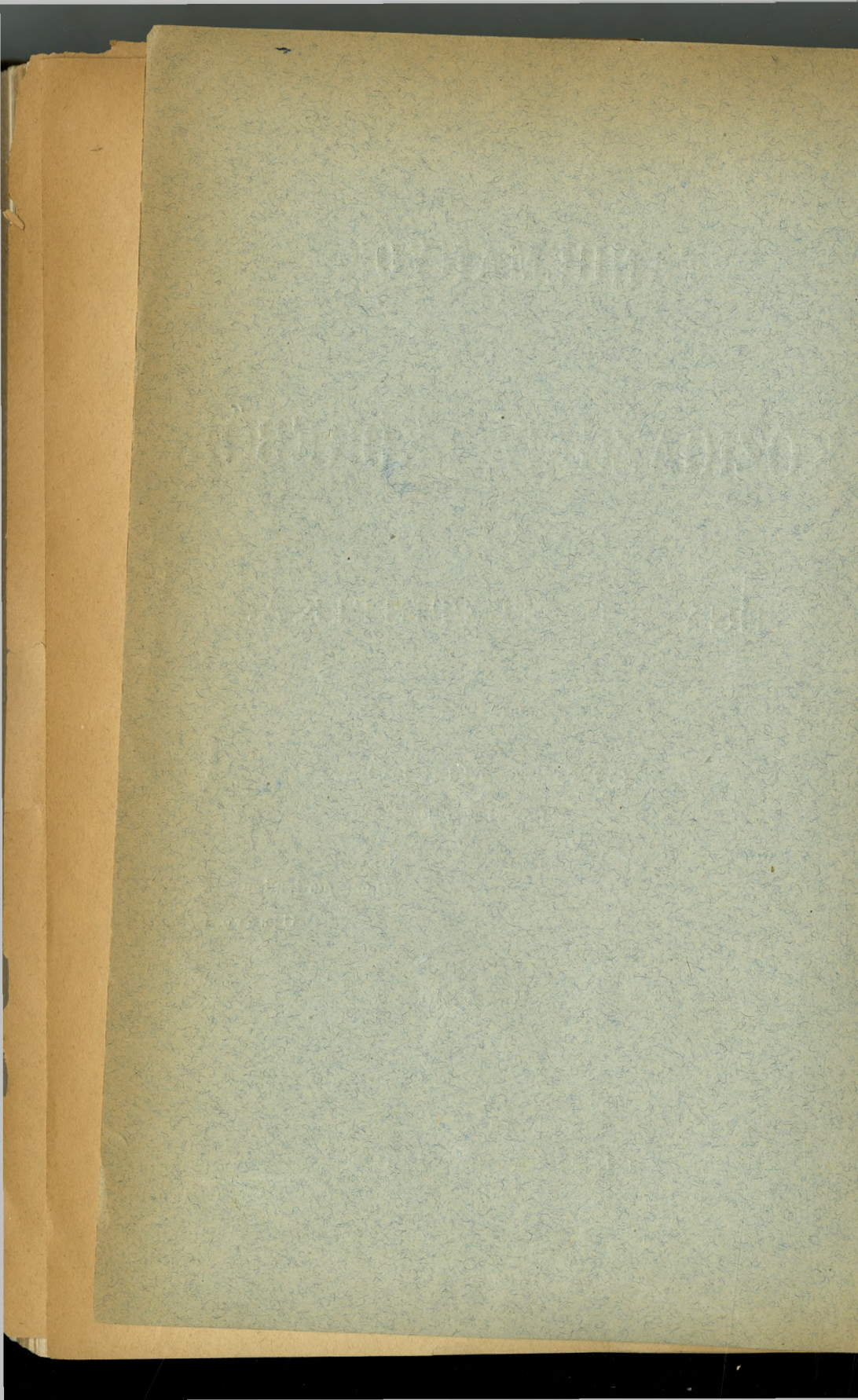
Cicero.

Ára 1 forint.

BUDAPESTEN.

ZILAHY SÁMUEL.

1879.

TANULMÁNYOK
A
KÖZIGAZGATÁS KÖRÉBŐL
ÉS
EGY KIS STATISZTIKA.

IRTA

V
KOLOSY MIKLÓS

Sáros vármegye főjegyzője.

»Quousque tandem« . . .

Cicero.

~~~~~
BUDAPESTEN.
ZILAHY SÁMUEL.
1879.

L 15752 007355 16

DE BALLAGI GÉZA.

TARTALOM.

	Lapszám
I. Még egy keleti kérdés	1
II. Visszapillantás	4
III. Bajok és hibák	12
IV. Az előbbinek folytatása, vége ki tudja mikor lesz	21
V. Van-e napirenden a közigazgatás	32
IV. Parlamenti kormány és törvényhatóságok, választás és kinevezés, qualificatio	36
VII. Területi beosztás	46
VIII. Városok, kis és nagy községek	54
IX. Mi legyen a kezdet	63
X. Apróságok	66
XI. Egy kis Statistika	72—127
A) Magyarország és Erdély területe és népessége közigazgatási szempontból általában.	
B) Magyarország területe, tekintettel a közigazgatási beosztásra részletesen.	
C) Magyarország népessége, tekintettel a közigazgatási beosztásra részletesen.	
D) A nagy és kis községek népszáma és határkiterjedése.	
E) A megyei közigazgatás költségei terület- és néparányilag az 1879. évi előirányzat szerint.	
F) A városi törvényhatóságok területe, népszáma s viszonylagos népessége.	
G) A rendezett tanácsú városok területe, népszáma s viszonylagos népessége.	
H) Azon községek területe és népessége, melyeknek határa egy □ osztr. mértföldnél (10000 □ katasteri hold) nagyobb.	
I) Azon községek területe és népszáma, melyeknek határa 100 □ katasteri holdnál kisebb.	

I. FEJEZET.

Még egy keleti kérdés.

»Kizökkent az idő.«

Shakespeare (Hamlet).

»Alles Gescheidte ist schon gedacht worden,
man muss nur versuchen, es noch
einmal zu denken.«

Goethe.

Nem arról a szomorú dolgról kívánok értekezni, mely mi reánk magyarokra nézve »lucus a non lucendo«, mert nem vagyunk benne orientálva, daczára hogy kelet népe vagyunk; nem is azon örvendetesebb eseményről fogok szólni, miszerint Keleti legújabban kihozott (nem ugyan Ázsiából, de számadataiból), néhány százezer magyarral többet, mint a mennyien hittük, hogy vagyunk; sem az egyikről, sem a másikról, hanem elmondok egyet-mást arról, a mi a mindennapi élet viszonylataival függ össze s talán ez okból olyan, minálunk legalább, mint maga az élet: tragicomicus.

A ki közel eső tárgyakra nem ügyel, ne csodálkozzék, ha egyre-másra botlik. Mi is ily közeleső tárgyra, — közigazgatásunkra — nem fordítunk figyelmet. Nem foglalkozunk vele, csak negative, azaz szidjuk. — Ily módon se meg nem ösmerkedünk vele, se tájékozást nem szerzünk.

Vannak, habár kevesen, a kik tudnának, de nem akarnak. Vannak ismét, a kik szeretnének, de ezek nem tudnak; az avval foglalkozók túlnyomó többsége azonban se nem tud, se nem akar. Foglalkozzunk hát kissé ezen kérdéssel, vagy

legalább annak azon részével, mely nemcsak azért keleti, mert orientálva a nem vagyunk benne, hanem azzá lett különösen, mióta egy magas állásu hazánkfia kimondotta, hogy: »köz igazatásunk ázsiai.«

Midőn világgá lett bocsátva ezen két szóból álló röpke mondat, a Kárpátoktól Adriáig talált viszhangra, mert szó sincs róla, hogy a közszolgálat minálunk legkevésbé van a közönség érdekében szervezve; a közönség is érzékenyebb egyéb bajai miatt is, de meg bünbakra, mindég és mindenütt volt szükség.

E mondást mindenki megegyeztethette izlésével, csak az a baj, hogy senki se vette magára. Mozgalom is támadt, de nem üdvös és nem vezetett gyakorlati eredményekre, nem érlelt meg egy eszmét sem, sőt meg sem világította a kérdéseket. Emellett oly magas talapzatra lett állítva, — minden egyéb fölé emelve — s az »in hoc signo vinces« jelmondás hangoztatása mellett a szűkebb értelemben vett köz igazgatás kérdése, hogy végre is gyanakodott a közönség, nem olyan-e ez a program is, mint sok más, azaz hogy nem ürügye szintén a hatalom megszerzéséhez? Így azután törpe minoritás lett vége a nagy várakozásnak s a vezér abdikált.

De gondolták magokban azok, kik köz igazgatási providentiális férfit láttak Sennyeiben, »aufgeschoben ist nicht aufgehoben«. Ezek illúziója is eltűnt azonban, midőn Sennyeinek együtt maradt pártja egyszerre azon kijelentéssel lepte meg a világot, hogy a köz igazgatás principiális kérdéseit bolygatni jelenleg se nem tanácsos, se nem sürgős. S miután egy államférfiu szavaival élve »Magyarországon alig jutott valami megállapodáshoz, minden oscillál s így vagyunk a hajlamokkal s felfogásokkal a közügyek terén is«, a közönség csakhgmar belenyugodott ebbe is.

»S a pusztá légbé nem vagyül
Csak legkisebbke jaj.«

De ha kérdem, hogy miért? Hát azért . . . . Annyira javult utolsó időben, vagy csakugyan ázsiai köz igazgatásunk? Javult is, nem is, aszerint, a kitől kérdezzük.

A póstásnak tagadhatlanul igaza van, hogy a Deák Ferencz nevére czimzett levélre Budapesten ma már nem írának rá azt, hogy »unbekannt.«

A távirászszal se vitázom a felett, hogy a távirat ma már csak kivételesen tévirat-e?

A külföldi, kinek lefordítjuk az adóhivatal szót, felsóhajt: »mily boldog ország, a hol még e hivatal is ad.«

Katonai szervezetünk nagyon is nyugati, itt nem ártana egy kis visszaesés.

Tanügyünknel kezdik felösmerni az enquêtek, hogy rossz; a mi a multakhoz képest nagy haladás.

Statisztikánk még a nyugaton sem ösmert rovatokkal gazdagítja a tudományt.

Van már erdei-rendőri törvényünk s meg lesz nemsokára hozva a honosításról s utakról szóló; csak már azon utakról és módokról volna szó, melyek utbaigazítanak, hogy a rendelkezések miként hajthatók végre?

Ugy igaz, hát a törvényhatósági administratió és a mi evvel összefügg? Nos . . . senki se szól, vagy csak kifogást és mentséget tud felhozni? — Hó, hó, megálljunk, mert aligha nem ennek szól legfőképen az ázsiai »praedicátum.«

II. FEJEZET.

V i s s z a p i l l a n t á s .

»Nemzeteket új eszmékkel megbarátkoztatni,
nem egy nap munkája.«

Draper.

»Sed fugit interea, fugit irreparabile tempus.«
Virgil.

A jurisprudentia alapját főleg az általános emberi tulajdonok felösmerése képezi. Mentől inkább vette számba az emberi természetben rejlő tulajdonokat valamely törvényhozás, annál tökéletesebb lett azon állam jogrendszere. Ily lélektani alapokon nyugvó magánjogi törvények abszolút becsselel bírnak, mint pl. a pszichologiailag legtökéletesebb római jog, mely századok hosszú során át, mind e mai napig megkímélte jogász uraimékat egy újabb alap-rendszer kidolgozásától.

A római jog abszolút becsselel bír, olyannyira, hogy az elvont részletekre vonatkozó mondások ma is majdnem törvényerővel bírnak. A mondatok közmondásokká váltak s azoknak pusztá felemlítése magában képes lefegyverezni a legfogasabb prókátort is. — Az austriai általános polgári törvénykönyvnek Magyarországón leendő életbeléptetését 1860-ban csakis azon törvénykönyvnek származása akadályozta s korántsem az, mintha az ott kimondott dolgok »a magyar nemzet géniusával« nem egyeztek volna.

Még az alaki eljárásra nézve is képzelhető egység, mert a nyilvánosság, közvetlenség, szóbeliség alkalmazható primitív ügy, mint magas culturfokon álló nemzeteknél.

A közigazgatás anyagi részére vonatkozó törvények alkotásánál azonban az államszervezethez, illetve alkotmányhoz idomítottan a culturállapot, természeti viszonyok az iránytadók s különösen a helyi körülmények is fontos szerepet játszanak. Ez okból az illető ország s lakóinak alapos, beható ösmerete nélkül megfelelő közigazgatási törvényeket hozni vagy alkalmas módon intézkedni, nagyon nehéz.

Egyáltalán lehetetlen azonban törvényileg, sőt rendeletileg és szabályrendeletileg is kimeríteni a tárgyat, gondoskodni minden irányban, s valamennyi előfordúlható esetre alkotni szabályokat. Kerül elő mindig száz meg száz olyan eset, melyre a tisztviselő paragraphust hiában keresne, a hol tehát az elintézés »bölcshelátására« van bízva. Ezért nyílik tág tér a közigazgatásnál az önkénykedésre.

A közigazgatási codificációnak nincs értelme, mert a legtöbb intézkedés esetről-esetre és rendeleti uton történik. Lett légyen bármily rendezett közigazgatása valamely államnak, ez csak relativ becsesel birhatott. Nem mondjuk, hogy egyes intézmények sikerrel át nem plántálhatók, de egy bár másutt jónak bizonyult közigazgatási rendszernek egészbeni életbe léptetése homogenitást feltételezne.

Az imént előadottakból látható, mennyire különböző két szak a közigazgatási és törvénykezési s mennyire jogosult a kettőnek különválasztása, a mi azonban nem azt jelenti, hogy ne tudjon egyik a másik felől; kivált a közigazgatási tisztviselő kell hogy kissé jogász is legyen, mert a biráskodás a közigazgatásnál is gyakori; ezenkívül sok az érintkezési pont és ennél fogva minden jogi ösmeret hiánya az illetéktelen eljárás eseteit szaporítaná. Hanem szakszerűleg művelni egyaránt mind a két ágat, mióta a közigazgatásnál annyi tanulmány és ösmeret kívántatik, erre csak kiváló tehetség képes.

»A régi jó időkben« minálunk a közigazgatás a társadalmi állapotokkal egyezően patriarchális, tehát megfelelő volt.

Bizáki Puky Károly 1828-ban irt »Politikai Igazgatás« czimű művében még ezeket írja:

»A politikai út (administratio politica) ez teszi a dolgoknak és az Igazságnak rövid és nem a törvények által meghatározott úton való elintézését s kiszolgáltatását.«

Ezen értelmezés ma zürzavarra s tömérdek visszaélésre

vezetne, akkor azonban megjárta, miután — a közigazgatás-hoz fűzött mai igényeket s követelményeket véve mértékül, — sokra nézve akkor intézkedés szüksége egyáltalán nem forgott fenn, de meg a magánérdek a közérdekkel inkább járt karöltve. — Különben pedig a közigazgatási törvényeket sokban a törvényhatóságok statutumai pótolták. — De hát miből is állott akkor a közigazgatás?

A sok mindenféle egyenes, közvetett és pótagók, jövedékek, illetékek stb. ösmeretlenek valának; — mindössze házi és hadi adó czimen kellett beszédni engedelmességhez szokott néptől, aránylag sem nagy összegeket.

A pénzügyi teendőkkel egyszerűség tekintetében vetekeedett a katonai eljárás. — »A póttartalék nyilvántartásában álló védkötelesek igazolványai« megvizsgálásának szüksége még nem forgott fenn; — »a tizenhat év óta távollevő« és »teljesen ismeretlen védkötelesek« közti különbség megmagyarázása végett a szolgabírónak nem kellett falunként előadásokat tartani; vastag utasítások még nem okoztak fejfájást s a véd törvényi utasítás utolsó lapján kilátásba helyezett »különös törvény« előfutárjaiként naponta kiadott különös n él különös ebb rendeletek még nem léteztek.

Vasút, távirda, statistikai kimutatások valamint sok más hasznos és kevésbé hasznos dolog vagy éppen nem vagy alig volt ösmeretes, tehát ezekre nézve intézkedni sem kellett; a hol pedig intézkedés szüksége forgott fenn, ez »more patrio« történt; az akkoron annyira használt latin példabeszédek közül ezt: »forma dat esse rei« a közigazgatásnál egyáltalán nem alkalmazták.

Igy tartott ez kevés változtatással 1848-ig, midőn a helyzet egyszerre s gyökeresen változott át.

A nagy elvek ki lettek mondva, de a mindennapi élet igényei kielégítést már nem nyerhettek. Mint Mózes a zsidókat a veres tengeren át, úgy vezetett minket Kossuth, csak-hogy mi felettünk az ár csapott össze, még mielőtt teljesen át-kelhattünk volna.

A mult és jelen közt mély űr támadt, áthidalva sem lön és így az érintkezési pontok hiányzottak.

A negyvenes évek nagy férfiai megvitatták ugyan, menyiben fér meg együtt parlamenti kormány és törvényható

sági önkormányzat, de annyira a kérdés 1848-ban még vezérferfiaink előtt sem volt tisztázva, hogy megfelelő — habár ideiglenes — törvényt hozhattak volna, a törvényhatóságok újabb rendezéséről. Pedig ha egy valódi administratív tehetőség hazánk viszonyainak megfelelő közigazgatási rendszert alkot és léptethet 1848-ban legalább főbb vonásaiban életbe, vagy legalább a közigazgatás vezérelvei állapíttatnak meg, ez nagy áldás leendett, mert lett volna 1867-ben mit átvenni.

Gyökeres rendszerváltozás különben is legalkalmasabban és legsikeresebben hozható be forradalmi időben; oly dolgok, melyek békés korban kormánybuktató mozgalmat idézhetnek elő, fel sem tűnnek akkor.

Továbbá békében, alkotmányos országban, avatott és avatatlan egyaránt befolyást igényel, a pártok közti compromissumok nagy szerepet játszanak, az eredmény tehát rendszerint se hideg, se meleg. A közigazgatásnál, mely sokaknak közreműködése mellett lehet csak jó, a közönséget sem lehet rendes viszonyok közt ignorálni, s bajos ellenszenves intézményeket léptetni életbe, bármily jók is azok; teheti ezt abszolút hatalom aránytalan nagy költséggel, de az ekkép életbeléptetett intézmények élete csak addig tart, míg erőhatalommal fenntartani lehet.

Példa rá II. József közigazgatási rendszere, s példa rá az 1849—1861-ig terjedő korszakot követő idő, midőn a »német« rendszer elleni gyűlölet, a rosszal egyaránt, rosznak tüntette fel a jót is.

Az 1861-ik év nagyszerű volt sok tekintetben, de a belgazgatás kérdésén nem lendített semmit, habár, vagyis inkább mert a tisztviselői állomások betöltésénél, a bármely téren szerzett hazafiúi érdemek vétettek kizárólag figyelembe. Már pedig el kell ösmernie mindenkinek, hogy nagyérdemű hazafiak is képesek rosszul kormányozni. — Hogy ez 1861-ben így történt, körülbelől természetes, de hogy közigazgatásunk jó nem lehetett, az is természetes.

1861-ben valódi nagy embereken kívül, csináltunk magunknak még tiz-annyit, hogy lelkesedésünk nyilvánítására több tér és alkalom nyílják. Mindenki csak nagy eszméssel volt elfoglalva, kis dolgokra nem gondolt senki, az adminisztráció pedig aránylag kis dolog volt.

»Mundus se expedit« s majd rá értünk arra, még hangzották mindenfelé. Hallottuk aztán azt is, hogy »restitutio in integrum«, de oly általánosságban tartva a beladminisztrációra vonatkozólag, hogy ki huszonöttel, ki anélkül értette e mondást. Messze voltunk tőle még, hogy sort keríthessünk a közigazgatás kérdéseire, midőn alkotmányos próbaműködésünknek vége szakadt. Elkép az 1861-ik év a beladminisztrációra nézve csak negatív értékkel birt; — megmutattuk azt, hogyan nem kell kormányozni.

Következtek ismét évek, midőn nem magyarok, hanem »magyarkák«, »gyászmagyarok« teljesítették a közszolgálatot, s midőn a kormánynak szándéka sem volt az országos érdeknek megfelelően kormányozni.

E korban nem közigazgatás, de kivált a felvidéken közigazgatás folytattatott a kormányhivatalnokok részéről s az igazság szó első betűje, midőn azt kiszolgáltatni kellett, nagyon gyakran elmaradt.

Schmerling és emberei voltak az elsők, kik Bachnak némi népszerűséget szereztek.

1865-ben kezdett ismét derengni, de sokáig nem voltunk tisztában, valjon e derengés nemcsak afféle aurora borealis-e? melynek okát, valamint azt, hogy meddig fog tartani, nem tudja senki. Egy-két emberen kívül nem tudta elképzelni más, hogy szép szerével miként létesíthető a kiegyezési mű, mert a gordiusi csomót mindig csak úgy emlegetik, mint a melyet ketté vágta és ki nem bonyolítottak.

De bár a békés kibontakozást majdnem mindenki kívánta, mégis midőn a hazabölcse igazolta a hozzá kötött várakozásokat, s Magyarország önrendelkezési jogát visszanyerte, neki került a kiegyezési műnek a balközép s a szélsőballal egyetértve elhitette a közönség egy részével, hogy ezt lerontani elsőrendű életérdek.

Megindult ennek következtében a belháboru, mely »közjogi harc« neve alatt folyt, s mely csak abban különbözött a valódi háborútól, hogy a rágalom s gúny nyilai jöttek divatba, és hogy az elesettek többnyire morális halállal haltak meg.

A közjogi harchoz társult nemsokára a küzdelem a (jó) létért s ad norman »l'état ce moi«, — e kérdésre »mi a közérdek?« mindinkább több ember kezdte mondogatni —

eleinte csak magában, később nyíltan is: — »a közérdek én vagyok.«

Némely irányban s azon czimen, hogy százados mulasztásokat kell pótolnunk, az igaz, hogy haladtunk, ámde úgy jártunk mint a gőzmozdonnyal versenyző paripa: egy két állomáson kibirtuk, de a célzt evvel meg meg sem közelítettük; a rohanva haladásban erőnket pocsekoltuk, »strupirtak« lettünk és e mellett »echauffiroztuk« magunkat.

A tulajdonképeni belreform kérdései csak melleleg jöttek figyelembe és csak ott s annyiban keltettek nagyobb érdekeltséget, a hol és a mennyiben közjogi vitára kínálkoztak alkalmas támpontúl.

E mellett az akkori miniszerelnöknek elve volt, hogy »providentialis homo minima non curat« s az intelligens közönség közt kevés volt a ki praetornál kevesebbnek hitte magát. Nagy dolgokra akadt vállalkozó elég, közönséges munkát kevesen végeztek s csillagokat vizsgált az is, ki az ekeszarva után járt. Nem csoda, ha 1867-től—1871-ig közigazgatás és törvénykezés azon versenyeztek: hogy melyik ázsiaibb.

De az universalisabb jellegű joggal mégis többen foglalkoztak, itt a folytonosság sem szakadt meg, jogász nép is vagyunk, a külföld törvénykezésünk ellen lármázott jobban, de meg idenye ekkor a törvénykezésnek és nem a közigazgatásnak volt: így hát erre került elébb a sor.

A közigazgatásnál a helyzet egészen új, előkészítve mi sem volt s bele kellett elébb találni a változott viszonyokba magunkat, hogy tájékozva legyünk csak arra nézve is, hogyan fogjunk hozzá.

Az 1848. év előtti állapotok visszaállíthatók nem voltak, újabb törvény még nem létezhetett, az osztrák rendszer pedig — egyébről nem is szólva — nem lett volna életbe léptethető, a közönség ellenszenvé miatt — Ezen ellenszenv mód nélkül emelte az »alkotmány védbástyáinak« nimbusát s nem képviselhető olyannyira népszerű kormány, mely 1867-ben vagy 1871-ben is képes lett volna szépszerűvel keresztülvinni a megyéknél a kinevezési rendszert, qualificációt s más hasznos dolgokat.

Részben a helyzet fel nem ösmérése s részben a kényszerhelyzet teremtették meg a félrendszabályokat

és anomaliákat, mint a minők például, hogy a törvénykezésnél a kisebb fokozatoknál is nem közönséges, — a közigazgatásnál pedig az előkelőbb állásoknál se kivántatott qualificatio; — vagy hogy alispán, szolgabíró lehet, a ki iskolába se járt, — a falusi jegyző pedig tegyen vizsgát a Conversations-Lexiconból.

A törvénykezésnek a közigazgatástól történt különválasztása egyébként az utóbbira nézve is vivmány volt; — sajnos. hogy ennek akkép kelle történnie, mint mikor az új földesur nagyobb bért fizetvén s nagyobb kedvezményeket helyezvén kilátásba, a régi urat cselédjei ott hagyják. »Végzett ember« itt-ott maradt egy-kettő a megyéknek, midőn 1871 végével a törvényhatóságok rendezéséről szóló 1870. évi 42-ik törvény-cikk alapján történtek a választások, minek következtében a törvénykezési ember a közigazgatásit csakhamar úgy kezdte tekinteni, mint katonát a civilt. — »Ha nem is fényes de biztosított existenciát nyújt a törvénykezés« e néhány szóban foglaltatott a törvénykezési szolgálat fő előnye a közigazgatási felett.

S különös, hogy épen akkor, midőn emberek és körülmények versenyre keltek s mindent elkövettek, elvonnai a jó igazgatás feltételeit: fokozódtak nagyobbra a közigazgatás iránti igények és várákozások.

Ezen igényeknek és várákozásoknak az adott viszonyok közt s a rendelkezésre álló eszközökkel megfelelni nem lehetett.

Igy lett, helyesebben maradt »a közigazgatás ázsiai.«

De ha igazságosak akarunk lenni, el kell ősmernünk, hogy az 1870. évi 42-ik törvény-cikk minden gyarlósága s meg nem felelő volta mellett is haladás volt, mert a semmiből teremtett: »modus vivendit.«

Hol van az az okos ember, ki anélkül, hogy tapasztalati adatokra vagy praecedensre támaszkodhatnék, teremtse a mi polyglott viszonyainkhoz illő kifogástalant s mellesleg még fejtsse meg a kör négyzetét, — egyeztesse jól össze a parlamenti kormányt úgy hogy az erős legyen, a törvényhatósági önkormányzattal úgy, hogy ez tágkörű maradjon.

Az 1872. évi 42-ik törvény-cikknek a később hozott közigazgatási törvények felett legalább azon előnye van, hogy kevés kivétellel életbe lehetett léptetni. Hogy némely törvény-

hatóság, nem magyar status in statu, ennek nem ezen törvény, hanem azon körülmény oka, mert a törvényhatóságok tágkörű önkormányzattal bírnak, vagyis a törvényhatóságok adminisztrálnak.

Ha a községek rendezéséről szóló 1871. évi 18-ik törvénycikket mindenütt s legalább oly mértékben lehetett volna életbe léptetni, s ha a hibákon okulva a későbbi törvényeket gyakorlati alapon hozzák meg, közigazgatásunk következetes és erélyes vezetés mellett szépen fejlődhetett volna. Így csak annyival vagyunk előbbre, hogy az eredetileg majdnem »durch die Bank« gyenge közigazgatási tisztviselők közül, idáig sok beletörődött a teendőkhöz.

Jelenleg a dolog úgy áll, hogy a közigazgatási szervezet mostani rendszerét mindenki ideiglenesnek vagy átmenetinek tartja, de azt is megkívánja, hogy nemcsak a kor, hanem saját igényeihez mérten is legyen törvényes intézkedés téve már most minden irányban; minélfogva arról, hogy az egyes közigazgatási törvények egy átgondolt egésznek részei s azzal szerves összefüggésben legyenek vagy legalább összhangban álljanak: szó sem lehet.

Kimutatni igyekeztük a fentebbiekben általánosságban hogy közigazgatásunk jelen állapotát mennyiben lehet a viszonyok kényszerűségéből eredettnak nevezni s mennyiben nem, áttérhetünk tehát annak részletesb fejtegetésére, minő álláspontot foglal el a törvényhozó testület, kormány s közönség a közigazgatással szemben s minő a törvényhatóságok szerepe.

III. FEJEZET.

Bajok és hibák.

»Több tartalom kevésb mesterkedéssel.«
Shakespeare (Hamlet).

»Gyakori tévedés, melytől szellemes és a köz
ügyekben jártas férfiak sem mentek: az
államügyek vezetésénél a törvényhozást
mindennek, az igazgatást pedig
semmibe se venni.«

Macaulay.

Dóczyt, Csiky Gergelyt megrójják, a miért Spanyolországban keresnek színműtárgyat s Lope de Végát, Calderont, Moretót választják mintául; — pedig hát ők csak egynémely törvényjavaslat készítőinek példáját követik, — mint a kik szintén »Ellenállhatlan« vágyat éreznek, idegen minták után futkosni.

A különbség mégis az, hogy míg Dóczy s Csiky művein a múza »Csók«-ja rajta van, a mi törvényjavaslataink készítőit ritkán szállja meg a szent lélek s különösen a községek rendezésére vonatkozó s evvel rokon intézkedések azon benyomást teszik, mintha a szerzők előtt a magyarországi községek »Spanische Dörfer« lettek volna.

»Nem a ruhát szabni az emberre, de az embert szuszakolni bele a ruhába«, ez lehetne méltó mottója nem egy rendelkezésnek, s mint a kis diákon apja köntöse, úgy veszi ki magát nem egy intézményünk, midőn végrehajtásra kerül a sor.

Viszonyainknak figyelmen kívül hagyása s a helyi érdekeknek ostentatív mellőzése okozzák azután, hogy némely törvényünk sok helyen ma sincs életbe léptetve.

Legyen a törvény szent és sérthetetlen, kívánjuk, — s bár lehetne drákói szigorral szerezni érvényt e szabálynak; hanem hát nem lehet, míg végrehajthatlan törvényeink lesznek. — Törvénykezésnél, közigazgatásnál egyaránt áll az, hogy »ad impossibilia nemo obligatur.«

A mások szép szemeiért is nyújtózkodunk olykor tovább mint a meddig a takaró ér s mutatunk a külföldnek »festett falukat.«

A népiskolai közoktatásról szóló 1865—8. évi 38-ik, a községek rendezéséről szóló 1871. évi 18-ik, a közegészségügyi 1876. évi 14-ik, közadók kezeléséről szóló 1876. évi 15-ik, gyám- s gondnoksági ügyekre vonatkozó 1877. évi 20-ik s a kisebb polgári peres ügyekben való eljárásról szóló 1877. évi 22-ik törvénycikkek, az ezeket pótló rendeletekkel úgy a mint meghozattak, mindmegannyi »filius ante patrem« voltak és lesznek nagyrészen ezentul is, mert hisz néhány ezer község »kupaktanácsa« teljesen hijjával van az elemi ösmereteknek, nemhogy azon terjedt hatáskörnek s írásbeli teendőknek felelhetne meg, melyeket a törvény reá ruház és mert azon szakközégek (néptanítók, orvosok), melyek egynémely törvény életbeléptethetésénél szükségesek, oly számmal mint kívántatik nem is léteznek.

Hogy ez így van, hogy közigazgatásunk egyáltalán nem lehet összhangzatos és hogy az eredmény az eljáró közegek fáradságával sem áll arányban, ennek egyik oka, miszerint államférfiaink közül kevesen s aránylag keveset foglalkoznak a közigazgatás kérdéseivel, viszonyainkat részletesen nem tanulmányozzák, tehát tervszerűleg nem járnak el.

El lehet mondani államférfiainkra, a mit Macaulay »Barére Bertrand« című művében az 1791-ben feloszlott francia nemzetgyűlésről ír:

»Tagjai közül többen sokat olvastak és gondolkoztak közigazgatási elméletekről... De abban a bizonyos ügyességben, mely a kormányzás berendezésére, megindítására és vezetésére szükséges, siralmas volt a hiány, mert

az ilyenemű ügyességet inkább gyakorlatból mint könyvekből meritjük. A könyveknek ugyan nagy hasznát veszi a politikus, valamint hasznukat veszik a hajósok és sebészek is, de az igazi hajóshullámokon, az igazi sebész a betegágyak mellett tanul.»

A honatyák s kormányaink közigazgatásunkat sem az alkotmányval valódi összhangba hozni, sem a népelethez időmitani nem tudják, — czélnak se tekintik annak javítását, — egyszerűen eszköz az, még pedig nem is valamely magasabb állameszme megvalósítása érdekében.

Egy része az újabb intézményeknek közvetett megadóztatás, a mennyiben a törvényhatóságok vállára háríttatnak nem oda tartozó teendők; más része speciális érdekből terjeszti ki a választott törvényhatósági tisztviselő hatáskörét, miután a kinevezett bírák némely dologban nem »pariroznak« eléggé.

Törvényjavaslatok s fontosabb szabályrendeletek zárt ajtók mellett készülnek, pedig tudvalévő dolog, hogy midőn gyülekezetekben nagyobb munkálatok terjesztetnek elő anélkül, hogy a nyilvánosság előtt lettek volna megvitatva s anélkül, hogy tanulmányozásukra minden ahhoz értőnek hosszabb idő engedtetett volna, nagyon nehéz alaposan s oly módon hozzá szólni, hogy a hiányok mindenki előtt egyszerre felülökké váljanak.

Az igaz, hogy nem sokan vannak, kik az egyes közigazgatási kérdésekhez nemcsak elvontan, de az egyes részek összhangzatos összefüggésére való figyelemmel tudnának haszonnal hozzászólni, de ha például a törvényhatóságok az őket érdeklő kérdésekben előlegesen megkérdeztetnének, adnának legalább gyakorlati utbaigazításokat s ha a nyilvánosság útján az egyes rendszabály-tervezetek indokoltan előterjesztetnének, a közönség egy része előre meg lenne nyerve, holott most feltétlenül s »ab invisis« ócsárol mindent s egyaránt elkeseredésében. S mi haszna a köznek, ha egy jól feyelmezett képviselőházi többség rámondja a feketére hogy fehér, — az előre meg nem nyert közönség passivitásán, megtörik minden.

Jelenleg alig hozatik meg egy törvény, egyremásra kér-

vényeznek a törvényhatóságok annak megváltoztatása iránt. Ezt persze compromissió nélkül tenni nem lehet; de azt mégis csak megvárná az ember, hogy midőn alkalmileg, látszólag legalább épen a tények logikájával ellenkezőleg történik intézkedés, ezen körülmény indokolva legyen valamiképen. Nem!

Igy például midőn legnagyobb volt s meg sem czáfoltott azon indokolt panasz, hogy a szolgabírák részint szellemi képesség hiánya, részint pedig soknemű teendőik miatt nem végzik s némely helyen nem is végezhetik jól teendőiket, — midőn adatokkal bizonyított be, hogy a községekben számtalan helyen nincs írni, olvasni tudó ember; midőn bebizonyult, hogy községi, de különösen, körjegyzői állomásra — az állás zaklatott volta miatt — alkalmas egyéneket nem kapni; s midőn vége-hossza nem volt a lamentónak, hogy a községi pótdó második államadóva növi ki magát, mi volt a felelet?

Az 1875. évi 10-ik törvényczikk, mely a törvénykezési kézbesítéseket a községek terhére rója, az 1876. évi 15-ik törvényczikk, mely a közadók kezelését nagyrészt a szolgabírákhoz és községi előjáróságokhoz tereli;

az 1877. évi 20-ik törvényczikk, mely a gyámsági és gondnoksági ügyekben ajándékozza meg bizalmával az oly rosz, renomméban álló közigazgatási közegeket, a legnagyobb mértékben;

az 1877. évi 22-ik törvényczikk, mely a polgári perrendnek legtöbb helyen életbe se léptetett községi bíraskodásról szóló fejezete helyett, a kisebb polgári peres ügyekben való eljárást, tehát sokkal kiterjedtebb hatáskört ruház a községi előjáróságokra.

Summa summarum a közigazgatási teendők nevezetesen szaporítottak, némely járásbiróságnak alig maradt teendője, a közigazgatásnak a törvénykezéstől lett elválasztására vonatkozólag kimondott, keresztülvitt s néhány évig alkalmazott elv alteráltatott és ez ügyek mégis, vagy ha tetszik épen azért folynak még rosszabbul.

Az mondatik, hogy az idézett törvények az ország egyik, talán kisebb, részében nem alkalmazhatók egészben, hogy a rész rendelje magát az egésznek alá, mert minden helyi érdeket figyelembe venni nem lehet.

Ennek ellenében joggal véljük mondhatni, hogy épen

polygiott államban nem lehet egy kalap alá vonni mindent és hogy a törvénytől a hon minden polgára megkívánhatja, miként azon eseteknél, a melyekre szól, az ország legutolsó zugában is alkalmaztathassék. A rész igenis rendelje alá magát az egésznek, a hol azt a közérdek kívánja, de a beladminisztráció szempontjából a közérdek nem kívánja a helyi viszonyok mellőzését, mert ha ez nem áll, Magyarország legnagyobb részében nem lehet adminisztrálni.

Egy időben annyira rájárt már a helyi érdek szóra kormányunk tolla, hogy az 187²/₃. évi cholera is vidéki érdeké törpült, midőn a költségek kérdése forgott szóban.

Tény, hogy, míg a marhavész ellen tett intézkedések kiadásai államköltségen fedeztettek, az 1873. évben kormányilag kirendet cholera-orvosok költségeit, a cholera által sújtott községek lakóin, vagyis ott vették meg, hol a munkaerő csökkent és a szegénység növekedett s miután a járvány a nyomorúsághoz társúl legszivesebben, a legszegényebb községek fizettek legtöbbet. — Ha — a mitől az ég óvjon — hazánkat ismét ily módon sújtaná isten keze, lesz község akárhány, ahol karhatalom segélyével fog lehetni csak eszközölni a fertőtlenítést és gyógykezelést.

Az se utolsó dolog, hogyan szándékoltatott megoldatni a megyei házi adó kérdése. E kérdést az 1870. évi 42. törvényczikk 90. §-a alapján kellett elintézni s sok ember elég naiv volt 1870. és 1871-ben még azt hinni, hogy a házi adó ad majorem autonomiae gloriam fog visszaállíttatni.

Lássuk mi történt.

Először is az terveztetett, hogy a megyéknek közigazgatási költségek fedezésére egyenes adóik egyenletes százaléka (7.76⁰/₁₀₀) engedtessek el; a mennyiben pedig az ebből eredő összeg elég nem volna, a fedezetet megyei potadó behajtásával pótolják.

Ennek következése az lett volna, hogy míg egyik megyében az egyenes adók 4¹/₄⁰/₁₀₀-ából már kikertül a közigazgatási költség. addig másutt 23⁰/₁₀₀ kell; tehát egyhelyen felesleg marad, másutt nagy adó-emelés kívántatik.

Ezen tervezet absurditása s igazságtalansága azonban szembeötlővé vált s azon megyék képviselői, hol >viel Steine

gibt's und wenig Brod« oly fenyegető magatartást mutattak, hogy a megoldás ezen módját fel kellett adni.

A belügyministerium azonban nem egykönnyen ejtette el kedvencz tervét s azt más mártással elkészítve újra feltálalta, vagyis a törvényhatóságok területének szabályozását és új beosztását csakis arra való figyelemmel czélozta, hogy a házi adónak csúfolt percentuatió más firma alatt vitessék Trojába.

Hanem hát a radicalis területszabályozás és új beosztás már magában is kemény próbára tenne minden majoritást, hát még mikor ez nem az átalakítani tervezett területek érdekében s adóemeléssel combináltan czéloztatik.

Variáltatott még e tárgy többféleképen, de keresztülvihető sehogy sem volt, mert mint Fésüs György helyesen írja, »sem az önkormányzat kívánalmainak, sem a takarékoság elvének, sem a jó közigazgatás követelményeinek nem felelt meg.«

Ennélfogva a törvényhatóságok oly összegben részesítettnek, a melyet azok, a belügyminister által 1872., 1873., 1874. évekre helybenhagyott költségvetés alapján tényleg igénybe vettek.

Az e mű végén található egyik táblázatos kimutatásból láthatjuk, hogy az egyes megyei dotációk milyen arányban vagyis inkább aránytalanságban állanak egymáshoz; míg például belekerül a megyei administratió, csak néhányat említve:

Udvarhelymegyében,	□	klmtként	8	frt	8	krba,	lakónként	26	krba
Csik	»	»	6	»	91	»	»	29	»
Mármaros	»	»	8	»	23	»	»	39	»
Gömör	»	»	16	»	34	»	»	38 ¹ / ₄	»
Szepes	»	»	17	»	45	»	»	36 ¹ / ₄	krba

ennek ellenében:

Esztergommegyében,	□	klmtként	42	frt	13	krba,	lakónként	70 ¹ / ₂	krba
Moson	»	»	29	frt	50	»	»	77 ¹ / ₃	»
Csanád	»	»	32	frt	94	»	»	57	»

több más hasonló megyét nem is említve.

Tehát a legnehezebben administrálható, bérczes és határzéli megyék közigazgatása kerül aránylag véve is hasonlíthatlanul kevesebbe s ez aránytalanság nem sokkal lesz kisebb akkor se, ha figyelembe vesszük, hogy egyes helyeken a megélhetés többre kerül.

Talán a magyar nemzetiségi politika? vagy az okozza az aránytalanságot, hogy kisebb megyében valamivel kisebb létszámban, de csak úgy meg kell lennie a központi személyzetnek? Ez sem, mert például a legmagyarabb megyék sorába tartozó $3417 \frac{68}{100}$ □ kilométer kiterjedésű Udvarhelymege adminisztrációja 27636 forintba, a $4493 \frac{22}{100}$ □ kilom. nagy Csikmegyéjé 31,085 forintba, ellenben az $1150 \frac{35}{100}$ □ kilom. Turóczmege 34,973 forintba s az $1944 \frac{49}{100}$ kilom. kiterjedésű Mosonmege 57,351 forintba kerül stb.

Sietünk azonban megjegyezni, hogy ebből korántsem azt következtetjük, hogy Udvarhelynek s Csiknak, Turócz és Moson rovására kelljen jobban adminisztrálniok.

De hát a két baj között mégis csak az volna a nagyobb, ha a megyei házipénztár a tervezett alapok bármelyikén léptettetnék életbe s egyáltalán jobb, ha az egész házipénztár humbug elejtetik, miután ez legjobb esetben is az adónemek számát szaporítván, a beszédet complicálná s a ki-nevezési rendszer életbeléptethetésének késleltetésére vezetne anélkül, hogy az autonómiát nevelné.

A megyei tisztviselők főleg állami adminisztrációt közvetítenek amugy is és az a kis választás »non merita la spesca« annálinkább nem, mert a t. bizottsági tagok sokszor úgy választanak, hogy maguknak ártnak.

Egyáltalán ideje volna, hogy a közönség érdekében egyszer már történjék és pedig úgy történjék valami, miszerint az egyszer már ne kerüljön semmibe. — Az önfeláldozás szép de ritka erény, fájdalom, nem szabály, hanem csak kivétel. — Békés időben, a test rendes hőmérséklete mellett, a legtöbb ember úgy okoskodik, hogy »do ut des, facio ut facias.«

Hogy ettől mily távol állunk, mutatja az a számos birtok, melynek jövedelméből közlekedés és vagyonszűrés hiányában az adó sem kerül ki, bizonyítják azon esetek, hol az adóhátralék felemészti a birtok értékét, vagy a tulajdonos adó fejében ingatlanait átengedni hajlandó.

Azt mondják, hogy hiszen kiadtuk mindenkinek a jusát; — ott a törvényhatósági s községi autonómia? Igaz: de az egyik zsenge korban áll, a másik végelgyengülésben szenved. Gyermek és aggodalmak ugyan jogokkal, de kell, hogy gondnokság alatt álljanak.

Azt is hánytorgatják némelyek, hogy rendezve van már a községi, ipar-, egészség-, árva-, bagatell-, rendőri, erdei, cseléd- stb. ügy, nem lehet hát mondani, hogy a közigazgatás és közönség érdekében nem történt volna gondoskodás? Az érdeklettek pedig azt mondják, hogy »adtál uram esőt . . . « vagy pedig: »óvj meg uram a doctinairektól és plagiatoroktól« . . .

Hát azon hivatalosan proclamált kormányi kijelentésre, hogy »tegyék jóvá a közigazgatást a választás barátjai« mit lehet mondani?

Ezen mondat szó szerint véve ezt involválja, hogy a jelenlegi kormány, ha barátja a közigazgatásnak, azt önmaga fogja javítani; ha pedig nem barátja, átengedi helyét a választás barátjainak, — mert az csak világos, hogy a megfelelő eszközök nélkül, melyekkel pedig csak a kormány bír, — országszerte jóvá tenni a közigazgatást nem lehet. De ha gyakorlati szempontból vesszük, azon mondás azt jelenti, hogy a közigazgatás jelen rendszerét ad absurdum kell vinni, miként a közönség annál könnyebben legyen megnyerhető a kinevezési rendszernek.

Kivánjuk mi is a kinevezést, de egyenesebb s kevésbbé káros uton-módon szeretnénk s hiszszük, hogy lehet is czélt érni. Oly országban a hol oly sok ember hangoztatja, hogy »az a legjobb kormányforma, a mely mellett legjobban igazgatnak« egy kis utánjárással szépszerivel is lehet propagandát csinálni a kinevezési rendszernek.

Hogy honnan tudjuk a kormányról, hogy a kinevezés hive, holott szint nem vallott?

Főleg onnan, hogy belátásos ember, a ki nálunk hosszabb ideig foglalkozott kormányzattal s administratióval, meglehet melléktekintetek miatt nem nyilvánítja, de bensőleg kell, hogy meg legyen róla győződve, miként minálunk a választási rendszer sem nem megfelelő, sem nem tartható.

Teszik magukat oda fent, az igaz, mintha a megyei autonomia fennállását kívánnák s jövőjében biznának, valójában azonban a stricte helyi érdekü megyei rendeleteknél egy jelentéktelen »és« vagy »de« szócska sem maradhat meg, ha a belügynél megkötik magukat.

Utóvégre is a legtöbb ember belátja, hogy a törvény-

hatósági autonomia jelenleg már csak fictio, és abba is belenyugodnék, ha a kormány erős kézzel vezetné a megyéket.

De hogy a Juvenalis »sic volo sic jubeo«-jával hatni s imponálni lehessen, az intéző körök egységes, összhangzatos, correct s részrehajlatlan eljárása elengedhetlen feltételt képez.

Négy esztendő óta néhány ministeriumnál kevésbbé felötlő hibák követtetnek ugyan el, s több az erély, de lényeges változás nincs. Ahelyett, hogy valamennyi minister »rendelne«, mint ezt a belügyi és honvédelmi helyesen teszi, — többen kerülnek a meghagyó kifejezéseket; van olyan is, amelyik kér.

Köztudomású, hogy a ministeriumoknál a fegyelem majdnem általán mily laza s néhánynál az amúgy is rövidre szabott munkaidő mily kevésbé tartatik meg. Egyik törvényhatóságnál »lába-lógázva« intézik el a legsürgösebb rendeleteket és nincsen még semmi baj, mikor másutt már rég fegyelmi eljárás alá jött az illető intéző közeg.

Néha egyes dorgatóriumok csak abban lelik magyarázatukat, mert egyik-másik se nem nagy, se nem méltóságos, feltűnni vágyó segédfogalmazó abban leli boldogságát, ha lefordhatja a »vármegyét.«

Nem egy magas rendelet még magasabb hangjának értékét csökkenti az is, ha a vidéki alárendelt közegnek »schieberezés« ben szintén gyakorlott szeme felismeri, hogy nem kell azt oly komolyan venni; a ministeriumok közti érintkezésnél pedig néha mintha csak két római augur állana levelezésben egymással.

IV. FEJEZET.

Az előbbinek folytatása, vége ki tudja mikor lesz.

»Das sind die rechten Gesetze, welche nicht ein Ideal voransetzen, sondern was war, und ist und sein kann.«

I. v. Müller.

»Párt vagy felekezet még nem létezett, melynél a leg tudatlanabbak ne lettek volna egyúttal a leghevesebbek.«

Pope.

A jelen a múltból származik, de általában azt találjuk, ritkán üt elődjére.

A múlt »a régi jó idők« elnevezést nyeri többnyire idők folytán; a jelenre azt mondják, hogy »nehéz idők« s a historiában járatlanok még hozzáteszik: »ilyen még nem volt« vagy »roszabb már nem lehetne« s ezen mondások már fel sem tűnnek.

Mindenesetre sokkal ritkább az olyan, ki a másik szélsőségbe esett s mint Voltaire »Candid«-jának nevelője azt tartja, hogy »minden úgy legjobb, a hogy van«; de olyan akad legislegkevesebb, ki egészen helyesen s tárgyilagosan ítélne; ezért ritka a jelenről a jelenben irt helyes kritika.

Ugy volt ez mindig és így marad.

Igy például báró Apor Péter 1736-ban irt »Metamorphosis Transylvanicae« című munkájában Apaffy Mihály uralkodásának utolsó éveit is rózsás színben látja s vannak már is, a kik előtt a Bach-korszak régi jó idővé kezdi kinőni magát. Ez azután valóságos kinövés.

A létező állapotokkal való eme obligát elégedetlenségnek éle, különösen a köztisztviselők ellen irányul, itt és másutt. Az angol állapotok mily irigylésre méltóknak tünnek fel előttünk, s mégis alig képzelhetni elítélőbb kritikát, mint a milyen Anglia egyik legnépszerűbb írójának, Boz Dickens Károlynak, »Pusztaház« című regényében a Claradice-per leírásánál az angol bírák s »Pickwich Clubb«, »Little Dorit« és több más művében az angol közigazgatási közegek ellen foglaltatik, még pedig mint mondják találóan.

Nálunk bizonyára több ok van az elégedetlenségre még, mint másutt, hozzászólni is hozzászólnak a közügyekhez ele- gen, de miután túlozunk, az elégedetlenség pedig magában még nem ér semmit s a dolog bibéjét eltalálni, a szögnek fejére találni nem tudunk: elégedetlenségünk nyilvánulásai javulást nem eredményeznek.

Meg vagyon írva, hogy »nálunk jellemezni kevés ember tud, mindenki csak kritizálni szeret és még hozzá nem is vagyunk tárgyilagosak. Egyik szélsőségből a másikba esünk, dicsőítünk vagy lerántunk, holott pedig a legtöbb dolog a kettő közé állitható.«

Való, hogy nálunk sok a kritizálni való, de kritikánk mindenesetre a legkritizálni valóbb, olykor azon alól is áll; nálunk nem orvos, de kritikus van legtöbb, — talán mert oly kritikus időköt élünk? ezért is; de áll az is, hogy részben azért élünk kritikus időköt, mert oly sok a kritikus. Ha a sok »heccezmeister« mind productív munkára fordítaná ere- jét, meglehet nem lenne sok látszatja munkájuknak, de leg- alább időt nyernénk meghiggadni.

Mentül drasticusabb hangon, mentül nagyobbat mondani és a mi fő személyeskedni: ez a virtus, mely imponál. A mérsékletből persze hiányzik a picquantéria fűszere.

Mi maradhat az éleztapoknak a hatás fokozására akasztó fánál, kötélnél egyéb, mikor a képviselőházban elmondott némely beszéd karrikirozva nem nevette meg annyi embert, mint az eredeti.

A mi viszonyaink közt ez csakugyan »Galgenhumor« vagyis úgy teszünk, mint a ki vesztét érzi.

S ha az itt-ott előforduló abbeli panaszt hallom, hogy a sajtó még most sem elég szabad, ez úgy hangzik fülembé,

mintha valaki panaszkodnék, hogy nem szabad gyűjtogatni, rabolni, gyilkolni!

Ilyen körülmények közt a tárgyilagos mérsékelt hang lágymelegnek tűnik fel s az élet mindennapi viszonylataira vonatkozó kérdések, mint például a közigazgatásiak is, unalmasak.

Hiszen midőn közügyről van szó, a közönségnek értelmesebb része sem »alkotmányos jogait gyakorolni siet . . . « azaz hogy egy-kettő megy csak, hogyha »heczcz« nem igazlik.

Scandalum vagy phrázis-puffogatás a legkedvesebb, a mivel hatást lehet előidézni.

Közönségünk úgy tesz most is, mint mikor az alkotmány sánczain kívül állott, mintha csak azt akarná bebizonyítani, hogy valamint vissza tudta passivitásával az alkotmányt szerezni, úgy azt hasonló módon elveszíteni is képes. Az egyszerű baka is midőn hallotta, hogy Komárom várát éhséggel lehet bevenni, a várkapu elé ült s nem evett három napig. Hogy a közigazgatás jól menjen, a nagy közönségnek befolyani s magának is ösmerni kellene főbb vonásaiban a közigazgatást és annak menetét, mert jelenleg érvényben lévő törvényeink értelmében Magyarország és Erdélyben a lakosság nevezetes hányadának, — mindenestre néhány százezer érett embernek — kellene közigazgatási ügyekkel foglalkozni. Jó lenne, ha egyelőre elérhetnénk legalább ezt; arról, hogy a közigazgatási jogtudomány tőlünk eredőleg fejlődjék, szó nem egyhamar lesz.

Vannak, meghiszem, akik Rottek, Welker, Gneist, Mohl, Stein, Stubenrauch stb. munkáit jól ösmerik, még többen közigazgatási törvényeinkben jártasak, egyes közigazgatási ágakban is tünnek ki néhányan, s ismét akad, ki törvényeink egynémelyikét, hiányai daczára, meglepő ügyességgel tudja vagy tudná vidéken alkalmazni; de tudományos előkészültség gyakorlattal s viszonyaink teljes ösmeretével párosulva, ez kellene, hogy legyen több. Hogy miért nincs, azt más helyen fogjuk fejtegetni.

A mit a nagy közönségről mondtunk, alkalmazható körülbelül a törvényhatósági közönségre is.

A megye terme, mely egykor az ifjuság iskolája volt, ma

iskolázatlan beszédektől viszhangzik, de szabályszerint kong az ürességtől s azon dillettáns Theseusok, kik az Ariadne fonalat a rendeletek tömkelegében megtalálva haszonnal tudnak hozzászólni a közügyekhez, mindinkább kisebb számmal találhatók. Különben a törvényhatósági közönség részvétlensége s a tisztviselők tudatlansága, önkénykedése és hanyagsága mindennapi beszéd tárgyát képezi s ez egyben közigazgatásunknak irodalma is van, a mennyiben a lapokban e részben gyakoriak a felszólalások és panaszok; — erről tehát felesleges bővebben értekeznünk; felemlitendő azonban, hogy a tisztviselők elleni felszólalások nem mindenütt s nem mindenben jogosultak, és hogy a rendszerből, helyesebben sanctionált rendszertelenségből eredő bajok többnyire szintén a végrehajtó közegek hibájául rovatnak fel.

Egy megyei közgyűlés és a mi avval összefügg, egymagában elegendő arra, hogy a törvényhatóságban az adminisztrációt egy időre megakasszsa, kivált miután a vidéki közönség azon része, mely a közigazgatásba tényleg befoly, megkívánja, hogy minduntalan ne zaklassák.

Igy azután, a közgyűlés kiegészítő részét képező állandó választmányon és számonkérő s esetleg tiszti széken kívül az igazoló, bíráló, központi választmányok, statisztikai, egészségügyi, állandó népnevelési, ménvizsgáló, közigazgatási bizottságok s az utóbbinak fegyelmi választmánya, börtönvizsgáló küldöttsége, az árvaszéktől felebbezett ügyek elintézésére alakított küldöttsége stb. részben mindenesetre a közgyűlés előtt és avval párhuzamosan tartják üléseiket, gyűléseiket, tanácskozásait, lekötve főispánt, alispánt, jegyzőket s több más tisztviselőt napokon át, a központi irodát pedig hetekre.

A vidéki tagok is ilyenkor szorgalmazták az őket érdeklő ügyeket s van azután drága dolog, ha ilyenkor érkezik egy több ivre terjedő szövevényes felsőbb rendelet, mely valamely egészen új intézménynek vagy rendszabálynak azonnali életbeléptetését vagy elintézését kívánja!

Hát még a zürzavar a vidéki végrehajtó közegeknél, midőn a »sürgős« »azonnali« s »felelősség terhe alatt« elintézendő ügyeknek egész tömege érkezik egyszerre!

A közigazgatási ügyek természete gyors elintéztést igényel s a törvényhatósági tisztviselő minden néven neve-

zendő közeggel érintkezésben állván, a munkát előre beosztania s a teendőkre nézve magát tájékoztatnia különben is nehéz, az imént említett alkalmaknál pedig gyakran lehetetlen.

Az alispán s szolgabíró intéző és végrehajtó közegek lévén a megyében, természetesen mindenki hozzájuk fordul s illetve velők rendelkezik; kevésbé természetes azonban, hogy az ebbeli rendelkezésnél vagy megkeresésnél az illető szakközegek szakmájuknak majdnem exclusiv fontosságot tulajdonítanak s a megyei tisztviselő irányában gyakran oly igényekkel lépnek fel, mintha az kizárólag azon szakkal foglalkozni volna hivatva.

Ily irányban a fele részben szakemberekből egybeállított közigazgatási bizottság ülésein épületes dolgokat lehet hallani.

Legelőbb is az alispán, havi jelentésében előadja, hogy »az elszegényedés ijesztő módon terjed«, hogy tehát »az anyagi jólét megszilárdítását czélzó intézkedéseknek megtétele reánk nézve elsőrendü életérdek.«

»Napirendre tér felettünk s elejt bennünket, a civilizált nyugat, ha kulturállapotunk nem javul, azért is legfőbb teendőink tanügyünkre fordítani figyelmet« olvassa a tanfelügyelő.

»A két legnagyobb katonai állam közé vagyunk ékelve s ha állig felfegyverezve nem látnak, benyelnek s mit használ akkor a cultura« mondaná a hadkiegészítő parancsnokság, — mondaná, — mert éppen csakhogy ő nincs képviselve a közigazgatási bizottságban.

»Az államtestben az utak az ereket képviselik. Cultura, anyagi jólét nem képzelhető, katona nem szállitható, ha jó utak nincsenek« — mond az építészeti hivatal főnöke.

»Pecunia est nervus rerum gerendarum« szól a királyi adófelügyelő. »Iskolát építeni, katonát tartani, utat fentartani pénz nélkül nem lehet, pénze pedig az államnak az adóból folyik be; hogy tehát a többi létesíthető legyen, az adó behajtása szigorúan keresztülviendő.«

»De uraim! az egészség az ember legdrágább kincse!« kiált fel a megyei főorvos.

»Justitia est regnorum fundamentum.« »Fiat justitia et percreat mundus« gondolja magában a királyi ügyész.

A választott tag pedig szerényen megjegyzi, hogy »valamivel több vagyon és személybátorság nem ártana«, de ő rá már nem igen hallgatnak, mert a távirdász megbotráncozási elsőbbséget praetendál, a miért az Y község határán átvonuló távirdavezeték egyik oszlopán egy porcellán szigetelőt a parittyázó pásztorgyerekek összetörtek.

A főispán, alispán, ha tapintatos, járja a tojástánczot, igyekszik az »ázsiai« egyensúly fenntartásán; a szolgabíró pedig csodálkozik, hogy a porcellán szigetelő ki által lett összetörésének kinyomozása s a hasonló esetek megelőzésére irányuló gondoskodás épen olyan felelősség terhe alatt hagyatik meg neki, mint sikkasztással vádlott Z község előljárójának felelősségre vonatása.

Valóban nem csoda, hogy a közönség ellenszenve oly nagy a közigazgatási bizottságok ellen, mert ezen intézmény az »ex omni aliquid ex toto nihil« devise-t vehetné legméltóbban; hozzá még nehezíti az administratiót s elvon más közegektől oly tárgyakat, melyek ott jobban s gyorsabban intéztetnének el (nősülési, katona-elbocsátási ügyek).

Hogy a közigazgatási bizottság nem hézagot pótló, mutatja az is, hogy a legtöbb ágból a kevésbé fontos rész utaltatott oda s az újabban hozott törvények mindegyike azért akaszt rá valami ilyes sallangot, hogy nagyobb hatáskörűnek látszassék lenni. Arra nem gondol senki, hogy a távirdász annyit ért a tanügyhöz, mint a cigány a misemondáshoz és hogy a királyi ügyészt az ügy csak annyiban érdekli, a mennyiben útonállókkal van dolga.

Hogy a közigazgatási bizottság céljára nézve mentül nagyobb zavarba ejtessék a közönség, a bizottság munkálkodásának épen azon része, mely hasznothajtó lehetne, válik meddő munkává s nem részesül felsőbb helyen kellő figyelemben; értjük a törvény által előirt félévi jelentéseket és javaslatokat a törvény tapasztalt hiányaira nézve.

X. megye közigazgatási bizottsága példának okáért felirt, hogy a tolonczügy országszerte kezdetlegesen kezeltetik s törvényhozásilag lenne rendezendő.

Kapott erre azután X. megye közigazgatási bizottsága olyan mennydörgős leiratot, hogy elment a kedve javaslatokat tenni.

Azt látja ugyanis a ministerium a tett javaslatból, hogy a tolonczügy X. megyében elhanyagoltatik, felelősségre vonni rendeli az e részben vétkes hatósági közegeket, s utal az országos kormánylap 1851. évi folyamára, mint a hol tüzetes intézkedés van téve.

Megjegyeztetett erre a közigazgatási bizottság részéről, hogy a javaslatban nem speciálisan X. megyéről van szó, hogy fenn kell tartania abbéli állítását, miszerint törvényes intézkedés szüksége forog fenn, és pedig annál inkább, mert nem nagyon épületes alkotmányos életünk 10-ik esztendejében, hivatkozni elavúlt oly rendeletekre, melyekben a tolonczüggyel kapcsolatosan ostromállapotról és ennek járulékairól is van egyebek közt szó.

A félévi jelentések ily módon intéztetvén el, a közigazgatási bizottságok épen a gyenge oldalakat takargatják.

Bajos feltenni, hogy józan eszű ember tudva léptessen életbe rosszat, mikor különös érdeke sem lehet mellette; hajlandók vagyunk ezért a közigazgatási bizottságot oly átmeneti intézménynek tekinteni, mely mintegy összeszoktatni van hivatva a különböző közigazgatási szerveket, hogy a midőn elérkezik az »egy akol és egy pásztor« ideje, a különböző ágak ne legyenek már egészen idegenek egymáshoz s kölcsönösen tudjanak hozzá vetni egymás ügyeihez.

Ha ez úgy van, érdemes rövid ideig eltérni e maleficiumot.

Az előadottakból látható, hogy ha dicsérni nem is, de feltétlenül pálcát törni s minden hibát ráróni sem lehet a törvényhatósági tisztviselőkre.

Ennyit és nem többet mondhatunk; általánosan találó és kimerítő rajzát adni vidéki közigazgatásunknak, azt hiszem, alig képes jelenleg valaki, oly különféle az s oly kevésbé képezi tanulmány tárgyát.

Egyik megyében, vagy ugyanazon megye egyes járásai-ban az adó pontosan befoly, az utak jók, kihágás kevés fordul elő, s mit látunk a szomszéd, ugyanazon természeti fekvésű és népességű járásban? mindannak ellenkezőjét.

Olvasunk lapokban, hallunk képviselőházban s társalgás közben elkeseredett, szellemes, panaszos, élczes és humoros leírásokat, de közigazgatásunk találó rajzát nem.

A szakember a maga szakmája szempontjából, a felületes szemlélő a pillanatnyi benyomás befolyása alatt, a legtöbb ember pedig egyéni érdek és hajlam szempontjából, de majdnem kivétel nélkül elfogultan mond ítéletet az egész közigazgatás felett s ha a szepességit, bácsmegeyeit, erdélyit egymásután hallotta az ember, azt képzeli, hogy ugyanannyi külön államról van szó.

Nagyon bajos ennélfogva reális alapon objectiv ítéletet formálni.

A ministeriumoknál is kevéssel tudnak többet.

A pénzügyministeriumnál például egészen más megyék tartatnak jóknak mint a honvédelmi vagy közmunka- s közlekedési ministeriumnál, a belügynél pedig grátiában megint más törvényhatóságok állanak.

A megyében szintugy: ha a hadkiegészítési parancsnok ki van elégitve, a kir. adéfelügyelő lármázik; mindenki sehol sincs megelégedve. Legkevesebb helyen s legkevésbé van azonban megelégedve az adófizető közönség, mert a közigazgatásnak mindenestre az a része rozszabb, mely a közönséget közvetlenül érdekli, a mi természetes, mert a felsőbb hatóságok bármikor üstökön foghatják s ujjabb időben fogják is a hanyag vagy vétkes tisztviselőt, s tizszer kitehetik hat év alatt, a közönség pedig csak egyszer választ ez idő alatt s akkor se consequens; a veszély a tisztviselőre nézve nem oly imminens, ha a közönség érdekeit hanyagolja el, elhanyagolnia pedig olykor el kell valamit, mert a rendelkezések úgy történnek, hogy a cumulatio nagyon gyakori.

A megyei állapotok némi illusztrációjául vesszük át egyik felső-magyarországi megye alispánjának 1878-ról szóló évi jelentéséből a következőket:

»A tisztelt megyei bizottság vissza fog emlékezni azon irányra, melyet ez évtized elején követtek a törvényhozó testület s a végrehajtó hatalom akkori kezelői, hogy t. i. bizalmatlansággal viseltetve a megyei hatóságok irányában, törekedtek a megyei hatáskört szűkebb határok közé szorítani.«

»Ezen irány 1876. év óta megváltozott.«

»A közigazgatásnak a törvénykezéstől lett elválasztására vonatkozó elv, a kisebb polgári peres ügyek és a községi biráskodás, valamint a gyámság és gondnoksági ügyekben

alkotott törvényekkel feladatott s ezen elv rovására a megyei közegek hatásköre bővítettett; úgyszintén a közadóknak, elébb a megyei hatóság befolyása nélkül foganatosított kezelésénél a megyei tisztviselők, főleg pedig a községi előljárók tevékenysége vétetik igénybe nagy mérvben.«

»Ezen törvények és sok más felsőbb hatósági intézkedés a törvényhatóságok és községek hatáskörét bővítik, a követelt mód és a nyújtott eszközök azonban sajnos, hogy azt gyanítatják, miszerint ezen, mondhatni rendszerváltoztatás, nem az ügy érdemének javítása, de egyedül az államháztartásra ebből háramló némi pénzügyi előny elérése végett történik.«

»S miután az állami adók az adózó közönségre máris oly ónsúlylyal nehezednek, hogy az adóalap megtámadottnak tekinthető, teljesen indokolt az adózó közönségnek ellenkezése, bármily czimemi újabb megterhelhetéssel szemben, teljesen indokolt abbéli eljárása, hogy a községi autonomia, helyesebben községi teendők tágitása daczára, kikerülni törekszik a községi pótdónak oly mérvű felemelését, mely az adózó népre szükségképen hárul, ha a viszonyainknak különben sem megfelelő községi 1871. évi 18-ik és evvel összefüggésben levő törvények továbbra is theoreticus és nem az életből meritett magyarázatot nyernek.«

»Az első közigazgatási hatóság a községi előljáróság lévén, mindenek előtt ezek működéséről szölok «

»Megyénk 376 községének birái közül irni és olvasni 53, csak olvasni 65 tud és így 311 teljesen irástudatlan.«

»Hozzájárul ehhez, hogy ezen 376 községnek összesen 35 jegyzője van, s daczára, hogy községi biráink jó hajlamúak, engedelmesek s mondhatni buzgók, a községi ügyek megfelelő vezetéséről annál kevésbbé lehet szó, mert még azon kevés jegyzőnek egy része sem áll fontos és megyénkben megnehezített hivatásának színvonalán, és mert a községi előljáróságnak régente szellemi támaszát képezett birtokos osztály ezen nemes köteleesség teljesítését elmulasztva, befolyását a községi ügyekben nem érvényesíti s beéri a reá háruló községi terhek viselésével.«

»Hogy mily kívánatos, miszerint megyénk intelligentiája a talán meddő, de csekély fáradsággal jobb karba helyezhető

községi ügyek iránt érdeklődjek, kitűnik onnan, hogy habár a községi előljárók nagyon rosszul díjaztatnak s a jegyzők száma csekély, daczára hogy a körorvosi, szülésznői s más több községi tisztségek betöltve sincsenek, a községi pótagó megyénkben mégis felette magas (egész 40%-ig emelkedik).«

»A községi pótléknak járási kimutatása arról is tanuskodik, hogy mentül szegényebb a járás, annál nagyobb a pótagó s ezen vizsás állapot még szembeötlőbb, ha egyes községeknel történik összehasonlítás.«

»A képesítettség hiánya a községi előljáróknál és a községi pótagónak a takarékosági elv alkalmazása daczára történt túlmagas emelkedése okozzák, hogy az elméletileg szép községi és evvel összefüggő törvények pontos végrehajtása lehetetlen s ezért a községi rendőri eljárás, a községi bíraskodás, iskolázás, szegényügy, közegészségügy, adóbehajtás és sok a mindennapi életben felmerülő követelményekkel szemben a közönség elnéző jó indulatára annál inkább van szükség, mert a községi előljáróság mulasztásainak pótlására hivatott megyei tisztikar sokoldalú elfoglaltsága s néha a legkisebb ügynél törvényesen előirt nehézkes alaki eljárás miatt nem járhat el, a még jó emlékbén lévő s viszonyainknak egyedül megfelelő ambuláns módszer szerint.«

»Ugy a rendőri mint bünyenyítő eljárásnak leghatályosabb fegyvere, ha minden kihágás, vétség és büntény elkövetése után azonnal nyomoztatik, s ha a büntetés alá jövő cselekvény elkövetője tudja, hogy megérdemlett büntetését ki nem kerül; már pedig mindenki előtt tudva van, hogy nagy része a büntetendő cselekményeknek hatósági elbírálás alá nem kerül s így a megérdemelt büntetés kikerülésének reménye szolgál sokszor ingerül nagyobb büntények és kihágások elkövetésére.«

»Tudom, tisztelt megyei közönség, hogy rendőri viszonyaink sok kívánni valót hagynak fenn, én azonban, ki szigoru, de nem elfogult főnöke vagyok a rendőrségnek, az állapotokért nem tehetem őket felelősekké, mert oly hibás és rendőrség tekintetében oly fukar rendszert, mint hazánkban fennáll, egyesek buzgósága nem pótolhat.«

»Korunk árnyoldala, hogy a minden egyes állampolgár által méltán megkívánható belbiztonság kérdésének s a nem-

zetgazdasági érdekeknek háttérbe szorításával, a véderőnek eddig nem képzelt, de roppant áldozatokba kerülő tőkélyre emelésére törekszik csupán.«

Végül előadva, hogy azon évben, melyről a jelentés szól, a felsőbb hatóságok a megyei közegek eljárásával szemben elégedetlenségüknek mi jelét sem adták, s azon reménynek adva kifejezést, hogy a hatósági közegek köteleességeknek megfeleltek, ekkép folytatja: »Mely reményünk feletti örömmel csak az keseríté, hogy a törvények és rendeletek tömkelege mellett anyagi hanyatlásunk méltó figyelemben nem részesül s a mindennapi élet körülményeire kellő tekintet nincs.«

»S ezen káros állapot és az általános elszegényedésnek ijesztő mérvbeni terjedése egyrészt, másrészt az állami szükségletnek napontai növekedése, a törvényhozás által feltételezett értelmiség hiányának tudata, a hivatalos eljárásunknál megkivántató önbizalmat csökkenti s hazánk jövője iránti hitenket megingatja annál inkább, mert a tönkre jutott s a törvény nem tudásából eredőleg is hátrányban levő népünknel vagy a törvényes érületnek lassu méregként megölésétől, vagy pedig a társadalmi rend iránti bizalmának megsemmisítésétől, esetleg ennek következményeitől lehet tartani.«

V. FEJEZET.

Van-e napirenden a közigazgatás?

»Első lényeges siker minden tudomány-
ágnál a szövevényest egyszerűsíteni«.

B u c k l e

Nagyok az eltérések még a tudományos világban is a közigazgatási hatáskör meghatározásánál, nálunk pláne sok eszme tisztázandó, míg világos fogalmuk lesz az embereknek e részben. *'

Jelenleg ha a közigazgatás rendezéséről van szó, egyik legtágabb, a másik tág, a harmadik szűkebb értelemben veszi a tárgyat, vagy annak egyes részeit szakítja ki. Ilyen »pars pro toto« nálunk a törvényhatósági közigazgatás; pedig ha arról van szó, hogy a közigazgatás mely részére nézve, mily irányban s terjedelemben, lehet összefüggőleg és kell sürgősen intézkedni, akkor sokkal inkább lehetne mondani, hogy a bel-administrációnak, polgári hatóságok által ellátott legtöbb ága újból szervezendő.

* Zeiller szerint a közigazgatási törvények azok, melyek az alattvalók nyilvános viszonyát az államfőhatalomhoz tárgyalják; másrészt az anyagot tekintve, mindaz, mi nem szoros értelemben vett törvénykezési ügy: közigazgatás.

Stubenrauch a közigazgatás feladatául tekinti a társadalmi rendet fenntartani s a dolgok fennálló törvényes állapotát és az egyesek biztonságát fenyegető veszélyeket megelőzni, illetőleg ezekkel szembe szállni.

A közigazgatási tevékenységnek továbbá ki kell terjedni szerinte mindazon intézkedések megtételére s intézmények életbeléptetésére, melyek által az egyén rendelkezésére álló eszközökkel tökéletlenül, vagy

Hogy mi minden tartozik a közigazgatáshoz, azt kimerítően elősorolni aligha sikerülne valakinek s ha a közigazgatási működés határait egyáltalán meglehetne vonni, egyszerűbb volna meghatározni: mi nem tartozik oda.

Főbb vonásokban s csak a köztörvényhatóságok, illetve az ezeknek alárendelt közegek működési körét véve is, lássuk, mi mindenre terjed az ki.

Ott vannak mindenekelőtt a közigazgatási szolgálat szervezetére vonatkozó s evvel összefüggő személyi, szolgálati, fegyelmi ügyek és az ügykezelés.

A közigazgatási hatóságok egymásközti s más hatóságok és közegek iránti viszonylatára vonatkoznak.

A különböző pénztárak és alapok kezelése (házi- és árvapénztár, közigazgatási letétek, uti-, szegény-, betegápolási alap stb).

A községi törvényből kifolyók, ide véve az illetékeséget is.

Gyám- s gondnoksági ügy.

Kisebb polgári peres-ügyekben való eljárás.

Választások (országgyűlési képviselők, megyei tisztviselők, bizottsági tagok választása).

Egyleti s gyülekezeti tárgyak.

Egészségügy (kórház illetve betegápolás is).

Vadászat, halászat.

Cseléd s szegényügy.

Súlyok s mértékek.

Mezei s erdei rend, királyi kisebb haszonvételek.

Rendőri ügyek (útlevél, toloncz, koldulási ügy, felügyelet

épen el nem hárítható mindazon külső akadályok távolíttatnak el s szüntettetnek meg, melyek az emberi erő minden irányu fejlődésének állják útját.

Fésüs György a közigazgatási jogot alakira és anyagira osztja. Az alakira alatt a szervezetet, az anyagi alatt azon szabályok összességét érti, melyek a kormány műszervei által, a kormányzati ügyek elintézése körül, mint anyagi igazgatási rendszabályok megtartandók.

Az anyagi közigazgatási jog tartalmát két részre osztja, aszerint, amint az a kül- vagy belügyek elintézésére vonatkozik. A belügyi igazgatás szerinte a tulajdonképeni politikai, pénz- és hadügyi igazgatásra oszlik.

és nyomozás, építészeti, úti, vízi, tűzrendőrség s az 1879. XL. törvényczikkben foglalt esetek).

Ipar- s kereskedelmi ügyek, házalás.

Állattenyésztés.

Kisajátítás.

Egyházi anyakönyvek, egyházi járulékok, felekezeti ügyek.

Közoktatási, művelődési, nevezetesen népiskolai ügyek.

Népmozgalmi adatgyűjtés, számos statistikai kimutatás összeállítása.

A közmunka s közlekedési ügy tág mezeje.

A katonai illetve honvédelmi hatóságokkal részben együttesen, részben önállóan végzendő számos és fázasztó szakteendők (ujonczozás, nyilvántartás, ellenőrzés, nősülés, felmentés, elbocsátás, beszállásolás, előfogatok, ló-összeírás, ló-osztályozás, ló-avatás, olykor mozgósítás és élelmezés stb.)

Az egyenes adók összeírása, beszédése, végrehajtás.

Ezen kívül a törvénykezési kézbesítések, egynémi a pósta-, vasuti és távirdaügyből.

Mihez ha hozzávesszük, hogy sok ügyre nézve rendszabályok még egészben nem vagy csak hézagosan hozzattak s az érvényben levő törvények és rendeletek szerves összefüggésben nem állanak, nem egészben és nem mindenütt végrehajthatók; — ha tekintetbe vesszük, hogy közigazgatási szolgálatra alkalmas emberünk kevés van s az alkalmasak közt se mindegyik alkalmazkodik, — be kell látnunk nemcsak azt, hogy jelen körülményeink közt a közigazgatás általánosan jó nem lehet, hanem azt is, hogy annak jóvátétele nem könnyű feladat.

Stein a közigazgatási ágakat két csoportra osztja; az első csoport vonatkozik az államnak más államokhoz való viszonyára, a második az államélet belső viszonylataira. Az első csoporthoz számítja a külügyi vezetést és katonai igazgatást, a mennyiben az állam becsületes önállósága és hatalma a fegyveres erő által kifelé biztosított; a második csoporthoz látja tartozónak az igazságszolgáltatást, a belügyi- és pénzügyi igazgatást.

Mohl Robert szerint az igazgatás ama rendeletek s cselekmények összege, melyek arra rendelték, hogy az alkotmány tartalmát valamennyi előforduló esetben alkalmazzák s e szerint az összes életet az államban egységesen vezéreljék.

Mint mikor egy lerombolt régi kastély megmaradt egyik rozzant falához minden styl és rendszeres összefüggés nélkül hozzáépítenek lakosztályokat és gazdasági épületeket vegyesen és ezeket részben cseréppel, részben zsindelylyel vagy náddal fedik, a falat, a hol düledez, alátámogatják, a hol ablak törik, oda csak papirost ragasztanak ; ilyforma képet nyújt azon conglomerátum, melyet nálunk közigazgatási rendszabályok összegének neveznek.

Lerombolni azonban ezt sem lehet, mert más menedékünk nincs ; egy újabb építménynek még alapjait se raktuk le.

Azon kell hát lennünk, hogy mielőbb hozzáláthassunk az építéshez, vagy legalább az anyagot szerezzük be, addig is tegyük lakályosabbá s biztosabbá a rozzant lakot, nehogy az egész alkotmány nyakunkba szakadjon.

Napirenden van-e a közigazgatás kérdése ?

Van bizony, még pedig az egész vonalon ; mert a hol tényleg folyik az elszegényedés processusa, hiányzik a vagyonbátorság s több más betegségi symptoma van jelen, ott a diagnózis megtétele s megfelelő gyógymód alkalmazása nem képezheti kérdés tárgyát.

Annyi jogosultsága mindenesetre van, hogy vele behatóan foglalkozzunk, javításán munkáljunk.

VI. FEJEZET.

Parlamenti kormány és törvényhatóságok, választás és kinevezés, qualificatió.

»Parteien überlegen nicht: sie fühlen nur.«

R a n k e.

»Le bon sens vulgaire est un mauvais juge quand il s'agit des grandes choses.«

R e n a n.

Hogy Mármarosban még egy hónappal Mária Thereszia halála után is ugyancsak az ő testi épségeért fohászkodtak, ezen jóízűt nevet mindenki, de mikor komoly férfiak vitáznak a felett: »miként lehetne a megyéket régi fényökbe visszahelyezni, hogy legyenek ismét védbástyák« ezen alig mosolyodik el valaki, mintha bizony első Napoleon azért mert Nagy Sándornak volt bámulója, a régi maczedon harcsmódot s fegyverzetet vette volna alkalmazásba!

Ép oly kevés gyakorlati értéke van azon théma megvitásának: »hogyan volna összeegyeztethető a parlamenti kormány és széles alapra fektetett törvényhatósági önkormányzat.«

A kérdés már eldőlt akkép, hogy a kecske megette a káposztát s csak a torzsát hagyta meg. Meg volt ugyan a komoly szándék arra nézve, hogy a kecskén kívül a káposzta is megmaradjon, hanem azért a káposztát mégis a kecskére bízták s ettől ritka önmegtágadás lett volna, amazt meg nem enni. Most már a torzsa magában az igaz hogy nem sokat ér, de hozhat még magot, megteremheti a községi autonomiát.

De a »magistra vitae« is nyilatkozott oly módon, hogy független, felelős parlamenti kormány, széles alapra fektetett törvényhatósági önkormányzat és jó administratio három oly dolog, mely egyidejűleg fenn nem állhat, még pedig nem állhat fenn azért, mert (feltéve, hogy az administratio jóságának a gyorsaság s minden hivatalos közeg egybehangzó eljárása képezi előfeltétét) ha a miszterek parancsolnak, akkor nincs autonomia, ha pedig a törvényhatóságok sub titulo sérelem bármikor opponálhatnak, akkor nincs administratio és egyszóval nem felelős közegek, felelős kormánynak nem alkalmas végrehajtó közegei.

Hogy ez úgy van, erre ma jóformán szót vesztegetni is kár, azt ma már belátja majd mindenki, valaminthogy a magyar állam eszme minden barátjának be is kell látnia, hogy változott viszonyaink között s mióta inkább vagyunk nyugat mint kelet, a parlamentarismusnak fel kell áldoznunk a széles alapra fektetett törvényhatósági önkormányzatot, melyre a képviseleti rendszer és községi önkormányzat mellett szükség amúgy sem lesz, s mely kétélű fegyver az igaz hogy századokon át megvédett török, tatár, német ellen, de mely ép úgy tudna lenni védbástya a magyar parlamenti kormány ellen s veszedelmet hozhatna ránk, miután olyan mint némely szer, mely a körülményekhez képest lehet életmentő orvosság vagy lehet méreg; s nem elég méreg nekünk már most is, hogy még a mostani megnyirbált autonomia mellett is létezhet oly törvényhatóság, melynek tisztviselői nem tudnak magyarul, mint például Fogaras-megyében?

»Ceterum censeo Carthaginem esse delendam.«

Lássá el a megye tisztán a helyi érdekeket olyanforma hatáskörrel, mint a hogy ez például Grünwald »Közigazgatásunk és a magyar nemzetiség« czimű remek művében javasoltatik, hogy t. i. hatásköréhez tartoznék a megye vagyonának, alapítványoknak kezelése, vagyon szerzése vagy elidegenítése, kölcsönvételek, a megyei kórházak s egyéb philanthropicus intézetek kezelése vagy újak felállítása, a megyei közlökedési eszközök fenntartása feletti intézkedés, a közmunka összeírásának ellenőrzése s a közmunka-váltságdíj megállapítása, a szükséges költségek megszavazása s az ezekre vonatkozó számadások megvizsgálása, a netán szükséges vizszabályozások

hatósági engedély melletti keresztülvitele s a költségek felosztása, a központi választmány alakítása, egészségügyi bizottmányok szervezése, tanácskozás inség idejében az inség enyhítése módjáról, statutumok alkotása oly viszonyokra nézve, melyek sem törvény sem rendeletek által szabályozva nincsenek, mindenféle javaslatok felterjesztése a kormányhoz oly tárgyakra nézve, melyek a megyei közigazgatás körébe tartoznak sat.

Hogy testületek — legyen azok neve törvényhatóság vagy akármi más — nem képesek adminisztrálni, bizonyítja azon körülmény is, hogy habár a ministeri rendeletek s leiratok majdnem kivétel nélkül a törvényhatósághoz intézettek és nem az egyes végrehajtó közegekhez, mégis majdnem kivétel nélkül nem a törvényhatóság által intézettek el. Az alispán néhány stricte törvényileg meghatározott eseten kívül, többnyire csak pro forma, a decorum végett, vagy pedig oly ügydarabokat tart fenn a közgyűlés számára, a melyeknél jól esik a hátvéd.

A megyékre nézve szabályul lehet kimondani, hogy hasonló körülmények közt ott fog az administratio jobb lenni, a hol a közönség kevesebbet avatkozik bele.

Ez még azt is bizonyítja, hogy nálunk az önkormányzatot oly alapokon mint a hogy ez Angliában vagy Poroszországban is létezik, hol t. i. az általános szolgálati kötelezettség áll fenn fizetéstelenül, életbeléptetni jelenleg nem lehet, a megkivántató ösmeretek majdnem teljes hiánya és főleg a szegénység képezvén akadályt. Nem vagyunk még ugyan odáig mint a Mirabeau korabeli Franciaország, hogy a megélhetésnek csak három módja volna: koldulni, lopni és alkalmazásban lenni, de annyi bizonyos, hogy az életfentartási gondok nálunk inkább nehezülnek az állampolgárok vállaira, mint a nyugaton, de meg leverőleg hat, hogy az intéző körök mi jelét sem adják az állampolgárok anyagi jólétére irányuló komoly törekvésüknek.

De visszatérve a törvényhatóságoknak a központi kormányhoz való viszonyára, bizvást mondhatjuk, hogy ha nem lesz erős kéz, mely a sok meg nem értett, félreértett s többféleképp értett törvény s rendelet mellett nem fog egységesen vezetni, magyarázni, útbaigazítani, nagyobb s nagyobb lesz a chaos és lazaság; mert fájdalom, több helyt nemcsak az értelem, de a joakarat is hiányzik.

Legyen fent erős és valóban felelős kormány, a községekben autonomia, s a kettő között felelős tehát kinevezett administratív közegek, illetőleg egyesítése a különnemű közigazgatási ágaknak egy főnök alatt.

A törvényhatóságot mint a közérdek örét pótolja a sajtó, s az egyleti gyülekezeti s kérelmezési jog arra is szolgál, hogy speciális érdekek érvényesülhessenek.

Ha pedig jönne ismét idő, midőn a nemzeti lét vagy nem lét kérdése forogna szóban, a törvényhatóságok bármily alakban helyreállítva egyáltalán meg nem védenének benünket, mert mit ér magában az intézmény? ember is kell hozzá. Hol vennénk a megyéhez táblabirákat? Mert ne feledjük azt se, hogy a mi gentrynk, birtokos középosztályunk addig nyújtzkodott a rövid takaró alatt s adórendszerünk addig húzgálta alá a pokróczot vagyis földet, hogy most vagy úszik adósságban, vagy függ másoktól s a ki nincs is ennyire, meghúzza magát vagy azt mondja: adjál uram esőt, de mindjárt!

A mai megye a régihez képest se hús se hal, vagy tán szárazon vergődő hal, melyben organismusánál fogva nem is lehet meleg vérpezsgés, és mely emlékeztet Béranger azon költeményére, melyben le van írva, hogyan tisztítja egy kocsis árnyéka, egy szikla árnyékában, egy kocsi árnyékát, egy kefe árnyékával.

Nem áll tehát, hogy szabadságunk egy részén vásároljuk meg a rendet, ha a törvényhatóságok megszüntettetnek; csupán a szabadság látszatát adjuk fel azért, hogy a közönség nyerjen valamit, a mi nemcsak látszat.

Hanem azért azoknak sincs igazuk a kik azt mondják, hogy »hisz a katonai ügyeket a katonai hatóságok, az adó ügyeket az adó-közegek és így tovább elvégezhetik, végezzünk tehát a megyékkal is már most, tartsunk felettök statáriumot, töröljük el »pure et simple.«

A kik ily kurta processust ajánlanak, nem ösmerik a törvényhatóságok hatáskörét s ügymenetét.

Az előbbeni fejezetben kimutattuk, hogy akad biz ott teendő elég, s habár ezen teendőből sok nem nyer megfelelő

elintézést, a valami mindig több a semminél. Átmeneti intézménytől ne várjunk tökéleteset, hanem legyünk rajta, hogy az átmenet ne soká tartson.

Az előbbiekből könnyen eldönthető, vajon választás legyen-e vagy kinevezés nálunk s meglehetősen elcsépett théma már ez is, de olyan mint némely régi szinmű, mely ha rég nem adatott, újra érdeklí a közönséget.

Egy évtized előtt — a birói szervezést megelőzőleg — lett megvitatva a kérdés és nyert megfelelő megoldást.

Ma már kevesen vannak, a kik a választott birákat jóknak tudják képzelni.

A tapasztalás fényes igazságot szolgáltatott a kinevezés hiveinek.

Látjuk, hogy ugyanazon egyénből mennyivel jobb biró vált a kinevezés után. Ki tagadhatja, hogy birói karunk ma inkább válik diszére az országnak s igazságszolgáltatásunk hasonlíthatlanul jobb az egy évtized előttinél.

Hogy miért kell a közigazgatásnál extra s lassacskán jönni ugyanarra a meggyőződésre? azt nem tudom.

Az ember csak ember úgy a közigazgatásnál mint a törvénykezésnél. Decretálni nem lehet, hogy a kivétel legyen szabály s minden ember minden körülmények közt helyt álljon. Másrészt hiába iktatjuk törvénybe: kell, hogy ilyen meg amolyan jelleme legyen a tisztviselőnek, ha önként szolgáltatunk alkalmat az eltántorodásra. A mi közigazgatási tisztviselőink is csakúgy elmondhatják Terentiussal hogy »homo sum, nihil a me humani alienum puto.« Tegyük róla a kinevezés által, hogy emberi gyarlóságait felszínre nem juttatni, álljon mentül többnek s mentül inkább saját érdekében is.

Be sokat változtatna már csak az is, ha oly sok tisztviselőnek nem kellene félnie, hogy a jövő választásnál megbukik, mihelyt valamely választója érdekét sérti; ha nem kellene remegnie, hogy termését felpörkölík, ha erélyes lesz; s hány különben tisztviselőnek alkalmas ember tudja magát csak az atyafiságos apprehenziókon is túltenni?

S utóvégre a közönség maga is kevés tisztviselőjében bizik, miután a tisztújításoknál bő alkalmá nyílik a megválasz-

tottak gyöngéit kiismerni, s lehet-e veszedelmesebb, mint hogy a közigazgatási tisztviselő nem lehet független azon közönséggel szemben, melynek ügyeit intézi?

Mondják némelyek, hogy a bíró egészen más, mert ő Felsege nevében oszt igazságot. De hát a közigazgatás nem épen úgy része az állami főhatalomnak, mint a bírászkodás? és azért hogy a közigazgatási tisztviselő teendőinek csak egy része jogszolgáltatás, erre a részre nézve ne kelljen azon garantiákat kívánni, melyek a részrehajlatlanabb eljárásnak biztosítékai?

»Az egyénekben kell keresni a garantiát, hangoztatják mások, már pedig a közönség jobban ismeri a megyéjebeli embereket mint a ministerium«.

Igaz, hogy jobban ismeri, de az is bizonyos, hogy 100 közül 90 arra fog szavazni, a kiről tudja vagy felteszi, hogy inkább fog érdekeinek szolgálni, vagy a kivel rokonságban s barátságban áll.

A minister pedig az igaz hogy nem ismeri az egyéneket személyesen mind, de szabály szerint mégis csak képességi bizonyítékok alapján nevez ki és semmi esetre sem meri oly bátran sérteni a decorumot teljesen képtelen egyének tömeges alkalmazása által, mint a hogy ezt a senkinek és semmiért sem felelős közönség teszi.

Itt-ott félnek attól is, hogy a kinevezett tisztviselő a ministertől fog nagyon függni, de hát most nem úgy van-e a törvényhatósági tisztviselők fölébe állított fegyelmi választmány összealkotva, hogy a minister dönthet, a mikor csak neki tetszik? s miért ne vehetné ki a törvényhozás a minister kezéből ezen jogot s ne ruházhatná más nem közvetlen érdekelt közegre? s nem látjuk-e a bíróságoknál, mennyivel függetlenebbek ezek a ministerrel szemben, mint voltak azelőtt a közönség irányában? A kinevezett nem hiszi, — mint némelyek gondolják — hogy a minister a kinevezés által jözezimet szerzett a hálára, mert a legtöbb ember saját valódi vagy képzelte tulajdonait s érdemeit tartja szem előtt. Talán az újabb választásoknál csak a képtelen elemek maradnak ki?

Nem szakpálya-e immár a közigazgatás, hogy minduntalan újabb képtelen elemeket engedünk bejutni? s helyes e épen a közigazgatásnál, hol a gyorsaság a fő, minden választással ad normam juristicumot, potisticiumot hozni be? A me-

gyei tisztviselő nagyobb részt állami közigazgatást közvetít, fizetését is az állami pénztárból nyeri, a közönség pedig csakis az ususra hivatkozhatik, ez pedig mi jogot sem állapít meg a törvényhozás irányában.

De lenne bár száz nyomós ok a választás érdekében, a mérlegbe vetve felbillenti valamennyit, a magyar nemzet önfentartási érdeke.

Ezen legfőbb érdekünket hosszú ideig szóba se mertük hozni, mindig azt latolgattuk, fog-e tetszeni a szerb, oláh, szász atyafiaknak meg a külföldnek az a mit mondunk, nem gondoltuk meg, hogy a gyengeség a halál kezdete és hogy mondjunk bár le magáról az állam-eszméről, olyat se nem adhatunk, se nem tehetünk, a mi mindenkinek egyaránt tessék.

Grünwald Béla lelkes szavai világosították fel a nemzetet, hogy a megkezdett irányban haladva veszélybe rohan s habár műveinek nem volt megérdemelt hatása, mert új irányt nem inauguráltak, remélhető, hogy legalább szemesebbek lettünk.

Grünwald szavaival élve gondoljuk meg hát: »hogy nem a kinevezés vagy a választás itt a fődolog, hanem egész politikánk alapeszméje: a magyar államérdek megóvása.«

Ha vannak is okok, melyek a közigazgatásnál hátráltatják eddigelé a kinevezési rendszer életbeléptetését, teljesen qualificálhatlan az abbeli mulasztás, hogy qualificatio a törvényhatóságoknál még most is csak egy-két tisztségre nézve kívántatik.

Érthetlen ez annálinkább, mert a közönség ezen eszmének már régóta meg van nyerve, a mit bizonyít azon körülmény is, hogy egy-két törvényhatóság, megunva a törvényhozás késedelmeskedését, egyik-másik állásra nézve qualificációt állapított meg. Az ily törvényhatóságban azonban úgy áll a dolog, hogy a tisztviselő-jelölt, ha a szabályrendeletek által kívánt értelmi képesítvényt elő sem mutathatná, kijelölését törvényes alapon követelheti: ha 22 éves, a magyar állam polgára, se csőd, se bűnvádi kereset, se büntetés alatt nincs, se becstelentő büntettek miatt elítélve nem volt.

Talán nem akarják e kérdést különválasztva megoldani?

— de hát miért? — hisz a qualificatio nem praeoccupálhat semmi irányban hátrányosan, s épen mert intézményeink meg nem felelők s hiányosak, kellene az egyéneket már most az időszaki választásoknál megválogatni.

A hol az intézmények a nép életéből fejlődtek s ennél-fogva mindenki által ösmeretese, inkább nélkülözhető a tudományos készültség, de a mi törvényeink nagy része átültetett idegen csemete s ennél-fogva rendszeres tanulmány kívántatik azok elsajátításához.

»Állitson a kormány« írja Grünwald »Közigazgatásunk és a magyar nemzetiség« czimű művében »az egyetemeken s akadémiákon tanszékeket a közigazgatás tanának, s a positiv közigazgatási jognak, töltsé be oly férfakkal, a kik képesek ezen szakmát egész nagyságában és jelentőségében felfogni s az ifjúban vonzalmat, lelkesedést ébreszteni ezen szakma iránt, követelje mindenkitől, a ki közigazgatási tisztviselő akar lenni, hogy legalább két évet töltsön valamely egyetemen vagy jogi akadémián, tanulja ott a jog philosophiáját, az államtudományok encyclopediáját, a közigazgatás tanát összehasonlító módszer szerint, hogy más államok intézményeivel is megismerkedjék, tanulja az ország közjogát s állami szervezetét, a positiv közigazgatási jogot, statisticát s kívánja tőle azt, hogy ezen tantárgyakból sikerrel tegye le a vizsgát. Ezután kívánjon két évi gyakorlatot valamely közigazgatási hivatalnál, azután gyakorlati vizsgát s ha a jelölt ezt is sikerrel letette, birjon qualificatióval a legalsóbb hivatal betöltésére. Ily intézkedésekkel biztosan ellehet érni a czélt: a közigazgatási feladatok valóítására képes, szakmájában jártasabb és műveltebb tisztviselők számának szaporítását.« E helyen csak azt jegyezzük még meg, hogy a gyakorlat csakis vidéken szerezhető meg rövid egy-két év alatt, és hogy ily vidéki gyakorlat azoknál is kívánandó lenne, kik a ministeriumoknál keresnek alkalmazást.

Hogy mi minden kívántatik a közigazgatási tisztviselőtől s minő igényeket formálnak például a Lajtán túl, ezt megolvashatjuk Mayerhoffer »Handbuch für den politischen Verwaltungsdienst« czimű munkájában.

»A közigazgatási hatáskör felületes szemlélete« írja egyebek közt »már magában is feleslegessé teszi a közigazgatási

szolgálat nagy feladatainak bővebb fejtegetését, befolyása ki-terjedvén a legfontosabb közérdekekre s általán mindarra, a mi az állam jólétével s közbiztonsággal függ össze.« »A közigazgatás az administratió minden ágával közeli vagy távoli vonatkozásban áll, ide értve a törvénykezést is s a tisztviselő a kellő ösmeretek nélkül száz akadályba fog ütközni az alkalmazásnál.«

»Az irodai szolgálatnál az ügyeknek haladéktalan de mégis megfontolt és alapos elintézése igényeltetik. A jó közigazgatás elengedhetlen feltétele lévén a gyorsaság és erély, minden szükségtelen késedelem és halogatás valóságos mérénylet.

»A végrehajtásnál éles elme, lélekjelenlét s tapintat kívántatik, sokszor leleményesség is. A kitűzött czélt tartva mindenkor szem előtt, a közigazgatási tisztviselő ne engedje tévutra vezetetni magát s valamely előre nem látott esemény közbejötte által nem szabad zavarba jönnie.«

»A más hatóságokkal s közegekkel való érintkezésnél helyesen s elfogulatlanul ítéljen, mert minden könnyelműen vagy épen szándékosan előidézett összeütközés megbocsáthatlan s előreláthatlan következményekkel birhat.«

»A közigazgatási szolgálat a tisztviselő működését az iroda szűk helyiségéből sokszor helyezi át az élet s a polgári és politikai tevékenység áramlatába. A közigazgatási tisztviselő hivatva van a hatáskörébe utalt ügyek s teendők tág mezején személyes közbelépése által buzditólag, oktatólag s irányadóan hatni, a törvény szellemét világos felfogásban ösmertetni, a közbizalmat nemcsak megnyerni, de megtartani is tudni és a népnél a belátás, műveltség, feddhetlenség által példásan hatva szerezni meg a fölényt, mely nélkül tevékenysége sikeres nem is lehet.«

»Világos hát, hogy a közigazgatási teendők nagy elmeélt, fokozott erélyt és fáradhatlan buzgalmat feltételeznek inkább, mint bármely más szolgálat.«

»Kiválóan szép, de szerfelett nehéz, az önfeláldozás minden nemét igénylő életpálya ez, mert mély belátás, a törvények és viszonyok ösmerete, de nem a betühöz való ragaszkodás, bátorság és mindenek felett teljes pártatlanság kívántatik hozzá.«

»A ki nem érez magában hivatást, ernyedetlen buzgalommal, áldozatkészen szentelni magát a hivatalnak, az ne válaszsza a közigazgatási szolgálatot életpályául, mert az oly tisztviselő, ki kötelességét csak szakmányban vagy félig-meddig teljesíti, irodai köntösével hivatalos gondjait is szegre akaszthatni véli, mindig írásbeli emlékeztetésre vár s tevékenységét az iktató számok után méri, egy ily erély és nemes dicsvágy nélküli, hivatásának szellemi magaslatán nem álló tisztviselő, ki a nehéz állásával egybekötött felelősség tudatával sem bir s mindenkor a szokott kerékvágásban mozog: nagy szerencsétlenség a közszolgálatra nézve.«

Még a hirneves Mohl Róbert is, ki pedig az elméleti tudományos készültséget a közigazgatásnál nem valami melegen ajánlja, egy helyen mégis ezeket írja:

»Hogy az igazgatás kérdéséről nézetet szerezhessünk magunknak, tétel es ismeretek, valamint az élet s fennálló intézetek szabatos felfogása szükségesek. De az utóbbiakat megszerezni fáradságosabb, mint a szabadságjogokat, népképviseletet s hasonlókat illető általános elveket hangoztatni.«

Azt hiszem, minálunk nem ringatja magát senki azon illusióban, hogy a fentirt Mayerhoffer-féle értelemben vett qualificatio egyhamar általános legyen közigazgatási tisztviselőinknél. Most »sokan vannak a választottak, de kevesen a hivatottak;« ha azonban nem lesznek választottak, hivatottabbak is lesznek és a hivatottak csak akkor lépnek tömegesen törvényhatósági szolgálatba, ha nem lesz választás.

Száz szónak is egy a vége. Mióta a közigazgatási szolgálat szakpálya, e hivatalhoz nem ad isten »eo ipso« észt is.

Lejárt már a »fac me talem talis ero« ideje. »Mutterwitz« jó ha van, de a közigazgatási tisztviselő sem rózsafán nem terem, sem nem »poëta« qui »non fit sed nascitur.« Szüntesék meg hát a honatyák azt a vizsás állapotot, hogy a gyarlóságnak a közigazgatásnál egyenlő törvényes értéke van a képzettséggel.

VII. FEJEZET.

Területi beosztás.

»Wir machen keine neuen Erfahrungen, aber es sind immer neue Menschen, die alte Erfahrungen machen.«

»Statt Statistik sollte es bei uns heißen Staatist dunn.«

Hogy még nincs komoly törekvés reformálni közigazgatásunkat, bizonyítja azon körülmény, hogy közigazgatási statistika nálunk ugyszólván nem létezik és ezen hiány alig tűnik fel valakinek.

Nyolcz esztendőnek kellett eltelni, hogy azt megtudhassuk, hogy a községek rendezéséről szóló 1871. évi 18-ik törvényczikk alapján alakult hány község van Magyarországon, de már például azt, hogy milyen az egyes járások területe s népszáma, melyek a nagy és melyek a kis községek, vagy pláne ez utóbbiak körjegyzőségeként miként vannak csoportosítva, minő a közigazgatási hivatalok ügyforgalma, mibe kerül a városi és községi administratio stb. stb. mindezt megtudni nem lehet, pedig mindezen adatok évente bekiváncsoltatnak a belügyministeriumhoz, ott azonban oly hiven őriztetnek, hogy abból ugyan nem szivárog ki semmi, sőt még az országos statistikai hivatal előtt is titkolják a dolgot. — Nálunk tehát a közigazgatási statistika státus titka.

Igy például az országos statistikai hivatal felülörködése mellett Kollerffy Mihály ministeri titkár által két év előtt kiadott s egyébként nagyon hasznos és hézagpótló helységnévtár,

az 1871. évi 18. törvényczikket egészen ignorálja, mezővárosokról és pusztákról mint önálló közigazgatási helyekről beszél, de a nagy és kis községek közti különbségről nem tud semmit, pedig a belügyministeriumnál minden szükséges adat megvan s ezen adatoknak a népszámlálásiakkal való összeegyeztetése nagyon egyszerű.

A belügyministerium által ajánlott Hatsek-féle térképeknél kilátás volt, hogy a kis községeknek körjegyzőségenkénti csoportosítása elő fog tüntettetni, de az csak az először megjelent négy térképnél történt.

Különben ezen térképeket a belügyministeri ajánlat dacára aggályosakká teszi azon körülmény, hogy Pestmegye közönsége a megyejéről készített térképre nézve az illető magyar királyi építészeti hivataltól kívánván véleményt, ez azon térképet hasznavehetlennek nyilvánítja.

»Magyarország közigazgatási beosztásának kézikönyve«, mely ez évben jelent meg, a községeknek járásonkénti beosztásán kívül, úgy mint ezt a megyék küldték be, vajmi kevés adatot tartalmaz.

Egy újabb kiadásnál legalább a nagy községek lennének kitüntetendők, továbbá ezen kifejezés: »a nagy és kis községek a következő . . . szolgabírói járásokba vannak beosztva« nem lenne használandó azon megyéknél, hol kis község nincs, mert ez sokakat tévutra vezet; a hat ezernél több lelket számító Stanisics község befoglalandó lenne és a többi . . .

De legfeltűnőbb, hogy nem volt eddig kíváncsi megtudni s pontosan elő nem tüntette senki, hogy a megyei és városi törvényhatóságok területe s népszáma külön-külön mennyi. Nem is gondol rá senki, hogy midőn például Bácsmegyéről, mint külön törvényhatóságról van szó, Szabadka, Ujvidék, Zombor és Baja városi törvényhatóságoknak befoglalása épen olyan hiba, mintha Máramarosmegye területe s népszáma számított volna Bácsmegyéhez, miután Magyarország s Erdély területe s népszáma nem 65, de 90 törvényhatóság közt oszlik meg.

Még kevésbbé jut eszébe természetesen a rendezett tanácsu városokra nézve az illetőknek a fenti adatokat összeállítani s közzétenni, de még az is különös, hogy míg a legutolsó járásbírói hivatalban is meg van az ország törvénykezési beosztása akkép, miszerint minden járás területe s népszáma

elő van tüntetve, másrészt ugyanazon közigazgatási hivatalok, melyek a fentirt adatokat a törvénykezésnek szolgáltatták, nem tudják és nem is tudhatják meg semmiféle kézikönyvből, hogy Magyarországnak szolgabírói járásokba beosztott területe és népszáma mennyi, az egyes járásokról nem is szólva. Ha-hogy valaki mégis megakarja az említett adatokat tudni, nincs más mód, minthogy az ember kijegyzi Kollerffyból a községi területeket s népszámot járásonként, a mindenféle városra vonatkozókat is külön-külön felírja, ha Kollerffynél hiányzik valamely adat, ír Péterhez-Pálhoz, azután gyakorolja magát mindenféle számtani műveletben; így valahogy jól-rosszul megtudhat valamit. Az ilyen exertitiumok sok emberre nézve lehetnek szükségesek, de sok időt igényelnek.

Miután ezen mű czélja, közigazgatásunk bajait s hiányait nemcsak általánosságban, de részleteiben is ösmertetni s a mennyiben a jelen fejezet részben számadatokra van alapítva, nem tarthattuk feleslegesnek ezen adatokat e könyv utolsó fejezeteként felvenni; nem egy tanuság vonható le azokból.

Nagyon fontos, de sok irányu s különösen statistikai tanulmány nélkül jól meg nem oldható a területi beosztás kérdése.

Megengedjük, hogy »a legrosszabb területi felosztás mellett képzelhető jó közigazgatás, s a legjobb felosztás mellett a legrosszabb közigazgatás lehetséges«, de ha ez ok lenne arra nézve, hogy ne bántuk a területeket, akkor nem kell qualificatio sem, mert hisz olykor válik derék tanult ember abból is, a ki diák korában az utolsók közt volt, s nem megy az életben semmire néha az első eminens.

Szó van róla, hogy a jó közigazgatás akadályait hárítsuk el, a rossz beosztás pedig akadály; megmondhatja minden gazda, hogy mennyivel több nehézséggel jár egy rosszul tagosított vagy kikerekített birtok adminisztrációja.

Nem úgy értjük a területkikerekítést, hogy vonalzóval meg körzővel osztassék fel az ország egyenletesen vagy huzasanak torony irányában egyenes vonalak. A kikerekítésnél, a mennyiben kivételesen az államérdek mást nem kíván, fő elvnek kell lenni, hogy a vidéki hivatalok székhelye ott legyen, a hova a lakosságot érdeke leginkább utalja nem-hivatalos

ügyekben is. Ha a kikerekítés így történik, a historiai emlékek s együvértartozás se fognak komoly akadályokat képezni.

Igaz, hogy sok kell még ahoz, míg a kikerekítés megfelelően keresztülvitethetik, de boszorkányság nincs a dologban; persze, hogyha két szomszédmegye határán fekvő néhány község ki- s bekebelezése nem létesíthető tíz év alatt sem, dacára, hogy valamennyi érdekelt fél s törvényhatóság kívánják azt, a belügyministerium pedig beléegyezik, akkor soha se érjük végét.

Hogy a megyei terület és a törvénykezési valamint különmemű közigazgatási ágak szerinti területi beosztás egybehangzó legyen, máris el van felsőbb helyen fogadva; bajosabb, sokszor majdnem lehetetlen ezen elvet a járásokkal szemben alkalmazni. Így például a közigazgatási szolgálat sok helyt épen ott legnehezebb, hol a kir. járásbiróságnak kevés teendő jut s e mellett a szab. kir. és rendezett tanácsu városok, melyek a szolgabirói járásokba nincsenek, de a kir. járásbiróság-hoz be vannak osztva, megbontják az arányt.

Ugyanez áll részben az adóhivatalokra s másnemű beosztásra nézve is, mint teszem a képviselőválasztási kerületekre. Ellenben a megyebizottsági tagokat választó kerületek, körjegyzői, egészségügyi, közgyámi s ujonczozási beosztás, kell hogy egybeesők legyenek, a szolgabirói járás területével.

Hogy a megyei területek mily módon s mily mértékben változzanak meg s alakittassanak át, ehhez hozzászólni mind addig bajos, míg a közigazgatási reform elvei megállapítva nincsenek; de azon legvalószínűbb esetet véve, hogy a községek és ministeriumok közt jövőre is két közbenső — a szolgabirói és az alispáni — hivatal lesz a megyéknél. még akkor is nagyobb mérvű átalakításokat javálnak, úgy a közigazgatási érdekek, mint a takarékosági szempontok is s a czélszerű beosztás szüksége épen úgy fennforog a szolgabirói járások kerületeinél is.

Hogy másutt, például Angliában, még nagyobb a különbség grófság és grófság közt (1 : 40-hez a területet és 1 : 111-hez a népességet véve), mint nálunk megye és megye közt (1 : 19 területre és 1 : 22-höz a népességre nézve), az nem bizonyít semmit, mert a grófságok szervezete ott egészen más

mint a magyar megyéké, de meg Angliában se tekintik azon aránytalanságot előnynek, csakhogy a jó közigazgatásnak ott csaknem kivétel nélkül megvan minden egyéb feltétele s így az ebbeli hátrány alig érezhető, míg ránk nézve nem közömbös, valjon egy hátrányos körülménnyel több vagy kevesebb marad-é? miután nálunk az előnyök közül néhány egyáltalán el nem érhető.

Mint fentebb is említettük, nem tartjuk se lehetőnek se szükségesnek, hogy Magyarországon egészen egyforma megyék legyenek s ezek ismét egyenlő területű járásokra osztassanak, mert a népszám, topographiai viszonyok, községek száma és egyéb körülmények is figyelembe veendő; annak szükségét azonban be fogja látni mindenki, hogy nehezebben adminisztrálható területnél az ott alkalmazottak minősége és mennyisége által kellene megszerezni a correctivumot. Ezt persze a választási rendszer mellett érvényesíteni bajos, de ha a közigazgatási tisztviselők ki fognak is neveztetni, meg kell változni az iránytadó körök azon hajlamának, hogy a helyi érdekek olykor még az országos érdek rovására is kielégítetlenek maradjanak vagyis, mentül kevesebb adót fizet valamely terület, annál kevesebb jusson reá a közigazgatási költségek-ből; vagy még világosabban, mentül ziláltabbak a viszonyok s szegényebb a lakosság, annál rozszabb legyen az adminisztratió.

Tisza Kálmán még az aranjuezi szép napok alatt, midőn ellenzék jóformán nem is létezett, midőn a volt Deák-párt és volt balközépre ráillett; hogy: »két lélek egy gondolat, két szív egy dobbanás«, kísérelte meg a megyék területi kérdését megoldani, azaz hogy sokat keresztül is vitt, de soknak keresztülvitelére meg még akkor sem érezte magát elég erősnek.

Nem is kívánatos különben, hogy e kérdés elvontan oldassék meg végleg, mielőtt a közigazgatási reform fölveire nézve megállapodások történnek.

Az előbbeni 78 megyei, széki, vidéki s kerületi törvényhatóság száma az igaz hogy 13-al apadt s mig a területet véve, azelőtt Szerdahelyszék úgy viszonylott Bihar megyéhez, mint 1 : 51-hez, most Torna és Pest megye egymáshoz úgy

aránylik, mint 1 : 19-hez, de nagy átalakítás csak Erdélyben történt, Magyarországon az csupán megkezdett, de nem is ott kezdetett a hol kellett volna. Néhány kis megyét, melynek administratiója is legtöbbbe kerül most, mindenesetre elébb való lett volna más szomszéd megyével egyesíteni, mint az amúgy is nagy Pestmegyét még nagyobbá tenni. A városi törvényhatóságok területét és népszámát levonva, Magyarországon és Erdélyben esik átlag egy megye területére 4192 $\frac{1}{1000}$ □ kilométer s a 3200—5200 □ kilom. közti területet véve olyanak, mint a mely a fenti átlagot megközelíti, ezt csak 29 megyénél találjuk; 14 azon felül, 22 azon alul áll.

Lakó esik egy megyére 193439 s a 150000—250000 közti számot véve az átlagot megközelítőnek, ily szépszámú megye 20 van; 17 azon felül, 28 azon alul áll.

Rendezett tanácsú város, nagy és kis község esik átlag 199 egy megyére, s ha a 150—250 közti számot tekintjük is átlagot megközelítőnek, ezt csak 17 megyénél találjuk; 17 azon felül, 31 azon alul áll; van megye, melynek területe s népszáma kisebb, mint a mennyi átlag egy járásra esik, s van megye, melyben kevesebb a községek száma, mint a mennyi másutt egy körjegyzőséghez tartozik. Tehát a megyéknél is a szabálytalanság a szabály.

A községek számát véve alapul, a szolgabírói járasok közt még nagyobbak az aránytalanságok.

Magyarország és Erdélyben esik ugyanis átlag egy járásra 29 község, de ezen számtól roppant nagyok az eltérések.

Ugyanis:

10 községnél kevesebb van	37 járásban
10—20 közt van község	112 „
20—30 „ „ „	95 „
30—40 „ „ „	68 „
40—50 „ „ „	49 „
50—60 „ „ „	37 „
60—70 „ „ „	17 „
70—100 „ „ „	11 „
100-on felül van község	2 „

Vannak azonban járasok, melyekhez csak 2-, s van mely-

hez 145 vagyis annyi község tartozik, mint a hány más 25 járásban van együttvéve. *

Az egyes járások területe és népessége nálunk tudva nem lévén, a járások ebbeli adatainak megyénkénti átlagára kell szoritkoznunk. E szerint Torna és Csanád a legkisebb számokkal, Máramaros és Udvarhelyszék a legnagyobb számokkal képezik a szélső határt. A hozzávetőleg hasonló természeti fekvésű megyék közt különösen feltűnnek a Csanád, Bács, Fejér és Tolna közötti különbségek.

Hogy Magyarországon bármely beosztás mellett nagyok lesznek az aránytalanságok, az bizonyos, de hogy az aránytalanság mily foku, az nem közömbös dolog, kivált a szolgabírói járásokra nézve, miután a szolgabíró »par excellence« végrehajtó közeg s ambulánsnak is kell lennie, hogy céljának megfeleljen.

»A kir. járásbíróóságok területe szintén aránytalan és a dolog mégis megy, ahogy megy« mondják. Igen, de ne feledjük, hogy a járásbíróóságok részére épen azon teendők teljesítenek közigazgatási közegek által, melyek járkálással vannak

* Franciaországban egy Departement átlag 6075.6 □kilom.

» Arrondissement » 1461 6 »
» Canton » 184.3 »

A Lajtán túl a tartományi helytartóságok és községek közt egyedül járáskapitányi hivatalok vannak. Egy ily hivatal átlag 913 □kilom. s 57190 lakosu; az egyes tartományokban pedig egy ily hivatal átlag:

Alsó-Ausztriában	1089.4	□kilometer	73559	lakossal
Felső-Ausztriában	997.9	»	57066	»
Salzburgban	1789.2	»	32768	»
Tirolban	1269.4	»	34498	»
Voralbergben	867.1	»	32979	»
Stíriában	1180 1	»	54375	»
Karintiában	1481.1	»	45873	»
Krainában	904.9	»	40062	»
Görzben	732.4	»	46854	»
Istriában	813.4	»	39834	»
Dalmátiában	1065.8	»	35162	»
Csehországban	583.6	»	55347	»
Morvaországban	738 6	»	62180	»
Sziléziában	771 6	»	68440	»
Galicziában	1060 3	»	71366	»
Bukovinában	1299.1	»	59760	»

egybekapcsolva, mint a minők a kézbesítés, előnyomozat, büntetések puhatolása stb.

S ha már a szóban levő aránytalanság meg van, a hivatalos személyzet létszámában kellene különbségnek lenni, ámde úgy látjuk a kalendáriumokból (más forrásunk e részben nincs), hogy a szolgabirói hivatalok személyzete, egy-két megye kivételével, mindenütt ugyanegy számú ; pedig mily különbség van a teendőkben.

A mely járásban kevés népes község van, ott magokban a községekben végeztetnek az azok részére előirt teendők, a szolgabiró a községeket csak ellenőrzi s végezheti ezektől egyéb hivatalos dolgát.

Evvel szemben a sok apró községből álló, határszéli fekvésű bérczes megyékben van elég járás, melyben az intelligencia hiányzik, bíró s hitések tudatlanok, 10—20 községnek van egy jegyzője, már t. i. ki-micsodás, s így a községeket adminisztrálni is, részben a szolgabiró teendői közé tartozik. Ilyen járásba javabeli ember ritkán vállalkozik, többnyire a másutt kibukottak választatnak, de vannak is azután drágalátos állapotok ! Megfelelni azonban a legqualificáltabb egyén is ritkán fog ily helyen.

A példaszó szerint két urnak egyszerre bajos szolgálni, de ily helyeken hányfelé kell a figyelemnek irányulni, hogy megfeleljen ; olyannak kéne azon járásokban a szolgabirónak lenni, mint azon régifajta, már csak itt-ott feltalálható cselédnek, ki szakács, kertész meg inas volt egy személyben s néha béresmunkát is teljesített.

Inkább ama régifajta cselédhez, mint a régi szolgabiróhoz hasonlít a fentirt helyeken a szolgabiró, s általán áll az, hogy míg régen a szolgabiró inkább volt bíró, mint szolgál, ma inkább szolgál, mint bíró.

VIII. EEJEZET.

Városok, kis és nagy községek.

»So unbillig bin ich nicht, dass ich von einem Vogel in der Welt, eine einzige andere Feder verlangen sollte, als er hat.«

Lessing.

A megyei kikerekítésnél behatóbb reformot sikerült keresztülvinni a városi törvényhatóságoknál, ezeknek száma 72-ről 25-re szállittatván le. El kell ösmerni, hogy itt hozzávetőleg eltalálták törvényhozóink a határt, melyen alól menni nem szükséges.

Az elnevezéseket illetőleg azonban felesleges a sok kategória. Nem lehet ugyan annyira mennünk, mint Franciaországban, a hol törvényileg Párisnak úgy, mint az utolsó adminisztratív falunak — egyaránt község a neve, de az mégis szükségtelen, hogy a fővárostól eltekintve legyen: törvényhatósági joggal felruházott szabad királyi, egyszerűen törvényhatósági joggal felruházott, rendezett tanácsu szabad királyi és egyszerűen rendezett tanácsu város. Hatáskör tekintetében e városi törvényhatóságok ugyis egyenlők, a rendezett tanácsu sz. kir. és nem sz. kir. városok hatáskörénél pedig csekély az eltérés s ez könnyen tehető egyenlővé. Két elnevezés tehát elég lenne.

Statistikusaink legujabb ideig is állítanak fel még egy kategoriát, vagyis nem akarják elejteni sehogy sem a mezőváros elnevezést, holott pedig ennek fogalmát adni csakugyan

nem tudnák, valamint a törvény sem emlékszik meg róluk máskép, csak mint a multban létezettekről.

A falusi embert kinevetik, amiért néha még most is váltópénzben számít s a régi mértékek használatára büntetés van szabva; de hogy az 1879 évben kiadott hivatalos statisztikai kiadványokban Magyarország s Erdélyben 741 mezőváros van mint létező említve, ez jóformán fel se tűnik. Némelyek azt hiszik, hogy ezen elnevezés vásártartó helyet jelent, de vásárok városokban, nagy és kis községekben egyaránt tartatnak s ezen helyek száma 1453. — Ennélfogva »de strigis quae non sunt, mentio non fiat.«

A városokra térve vissza, meg kell említenünk, hogy ezek közt is (ha az ipar és kereskedelem praeponderantiáját vesszük mérvadóul) kevés van, mely a nyugattal összehasonlítva, igazi városi jelleggel bírna.

A 632 □mértföld városi és községi ingatlan nagy része városi s gazdagsága soknak ebben van, ugyannyira, hogy némelyek az ingatlanok jövedelméből fedezhetik nemcsak a községi terheket, de polgáraikat is nevezetes előnyökben részesíthetik.

Lajtán túl, a mi városi törvényhatóságainknak megfelelő 33 város (Bécs, Bécsujhely, Waidhoffen an der Ybbs, Linz, Steyr, Salzburg, Innsbruck, Bozen, Roveredo, Trient, Graz, Marburg, Cilly, Klagenfurt, Laibach, Görz, Trieszt, Rovigno, Zára, Prága, Reichenberg, Brünn, Kremsier, Iglau, Olmütz, Magyar-Hradisch, Znaim, Troppau, Bielitz, Friedek, Lemberg, Krakkó, Csernovitz) összes népessége 1.636,600, összes határkiterjedése pedig csak $582^{\frac{88}{100}}$ □kilométer, tehát a népesség úgy viszonylik a vidéki területhez, mint 1 : 21-hez, a terület úgy a vidékihez, mint 1 : 1067-hez s azon városokban egy-egy lakóra esik 356 □méter terület.

Minálunk a huszonöt városi törvényhatóság összes népessége úgy viszonylik a vidékihez, mint 1 : 13-hoz, s területe mint 1 : 42-höz, egy lakóra pedig jut $66\frac{1}{2}$ are, tehát 18-szor annyi terület mint Lajtán túl.

Eme 25 városunk viszonylagos népessége tehát kisebb mint Szászországé vagy Belgiumé. Szeged, Szabadka Hódmezővásárhely, Debreczen, Kecskemét magukban nyolczad félszer haladják meg területileg amaz ausztriai városokat, közö

lük akármelyiknek határán kényelmesen elférne mind a 33 s maradna még nagy terület. Ezen 5 város 4 magyar megyével ér fel.

Pedig a városi törvényhatóságok nagy és kis községekben is mennyi területet birnak! Kivánatos, hogy a nagy határkiterjedésű városok és községeknél eszközzendő telepítések ügye felkaroltassék s a székesfehérvári ez évi gazdaértekezlet újabb kezdeménye lendítsen valamit az ügyön; ez közigazgatási tekintetben is felette üdvös lenne, de törvényhozásilag nehezen megoldható kérdést képez. Nem vélünk felesleges dolgot teljesíteni, midőn az utolsó fejezetben a terület és népszám előtüntetésével soroljuk elő az erre nézve leginkább alkalmas 10,000 katastralis holdnál nagyobb kiterjedésű községeket is.*

A népszámot tekintve, most már nincs oly nagy eltérés városi törvényhatóságainknál.

A fővárost nem véve egy sorozatba, néhány év előtt még Ruszt (1324) népessége Szegedhez (70179) úgy viszonylott mint 1 : 53-hoz, ma meg ha Szeged népességét a népszámlálási adatok szerint vesszük is, Komárom (12,256) és Szeged népessége közt az arány 1 : 5⁷/₁₀-hez, tehát e részben nálunk kedvezőbben áll a dolog mint Lajtán túl.

Nagyobbak az eltérések a rendezett tanácsu városok közt. Brassó (27,766) és Szepes-Szombathely (803) népszáma 1 : 34⁵/₁₀-hez; s míg Komárom legkisebb és Debreczen legnagyobb határu törvényhatósági városok területaránya 1 : 33-hoz, a rendezett tanácsu városoknál Csik-Szereda és Halas határa 1 : 736-hoz.

Viszonylagos népessége a rendezett tanácsu városoknak kisebb, mint Németalföldnek, Britannianak vagy Olaszországnak s mint Lajtán túl Alsó-Ausztriának, Sziléziának, Cseh- vagy Morvaországnak.

A rendezett tanácsu városok közt van egynéhány, mely inkább bir városi jelleggel, mint egynémely törvényhatósági város, de másrészt meg sok nem válik be annak se, a mi.

Ha adomának vesszük is azt a sok furcsaságot, a mit

---

* A 800 legnagyobb városi és községi határ, Magyarország és Erdély területének több mint egy harmadát képezi.

egyik-másik kis városról beszélnek, az tagadhatlan, hogy a »parva sapientia regitur mundus«-féle közmondásnak sehol sem szereznek annyira érvényt, mint kis városaink egynémelyikében, s a pénzkezelés, gazdálkodás egy kicsit még azon alúl áll.

A rendezett tanácsnál sok helyen épen a legfőbb qualificatio hiányzik, a mennyiben nem tudják rendezni a városi ügyeket. Rendezett tanács és rendetlenség »reimt sich nicht, aber ist wahr.«

Némelyik csupa álszeméremből marad meg városnak, s ezen okból van azután olyan városunk, melynek népszáma 37-szerte kisebb, mint az ország legnagyobb falujáé.

Egyrészt nagy-, másrészt semmi ambitio. *

Hanem ezen segíteni bajos, ugy van ez mindenütt, Hauensteinnak Badenben nincs csak 160 lakosa s mégis város, de egyszersmind czéltábla is biz a!

Jó példával mentek elől Igafalva, Fogaras és Oláhfalu, mint a melyek 1876 után rendezett tanácsu városokká lettek átalakítandók, de erről is lemondva, lettek nagy községek. Ezek s még néhány rendezett tanácsu város nagy községgé alakulván át, az összes városi népesség jelenleg 42,604-el kisebb mint 1876 előtt volt.

Megye és megye, járás és járás, város és város közt is nagy a különbség, de nagy és kis községeink közt ez óriásinak nevezhető. Egyik megyében $119.\frac{62}{100}$, másutt meg csak $7.\frac{28}{100}$ □kilometerre esik átlag egy község, tehát egy megyében ugyanazon területre nézve 16-szorta kevesebb községi előljáróság kell mint a másokban.

Békés-Csaba nagy község népszáma 30,022; határa 6 □mértföldnél nagyobb; rendezett tanácsu város egy sincs, városi törvényhatóság pedig csak 9, melynek lakossága nagyobb.

S mégis a 44 lakosu, 89 hold határkiterjedéssel dicsekvő Új-Beznócz részére ugyanazon teendők vannak törvényileg előírva.

Magyarország 19 legnagyobb faluja (Csaba, Békés, Szarvas, Nagy-Kikinda, Csongrád, Orosháza, Ó-Becse, Török-Szent-Miklós, Ó-Kanizsa, Duna-Földvár, Nagy Szalonta, Mohács, Lugos,

Szegszárd, Apatin, Dévaványa, Mező-Berény, Abony, Detva) 277,331 lakosával megközelíti Brassó, Esztergom, Ugocsa, Túróc, Torna megyék népességét, e népszámot egyenkint csak 12 megye népszáma haladja meg; s a négy legnépesebb nagy község hozzávetőleg 750 legkisebb községgel egyenlő lakosság dolgában.

Ugyanazon népszámra nézve tehát egy helyen 4, más helyen 750 községi előljáráóság működik.

A legnagyobb határu nem városi község (Gyergyó-Szent-Miklós) területe 21,331-szerre haladja meg a legkisebb határt (Kis-Márton-Váralját) s míg ez utóbbi helyen egy lakóra 2% □ól terület jut, Kosztolna falunál 300 katasztralis hold; tehát az arány ez utóbbi esetben 1 : 120000-hez.

Összehasonlítás a mi és a külföld községei közt nem foghat helyt, mert míg nálunk minden falu egyszersmind administratív község, másutt az apró faluk szövetezése községi teendőkre nézve van megengedve, a közigazgatási község tehát sokkal kevesebb, mint a hány falu van, de meg a szám a viszonyok változásához képest folyton más-más.

Nálunk a nem városi községekre nézve a megkülönböztetés inkább csak névleges, mert a nagy és kis községek teendője ugyanegy, ez utóbbiaknak csupán azon kedvezményök van, hogy jegyzőt közösen tarthatnak s a községi előljáráósági tagok száma kisebb, ez pedig nem több előny, mint az, hogy törvényhatóságnak is lehet többnek egy főispánja s kevesebb vagy több tisztviselője. A lényeg vagyis a teher egyformán követeltetik minden községtől, de hogy nem egyformán teljesítettik, az természetes. Hogy mi minden teendője volna törvény és rendeletek értelmében minden községnek egyaránt, azt elősorolni e helyen nem engedi terünk, s illusztrációul tán elég felemlíteni, hogy Szammer Imre, székesfehérvári könyv-árus, országszerte ajánlja a községi teendők ellátásához szükséges nyomtatványmintákat, eddigelé 400-félét; de még gyűjti, és ígér többet is.

Hogy tegyen eleget törvénynek, rendeletnek az az ezernyi község, mely önmagában se megfelelő anyagi, sem pedig szellemi erővel nem rendelkezik. A legkisebb községek a legszegényebb vidéken a legműveletlenebb nép által lakatnak, aránylag legtöbb pótagóval terhelvek, de a községi admi-

nistratio jótéteményeit alig, az autonomiáét pedig épen nem ösmerik.

Végezze el a jegyző az írásbeli teendőt? — Igen, de a jegyző első sorban szolgabíró-bojtár, adóvégrehajtó és törvénykezési kézbesítő és csak ha idő jut, községi előljárósági tag, még pedig számtalan helyen 5—10—15 helyen egy személyben.

Jó lélekkel merjük állítani, hogy a községek rendezéséről szóló 1871. évi 18-ik törvényezik az ország több ezer községében végrehajtva máig sincs.

Néhány viskóból álló, községi önállóságra kényszerített hely nagyon sok van s megközelíti a másfél ezeret azon községek száma, melyeknek népszáma 200 léleknél kevesebb.

Tessék most már egy kis számítást tenni.

A férfiak a tényleges népesség 49°/_o-át képezik, (a felföldön 6—14°/_o-al lévén túlsúlyban a nőnem, még kedvezőtlenebb az arány) a 20—60 év közti korban lévők 48°/_o-al veendők, cseléd 7°/_o, hivatalba lépésbe akadályt képező testi s lelki fogyatkozásban szenved ¹/₃^o/_o, börtönben s katonaságnál is vannak nagykorú férfiak.

Másrészt a legkisebb községben is kivántatik bíró, helyettes bíró, 2 hites, 10 képviselő és még néhány dignitárius.

A választók és választottak tehát sok községben ugyanazok s minden ottlakó férfi született szabályrendelethezó, ha ugyan így is kitelik a szám, mert a véletlen nem respektálja mindig a statistikát.

Sok községben tehát absolute nem telik ki a létszám, sok helyen épen csakhogy és sok helyen a véletlen zavarja meg a calculust. Ily helyeken a törvénysértés permanens s akárhányszor rendelik is, hogy »muszaj«, a felelet nem lehet más, mint »non possumus.«

Ilyen körülmények közt furcsán hangzott kissé, midőn az erdei törvény képviselőházi tárgyalásakor, a községi adminisztrációról, mint valami általánosan létező, systematice vezetett dologról volt szó.

A bajt tetézi még azon körülmény, hogy minden újabb törvény, mely községi teendőkre vonatkozik, nem veszi számba az említett hiányokat, még nagyobb terhet ró a községekre s úgy van szerkesztve, mintha isten tudja minő értelmi előhaladás történt volna; miért is ezen törvények azon szerepet

játszák a községi törvénnyel szemben, mint az eredetileg is igazságtalanul kivetett földadónál a pótagók.

A mit előadtunk, egyáltalán nincs túlozva; készíttessen csak a kormány egy kimutatást, melyben a községek népszámán kívül az előjárók értelmi fejlettsége s a községi pótagó viszonyitva az alapul vett egyenes adóhoz, százalékokban legyen kifejezve s lehetetlen lesz be nem látnia, a községi törvény megváltoztatásának szükségét. Szükséges ez annál inkább, mert a megyei törvényhatóságok élete nem hosszú s kívánatos, hogy mire ezek megszűntek létezni, valóság legyen a községi autonomia; ezt ha már ki van mondva, visszavonni úgy sem lehet, s hogy 8 évvel proclamálása után is még oly kevés van életbeléptetve: nem járja.

Egyszerre teremteni községi életet ezentúl sem lehet mindenütt, de lehet a fejlődés akadályait reducálni azon egyszerű eszköz által, mely más országokban, nevezetesen a Lajtán túl és Horvátországban is alkalmaztatik: hogy t. i. egy járásban fekvő, egymás közelében lévő, természeti akadályok által el nem választott kis községek, minden közigazgatási teendőre nézve egy községi előjáróság alá szövetkezhessenek.*

Az eszme nálunk sem egészen új, a mennyiben Tisza Kálmán „Parlamenti felelős kormány és megyei rendszer” című 1865-ben megjelent művében, közlekedési, egészségügyi stb. tekintetekből, már akkor ajánlotta a községek csoportosítását.

De magában a községek rendezéséről szóló 1871. évi

---

* Lajtán túl a birodalmi tanács az 1862 évi márczius 2-án kiadott törvény (kormánylap 141. oldal) által szabályozta ezen ügyet.

Eszerint egy és ugyanazon közigazgatási járáshoz tartozó községeknek szabadságában áll, úgy az önálló hatáskörré (községi vagyongazdálkodás, községi kötelekből eredő ügyek, személy- s vagyongazdálkodás, községi utak, hidak jókarbantartása, mezei rendőrség, egészségügy, közérkölcösiségre felügyelet, élelmi szerekre, suly és mértékre való felügyelet, szegényügy, tűz- s építkezési rendőrség, tanügy stb.) mint az átruházott hatáskörré nézve is (értve ez alatt az állami közigazgatás közvetítésére vonatkozó kötelezettségét) közös igazgatás tekintetében egyesülni. — Az ekkép egyesült községekre nézve csak egy előjáróság működik.

Az egyes részek megszűnnek önálló községek lenni, magától ér-

18-ik tözvénycikkben is benne van a tágabb értelemben vett szövetkezés alapeszméje.

Mindjárt az 1-ső §-ban ugyanis ekkép tétetik megkülönböztetés a nagy és kis községek közt:

»nagy községek, ... melyek a törvény által rájuk ruházott teendőket saját erejükből teljesíteni képesek;

kis községek, melyek a törvény által a közegekre ruházott teendőket korlátolt anyagi viszonyaik miatt saját erejükből teljesíteni nem képesek és e végből más községekkel kell szövetkezniök.«

Tagadhatja-e valaki, hogy tömérdek önállóságra kényszerített községünk van, mely külön községi jegyző tartásán kivül sok más tekintetben sem képes a törvényileg reá ruházott teendőket saját erejéből teljesíteni, s magyarázhatja-e ki bárki a törvény idézett pontjából, hogy annak alapján a most említett sanyarú helyzetben levő községeknek ne legyen szabad szövetkezni? Hanem a törvény további folyamában több szó erről nincs s csak a jegyző közös tartása emlittetik, sőt a 64-ik §. külön előljáróságot rendszeresít minden kis község részére, tehát kizárja a tágabb értelemben vett szövetkezhetést.

A községi törvény életbeléptetésének jelzett akadályai már 1872-ben kitűnvnén, több megye intézett kérdést a belügy-ministeriumhoz, honnan azonban azon választ nyerték, hogy az összeépült községek egyesítésén s a jegyzőre vonatkozó szövetkezésen túlmenni nem lehet.

A tágabb értelemben vett szövetkezetek alakítása a kis községeknél számos előnyt biztosít.

---

tetvén, hogy a tulajdon vagyon s alapok birtoklása és élvezete iránt előzetes egyezmény kötendő, ha ugyan ez egyáltalán megtörténik.

Némely tartományokban az egyesülés ugyanis akkép megy végbe, hogy a rendészet és vagyonkezelés a részek által önállóan gyakoroltatik.

A közös ügyek mikénti vitelének módját és eszközeit meghatározó egyezmény, a tartományi bizottsággal egyetértőleg, megerősítés végett felsőbb helyre terjesztendő.

A mely község az átruházott hatáskör teljesítése tekintetéből kötelezettségének meg nem felelhet, azon ideig, míg az akadály meg nem szűnik, más ugyanazon járásbeli községgel vagy községekkel egyesítendő s illetőleg az érdeklött község meghallgatása után a tartományi gyűlés által határozandók meg az egyesülés módzatai.

Az értelmi erők ugyanis könnyebben kikerülnének ;
több község háztartásának egyesülése által nevezetes megtakarítás eszközölthetnék, vagy a pótható ugyanazon százalékkal rendezettebb községi adminisztrációt lehetne létesíteni ;

a felsőbb hatósági közegek ellenőrizhetnék a községeket, felügyeletet gyakorolhatnának s a jegyző is inkább meggyőzné a teendőket ;

az adminisztratív község részeit képező helységek közt verseny támadna s ezen részek az előljáróság természetes ellenőrei lennének.

Hanem, hogy általán véve a községek teljesen életképekké váljanak s rohadt elemek felszínre ne kerüljenek, a műveltebb osztálybeliek közreműködése feltétlenül szükséges.

Fájdalom, a dolog most úgy áll, hogy a civilizált elemeknek »kicsi Maczedónia« ; pedig a legtöbben saját érdekük szemelől-tévesztésével mulasztják el befolygni ; a birtokos középosztálynak pedig épen el lehet mondani: »hic Rhodus, hic salta !«

IX. FEJEZET.

Mi legyen a kezdet?

»Belső viszonyaink rendezése . . . nem a politikai, hanem a művelődési és anyagi kérdések minél megfelelőbb elintézésétől függ.«

Keleti (Hazánk és népe).

»Die Vernunft hat geleistet was sie leisten kann, wenn sie das Gesetz findet und aufstellt; vollstrecken muss es der muthige Wille und das lebendige Gefühl.«

Schiller.

Ha áll az, hogy »pater filium quem amat castigat«, akkor a mi honatyáink s kormányaink Magyarország földbirokos osztályát rettenetes módon szeretik; csak az a baj, hogy ezen osztály nem pálma, hogy teher alatt nőjön nagyra s nagy hiba, hogy a »tragfáhigkeik« rosszúl vagy éppen nem lett előzetesen kiszámítva. Hahogy embernek lenni nehéz s magyar embernek lenni még nehezebb, bizonyára legislegnehezebb magyar gazda-embernek lenni!

Földmivelő ország vagyunk, lehetetlen hát el nem ösmerni bármely szakban működőnek, hogy az állami pénzügyek rendezése mellett a gazdasági kérdések megoldása elsőrendű életérdek. Elösmerni el is ösmerték ezt különben, de az orvoslásra nem került a sor, mindég jött közbe valami egyéb, a mire rádisputálták, hogy elébbvaló. A magyar gazda pedig csak várta, meddig vágják hátán a fát s nézte, hogy lesz »gető«

egyik kérdés a másik után. Csak mikor már egyik-másik körmire is égett: emberelte meg magát egy kicsit!

A székesfehérvári ez évi gazdaértekezlet kimondotta, hogy miután kormánytól, országgyűléstől szépszerivel nem várhat semmit, igyekezni fog mozgalmat előidézni, mely rákényszerítse az intézőket kötelességök teljesítésére s arra, hogy a magyar gazdák által nagy áldozattal nyújtott előlegeknek legalább kamatai térüljenek meg.

Ez alkalommal annak tudatára is jött a gazdaértekezlet, hogy a közigazgatás rendezetlen volta képezi egyik nagy baját a gazda-embernek, valamint hogy csakugyan sok oly közigazgatási kérdés van, mely a gazdát a legközelebről érdekli.

Adó, közmunka s közlekedés, mezei s erdei rend, marhaegészségügy, cselédrend, katonasorozás, a vagyonbátorság stb. mind oly dolgok, melyeknél már magában a helytelen alkalmazás is sirját áshatja sok gazda-ember jólétének.

Mi lenne hát természetesebb, mint hogy a megindított mozgalomban a gazdasági kérdések mellett a közigazgatás kérdése is sürgettetnék különösen két részről, úgy mint a törvényhatóságok által, melyeknek úgy lenni mint a kapufélfának különben sem lehet kellemetes, — és a választók által. Ez utóbbiak ugyanis figyelmeztethetnék képviselőiket, gondolkoznak idejekorán mindkét tárgy felett, mert megválasztatásuk attól függ: fognak-e és miként színt vallani e két kérdésben?

Ha ekkép indulna meg a közigazgatás kérdései felett az eszmecsere, az a legszélesebb körben kelthetne érdeklődést s alkalom nyílnék a közönséget a közigazgatás lényege iránt tájékoztatni, a követendő irányra előkészíteni. Míg a közönség megnyerve nem lesz a követendő elveknek, addig a keresztülvitel mindig nehézségekbe fog ütközni.

A munkát jóformán újból kell kezdeni.

Mohl Róbert szerint »oly korban, mely az állami élet újjáalakulását fennen sürgeti, a vezérelvek megállapítása a legelső szükség.«

Eszerint a közigazgatás kérdéseiben a vezérelvek 1848-ban vagy 1867-ben lettek volna kimondandók, a mi azonban nem történt, sem rendszerváltozás nem jött, sem oly alapok nem tétettek le, melyeken tovább építeni lehetne s 1871-ben épen azért nem lehetett átmeneti intézkedésnél egyebet életbelép-

tetni, mert nem volt se megállapodás, se közvélemény. Azóta épenséggel nem is folyt nagyobb szabású közigazgatási vita, de nem is haladtunk előre, pedig a világ kereke azóta nagyon fordult s ma még nehezebb nálunk összhangot létesíteni közigazgatási állapotaink és a jogosult igények között.

Annyit érzünk, látunk, tudunk, hogy a mi 1870-ben lett életbeléptetve, ma már átmenetinek is túlhaladott; de ha tudnánk is, hogy mit akarunk, nem tudjuk hogyan kezdjünk annak életbeléptetéséhez.

A mostani állapotoknak neki menni és azokat gyökerestül felfogatni csak azért, mert nem megfelelők, nem lehet rögtönözve, mert eljutottunk ama határhoz, a midőn átmeneti intézkedéseket se lehet elvi változtatások nélkül életbeléptetni. Polgárjogot kell elébb szerezni annak, a mi következni fog.

Legyünk bármennyire meggyőződve, teszem azt, hogy közigazgatásunkat a közép fokozatban teljesen államivá kell tenni, lehet-e ezt ex abrupto radikálisan létesíteni minálunk? s lenne bármily lángész, ki az alkalmazásban az utolsó részletig tudná a megfelelő módokat megjelölni, magában még ez sem érne semmit.

Új államalakulásnál, forradalomban és despotismus alatt a közönség könnyen belenyugszik vagy belenyugodni kénytelen abba, a mit egy primipilus mond, — de alkotmányos országban, melynek múltja van, úgy lehet csak jövője bármely intézménynek, ha a civilisált közönség nagy része capacitálva van. Az igaz, hogy a nagy közönség meglehetősen nehéz felfogású, de közigazgatási állapottaink oly kirivók, hogy egy kis fáradsággal nem lenne nehéz elfogadtatni azt, a mi sikerrel biztat.

Ne ámítsuk magunkat, hogy egyszerre jó közigazgatásunk lehessen, ehhez hiányzik anyagi és szellemi erőnk s hiányzik az életbeléptetéshez egy erős kormány. Az általunk annyira megirigyelt államokban is hosszú vajudás után érte el csak a közigazgatás a fejlettség mai fokát.

Felösmerni a baj fészket, a diagnosis tenni meg s az orvoslás módját általánosságban határozni meg: ez az első. A követendő elvekre nézve tisztába jönni mielőbb azért is fontos, mert mentül több oly új törvény hozatik, melynek a hibás alap képezi kiindulási pontját, annál nehezebb lesz a kibon-

takozás; s mentül később indul meg az eszmecsere az elvek felett, annál később várható a gyökeres átalakulás.

Abból, hogy a közönség nagy része elégedetlen, egy része pedig tartózkodó a véleménynyilvánításban, azt következtetik ugyan némelyek, hogy némely kérdés már meg van érve; de hogy ez tévedés, ki fog derülni, mihelyt formulázott javaslatokkal lesz dolgunk. Próbálna például valaki a kinevezés kérdésének többséget szerezni ma annak kijelentésével, hogy a közigazgatási tisztviselő Marmarosból Krassóba, Veszprémből Szatmárba lesz áthelyezve; majd meglátná, mily zenebona támadna, holott ha a tárgy kellőképp megvitattatik, a jövő országgyűlésen lehet a kinevezés kérdésének többsége ekkép is.

Vannak, a kik a közigazgatás rendezésétől a költségek miatt riadnak vissza, sőt állítottat a képviselőházban az is, hogy közigazgatásunk aránylag többbe kerül már most is mint a Lajtán túl.

Ezen állítás határozottan téves s onnan ered, mert a megyei dotációban benne vannak az árva- s gyámhatósági, tehát nem szoros értelemben vett közigazgatási költségek s onnan ered, hogy Lajtán túl a községek hatásköre tágabb lévén, a községi pótdó is hasonlíthatlanul nagyobb mint nálunk.

A megyei dotáció 1872-ben a törvénykezés különválasztásakor se találtatott túlságosnak s ne feledjük, hogy azóta tetemesen szaporodott a megyei teendő a nélkül, hogy emeltetett volna a dotáció.

Hogy jövőre többbe fog kerülni a közigazgatás, az meg lehet, de ha mindig abban a circulus vitiosusban fogunk forogni, hogy egyrészt a jólét nem emelkedhetik az intézmények gyarlósága miatt, másrészt pedig, hogy az állam helyzete nem engedi az államra nézve indirecte productiv befektetéseket megtehetni, — akkor csak azon alternativa közt választhatunk, — hogy az állam mint állam ugyan nem, de mostani lakói, — vagy hogy az állam is meg lakói is tönkre mennek.

Különben azon idő, midőn a közigazgatás érdekében nagyobb lesz a kiadás, még legjobb esetben is évek múlva fog csak bekövetkezhetni, — addig kevés kiadással előkészíthető a tér, de javítható nem egy irányban a nélkül is, hogy bárkinek megterhelésével járna, vagy a jövőben létesítendő reformoknak preoccupálna.

X. FEJEZET.

A p r ó s á g o k.

»Naturalia non sunt turpia.«

»Was ist der langen Rede kurzer Sinn?«

Schiller.

Ha az ember az angol, porosz vagy bármely más civilizált állam közigazgatási szervezetét s intézményeit akarja tanulmányozni s ösmerni, ezt akadálytalanul elérheti; mindössze érintkeznie kell eziránt valamely könyvtárussal, ez megszerzi a szükséges kézikönyveket; — de ha saját közigazgatásunkat akarjuk tanulmányozni, — az már más. Ez oly titok, melyet nem ösmer senki, miután egyáltalán nincs is szervezve és mert se könyv se ember széles Magyarországon nincs, a mely és a ki minden irányban felvilágosítást adhatna. Nem ösmerjük tehát önmagunkat.

A közigazgatásról a tudomány színvonlán álló eredeti munka mindössze Grünwaldtól jelent meg; — kézikönyv, melyben az egyes közigazgatási ágakra vonatkozó törvények és rendszabályok szabatosan, kimerítően s könnyen áttekinthetően lennének összeállítva s az egyes ágaknak egymáshoz viszonya lenne ösmertetve, nem létezik s a többi sajtó általános fejtegetéseken kívül egyebet nem nyújt ez idő szerint.

Ily körülmények közt hiába érdeklődik az ember közigazgatási állapotaink iránt, minden irányú tájékozást nem szerezhet.

A ki szakszerűleg foglalkozik a közigazgatással, ily körülmények közt természetesen megveszi az utolsó 12 év alatt

hozott törvények és kiadott rendeletek tárát, — a mi belekerül vagy 60 forintba — azon reményben, hogy most már mindent megtudhat. De midőn áttanulmányozta az egészet, akkor érzi csak igazán egy commentár szükségét.

Ha a bölcsesség legfőbb fokául azt tekintjük, hogy az ember sok tanulmány után annak öntudatára jó, miként nem tud semmit, — akkor a rendeletek tárának átlapozása után az ember kifogástalanul bölcs.

Némely közigazgatási szakban már magán a törvényen is nehéz eligazodni; nem csekély fáradságba kerül például az 1867 óta több különböző időszakban hozott adótörvényekre nézve positive megállapítani, hogy mi van és mi nincs érvényben. És próbálja meg akármely szakember a több száz lapból álló védtörvényi vagy katonai szolgálati utasítást, a később kiadott magyarázó, kiegészítő, megszüntető s pótló rendeletek alapján átalakítani, majd meglátja mire megy.

Vannak azután régi cancelláriai, helytartó-tanácsi, udvari sőt birodalmi rendeletek és egynémi a régi magyar törvényből is, mire nézve csak homályos sejtelemmel bir és nem is sok ember, hogy melyik és melyikből mi van érvényben. — Ehhez járul, hogy a rendeletek tárából még fontosabb rendeletek is (melyekre általában hivatkozás történik) kimaradtak, vagy nem a maguk helyén vannak.

Ha ez soká így tart s az anyag még jobban felhalmozódik, azok se fognak eligazodhatni, a kik kiadták.

Kivánatos volna ennél fogva már csak ezért is az anyag összegyűjtése, rendezése és rendszeres feldolgozása olyformán, mint ez Mayerhofer »Handbuch für den politischen Verwaltungsdienst« czimű Bécsben megjelent s 1876-ban 3-ik kiadást ért 3 kötetes művében található. *

* E mű beosztása a következő: a bevezetésben a lajtántúli közigazgatás története vázlatban, a közigazgatás forrásai s irodalma adatik elő s a mű beosztásáról van szó.

Az első — az alaki rész — két fő szakaszra osztva, a közigazgatási szolgálat szervezetéről s a hivatalos ügymenetről szól. Részletesen s kimerítően, de egyszersmind könnyű áttekintést nyujtva, vannak itt a közigazgatási hivatalok ösmertetve; beosztás, javadalmazás, általános s különös megkívánhatóságok, minősítettség különböző ágak aspiránsaira nézve, központi igazgatás, hivatalos hatalom, illetve rendelkezési jog, a törvények és rendeletek mikénti kihirdetése, szabályok a közigaz-

Privát-ember a maga erejére utalva ily mű összeállítására hiába vállalkozik, miután az anyag rendelkezésére nem áll, összegyűjteni más, mint a ki a ministeriumban van, nem képes, annál inkább, mert a törvényeknek és rendeleteknek tárgy szerinti csoportosítása nem lenne elég, s a törvényhatósági szabályrendeletek se lennének figyelmen kívül hagyhatók; sőt utasíthatnának a törvényhatóságok, hogy néhány megye példájára gyűjtsék, állítsák rendszeresen össze s bizonyos zárhatáridő alatt küldjék be érvényben levő szabályrendeleteiket a belügyministeriumhoz.

Ha egy ily nagyszabású közigazgatási mű létrejötte fog közvetíteni a belügyministerium által, akárki meglássa, hány compendium, közigazgatási tankönyv stb. fog kiadatni rövid idő alatt.

Egy ily mű összeállításának közvetítésén kívül tehetne róla a ministerium, hogy az országos statistikai hivatal olykor egy kis közigazgatási statistikát is állítson össze, serkentetne alkalmas egyéneket egy közigazgatási lap szerkesztésére, ezt a törvényhatóságnak ajánlhatná szellemi és anyagi pártolásra, sőt maga is megengedhetné, hogy a ministeriumoknál gyűjtött, de nem használt adathalmazból, a nyilvánosság elé bocsátható részből közlemények tétessenek.

Ily módon meg lenne adva az impulsus, meg volna a lehetőség közigazgatási állapotaink tanulmányozására, a napi s függőben levő kérdések megvitatására.

A törvények és fontosabb rendeletek legszélesebb körben való ösmertetésére alkalmas eszköz, — mely más országokban

gatási hatóságoknak egymásközi valamint más hatóságokkal és közegekkel való érintkezése, irodai és külső szolgálat és a végrehajtás, szolgálati utasítások tárgyaltnak.

A második — az anyagi — rész szintén két főszakaszra oszlik. Az első szakaszban vannak az alaptörvények, a birodalmi tanács és tartományi gyűlésekre vonatkozók; választási eljárás, törvény a személyes oltalomról, házi jog, levéltitok, egyleti, gyülekezeti jog, az iskola viszonya az egyházhoz, felekezeti ügy szabályozása, a Magyarországgal közös ügyek, a községek és járások képviselőjének szervezete. — A második szakaszban, külön fejezetekre osztva, a szoros értelemben vett

is alkalmaztatik: azoknak a templomban szószékrőli kihirdetése; — hiszen a törvény szent és sérthetetlen, a szószék tehát épen alkalmas hely a kihirdetésre.

A vagyombátorság siralmas állapotban van országunk nagy részében s vannak vidékek, hol csak a mezei apró kártetelek is nagy csapással érnek fel éven át a gazdára nézve.

Igazat kell ugyan adni egyik hirneves statistikuskunknak, ki egyik nem rég tartott akadémiai felolvasásában azt mondotta, hogy: »az elnézés, melyet bíránk a vagyon ellen intézett büntetésekkel tanúsítanak, bátorító hatást gyakorol s szaporítja az e nemű büntettek számát«, de ez csak az egyik, még pedig kisebbik.

Hogy egyes büntények és kihágások némely vidéken annyira elharapóztak, főoka, miszerint a merénylőnek nagyon alapos kilátása van arra, hogy ha dolgát csak egy kissé ügyesen viszi, — tette egyáltalában nem fog kiderítettetni. Nem annyira azért, hogy kicsi a büntetés, gyújtogat s lop annyi ember, hanem azért, mert aránylag kevés eset jó elítélés alá.

Egyik-másik megyében meg is volt a szándék a közbiztonsági személyzet számát szaporítani vagy legalább a meglévők fizetését javítani, de felsőbb helyen megtagadtatott az engedély, pedig költségtöbbletre se volna szükség, ha azon elv alkalmaztatnék, hogy »kevesebb hajdú, több közbiztonsági közeg.« A pandúrokkal való gazdálkodás »Pandurenwirtschafft«-ot eredményez, miután a fárasztó és nem veszély nél-

igazgatásról van szó, a szerint, a mint ez az egyén anyagi vagy szellemi életére, a társadalomra vagy a gazdasági viszonyokra vonatkozik. Csak a főbbeket emelve ki, a tárgyak ilyformán sorakoznak: honosítás, kivándorlás, illetékesség, népszámlálás, közigazgatási statistika, egészségügy, közbiztonság s rendőrség, egyházi ügyek, közoktatás és közművelődés, sajtó, színházak, családi viszonyok, cselédtörvény, rendi és alapítványi ügyek, szegényügy, javító intézetek, egyletek, pénzintézetek, építészeti, utak, vasutak, hajózás, kisajátítás, vámok, bányák, vízijog, erdei s mezei rend, vadászat, halászat, madarászat, méhészet, kártékony állatok kiirtása lótenyésztés, állat egészségügy, ipartörvény, kiváltságok. házalas, alkuszok stb stb.

küli közbiztonsági szolgálatra olesó áron csak desperált egyének vállalkoznak.

A szolgabíró sok esetben bíraskodik, de hogy ez esetekben a panasz felvételénél, idézésnél, bizonyításnál, ítélelhozásnál, végrehajtásnál minő szabályokat kövessen, arra se törvényt se rendeletet egyáltalán nem, de törvényhatósági szabályrendeletet is csak elvétve találunk s az által az önkényt provocáljuk, a legnagyobb külömbféleségre, visszásságra és ferdeségre szolgáltatunk alkalmat.

Ez okozza, hogy a birságpénzek beszedése minden formalitás nélkül történik s azok aránytalanul rovatnak ki s nehezen ellenőrizhető voltuknál fogva nevezetes jövedelmi forrását képezik nem egy helyt a szolgabíráknak s városkapitányoknak. Mig ez úgy törvényileg szabályoztatnék, lehetne kötelezni a törvényhatóságokat, hogy a hol a szóban levő esetekre nézve a törvény nem szabja meg az eljárást, léptessenek szabályokat életbe; nem sok fejtörésbe kerül; könnyü összeállítani az egészét néhány pontban a sommás szóbeli, vagy a polgári kisebb perekre, vagy ha a végrehajtásra nézve úgy tetszik, az adóvégrehajtásra előirt szabályokból, — csak már egyáltalán legyen valami.

Az 1877. évben végbement választásokat megelőzőleg a belügyministerium nem egy irányban adott útbaigazítást s tanácsot a törvényhatóságoknak és pedig nem sikertelenül. Ennek köszönhető például, hogy a szolgabírói hivatalok rendszeresebb alakot nyertek s 428 járás közt 350-nek megközelítőleg megfelelő székhelye van.

Végül két fejezetben tárgyalatik a katonaugy és adóügy.

»A magyar közigazgatási törvénytudomány kézikönyve« Boncz Ferencztől, beosztását tekintve, emlékeztet némileg ama műre, de tartalma ahhoz képest csak szerény kezdeményezés s nagy terjedelme daczára feletle hézagos. Közöl sokat, ami ily műbe nem tartozik, de felemlitetlenül hagy még többet, minek kimaradnia nem lett volna szabad; némely közigazgatási ág nál a legszükségesebbek sem emlittetnek. — Ennélrogya annak, ki csak néhány évig volt is közigazgatási tisztviselő, nem nagy hasznára válik, a kezdőt pedig, ki itt mindenre cadentiát találni remél, ugyancsak tévutra vezetheti. A mű azon benyomást teszi, mintha dilettáns állította volna össze

A két év előtt követett módot alkalmazhatná a ministerium egy s más irányban ezentúl is s némelyekre nézve kötelezhetné is a törvényhatóságokat. Így például jónak bizonyult minták megküldése mellett tűzrendőri és építkezési szabályok életbeléptetését ajánlhatná; a különmemű pótadók egysége sebb s kevesebb időt rabló kezelését kívánhatná.

Javasolhatná törvényhatósági könyvtár alakítását, vagyis azt, hogy minden odaérkező közérdekű füzetek s nyomtatványok egybegyűjtve, alkalmas helyen a tisztikar használatára álljanak, miután most még sok helyt a felsőbb rendeletek is csak szétszórva s nagy keresés után találhatók csak meg, vagy teljesen hiányzanak.

Kötelezhetné a törvényhatóságokat gyorsabb válaszára az egymás közti levelezésnél, miután akárhányszor megtörténik, hogy az ebbeli érintkezésnél a válaszadás sürgetések után is oly időben történik, midőn az ügy rég túlhaladott.

Az irodai kezelésnél s különösen a lajstromozásra nézve szintén nem ártana egy kis utbaigazítás.

Nagy megtakarítás lenne elérhető az irodaszereknél, ha a jelen repartitionális rendszer helyett, az alispánoknak irodai átalány adatnék.

A chablonszerű munkára, ideértve a közigazgatási bizottságok félévi jelentéseit is, mintákat küldhetne; minek törje 90 helyen 90 ember a fejét alkalmas mintákon s jöjjön 90-féle eredményre. Nem indokolatlan a panasz a sok irka-firka ellen sem, mert az írásbeli érintkezésnek meg van ugyan a maga jogosultsága a közigazgatásnál is, de korántsem oly mértékben, mint például a törvénykezésnél. Csakhogy az ügymenet egyszerűsítésének s a kevés írásnak correct rendelkezés és az alkalmazottak intelligensebb volta képezi előfeltételét; a ki röviden de, tárgyát kimerítve tud írni, az már nem közönséges tisztviselő; azt azonban el lehetne érni a törvényhatóságoknál is, hogy jegyzőkönyv helyett ne napló, jelentés helyett ne emlékirat szerkesztessék.

De mondja valaki, minek beszélni ilyen semmiségekről, midőn van még egy csomó törvény meghozni való; most van épen szó az utakról, közigazgatási biráskodásról, honosításról;

nincs vizjogi, czélszerű mezőrendőri törvényünk. ; mindegyikről lehetne íveket írni össze s az egész ország kívánja. Mindegyik igaz és még sem mernénk jólélekkel sürgetni e törvények meghozatalát most s tudja isten szinte félünk már, ha új közigazgatási törvény meghozataláról van szó, miután az rendesen meg nem felel, új terhet rendszeresít s a kibontakozásnak mindmegannyi újabb akadályát. — A teendők sorozatát máris eltévesztettük, ne beszéljünk hát addig közigazgatási bíráskodásról, míg a jövő szövegét iránt nem vagyunk tisztában.

Erre nézve mielőbb tisztába jöni még más tekintetnél fogva is szükséges.

A közönség ma ugyanis csak azon alternatívát ösmeri, hogy vagy marad a jelen állapot, vagy lesz rend, de a szabadság rovására; s így feltéve, a kérdés azt jelenti, hogy választásunk csak két rossz közt van, a mi nem nagyon buzdító. — Igyekezzenek bebizonyítani az intézők, hogy a mi szabadságunkba is lehet rendet hozni, s a mai lanyhaság helyett lesz egy közös érdekekkel több megvédeni jussainkat. Értelmiség se fog akkor hiányozni; ha tudunk lenni jogász nép, fogunk tudni közigazgatási nép is lenni.

S még egyet.

Ha az ókor leghatalmasabb birodalmának egyik leghatalmasabb uralkodója el tudott szomorodni azon, ha olykor elmondani kényszerült hogy: »diem perdidi« — mennyivel inkább érezhetnének nálunk lelkiösméreti furdalást azon munkára hivatottak, kikre e mondást estvénként rá lehet olvasni.

Dr BALLAGI GÉZA.

XI. FEJEZET.

EGY KIS

STATISZTIKA.

»Ha a terület s népesség — mint a statisztikai tudomány általában elismerte - az állam hatalmi tényezői, természetes, hogy e tényezők minél tüzetesebb ismeretére törekedni nemcsak a statisztikusnak feladata, hanem a nemzet összes értelmiségének is áll érdekében «

K e l e t i (Hazánk és népe).

THE
LAW
OF
ACCIDENTS

BY
J. H. HARRIS
OF THE
FIRM OF
HARRIS & HARRIS
ATTORNEYS AT LAW
NEW YORK

A.

Magyarország és Erdély területe s népessége közigazgatási szempontból általában.*

Sorszám		Terület □ kilomet.	Népszám	Viszonylagos népesség
1	Budapest főváros	103.98	295254	2840
2	Törvényhatósági joggal felruházott 18. sz. kir. város	6432.34	6912 82	107
3	Törvényhatósági joggal felruházott 6 város			
4	Rendezett tanácsu 44 sz. kir. város			
5	Rendezett tanácsu város 75	11421.59	979825	86
6	Szolgabírói járásokba beosztott terület (kis és nagy községek)	261078.67	11593703	44
	Összeg és átlag	279036 58	13560064	49

* 1 osztr □ mf = 10000 kataszt hold.

Jegyzet. A mennyiben az alább következő kimutatásoknál némi fogyatkozások vagy hibák észlelhetők is, ezek semmiesetre sem oly mérvűek, hogy a lényegét alterálhatnák. A lakosságra vonatkozók a népszámlálási adatokon alapulnak, s e részben csak a H., kimutatás jegyzete alatt jelzett kétely támasztható. A területre nézve az ugyan azon jegyzetben megírtakon kívül egy-két városnál, (különösen Breznóbányánál) merül fel kéttség; de e részben közvetlen tudakozódás daczára se derithette minden kézséget kizáró módon tisztára a dolgot a szerző.

B.

MAGYARORSZÁG TERÜLETE

TEKINTETTEL A KÖZIGAZGATÁSI BEOSZTÁSRA

RÉSZLETESEN

S A NAGY ÉS KIS KÖZSÉGEK SZÁMA.

Sorszám	Megye neve	Terület		Az összes területből		A megyei területből		Szolgabírói járások száma	Járási terület átlag ☐ kilométerekben	Nagy és kis községek száma	Eszik egy szolgabírói járásra nagy és kis község	
		Összesen	városi	megyei törvényhatósági	rend. tan. városi	járási (nagy és kis község)						
							N e g y s z ö g k i l o m é t e r e k b e n					
1	Abaúj	2872-71	93 36	2779-35	—	2779 35	5	555-87	237	47-4		
2	Alsó-Fehér	3576-50	—	3576-50	152-75	3423 75	8	427-97	177	22 1		
3	Arad	6443-39	116 78	6326-61	—	6326 61	10	632 66	218	21 8		
4	Arva	2077-42	—	2077 42	—	2077 42	4	519 36	99	24 7		
5	Bács-Bodrog	11079 41	1468-98	9610-43	368 55	9241 88	13	710-91	122	9 4		
6	Baranya	5133 13	70 09	5063 04	—	5063-04	7	723-29	357	51 —		
7	Bars	2671-83	—	2671-83	186-92	2484-91	5	496 98	213	42 6		
8	Békés	3558 01	—	3558 01	208 65	3349-36	7	478 48	28	4 —		
9	Bereg	3727-19	—	3727 19	105-79	3621-40	5	724-28	275	55 —		
10	Beszterce Naszód	4014 35	—	4014-35	54-74	3959 61	5	791-92	97	19 4		
11	Bihar	10919 44	47-45	10871 99	—	10871-99	20	543 59	494	24-7		
12	Borsod	3510 24	—	3510 24	52-23	3458 01	8	432 25	180	22 5		
13	Brassó	1797 17	—	1797 17	194-31	1602-86	3	534 28	23	7 6		
14	Csanád	1618 20	—	1618-20	331 08	1287-12	4	321-78	30	7 5		
15	Csik	4493 22	—	4493 22	0-87	4492 35	5	898 47	65	13 —		
16	Csongrád	3413-65	1606 58	1807-07	389-47	1417-60	2	708-80	19	9 5		
17	Esztergom	1123 30	—	1123 30	65 24	1058 06	2	529-03	52	26 —		
18	Fejér	4156—	117 06	4038 94	—	4038-94	5	807 79	102	20 4		
19	Fogarás	1875 43	—	1875 43	—	1875-43	4	468-86	88	22 —		
20	Gömör és Kis-Hont	4118 02	—	4118 02	206 39	3911 63	5	782-33	269	53 8		
21	Győr	1381 11	41-84	1339 27	—	1339-27	3	446-42	93	31 —		
22	Hajdú	3353-22	1005-62	2347-60	1027 24	1320 36	2	660 18	14	7 —		
23	Háromszék	3556-29	—	3556 29	234 45	3321 84	6	553 64	113	18 8		
24	Heves	3801 52	—	3801 52	118 23	3683 29	7	526-18	114	16 3		
25	Hont	2645-40	66.63	2578 77	133 17	2445 60	6	407-60	183	30 5		
26	Hunyad	6932-04	—	6932 04	126 26	6805-78	12	567.15	436	36 3		

27	Jász-N.-Kún-Szolnok	5373-67	—	5373 67	1812 60	3561-07	5	712-21	40	8—
28	Kis-Küküllő	1645-82	—	1645-82	19 15	1626-67	4	406-67	117	29 2
29	Kolos	5149 25	144-25	5005 —	116 97	4888-03	7	698 29	233	33 3
30	Komárom	2944 07	30 18	2913-89	—	2913-89	4	728-47	93	23 2
31	Krassó	5271 84	—	5271-84	—	5271-84	11	479 26	255	23 2
32	Liptó	2257-54	—	2257 54	—	2257-54	3	752-51	121	40-3
33	Marmaros	10354-90	—	10354-90	97-39	10257 51	8	1282-19	160	20—
34	Maros-Torda	4324-03	32 62	4291-41	24 84	4266-57	9	474 06	210	23-3
35	Moson	1944-49	—	1944-49	—	1944-49	3	648-16	53	17 6
36	Nagy-Küküllő	3116-13	—	3116-13	128-59	2987-54	7	426-79	123	17-5
37	Nógrád	4366 62	—	4366 62	21 91	4344-71	6	724 12	273	45 5
38	Nyitra	5749 46	—	5749 46	183 80	5565-66	12	463-80	451	37 5
39	Pest-Pilis Solt-Kis-Kún	12593 45	913 21	11680 24	1661-71	10018 53	14	715-61	203	14 5
40	Posony	4310 80	74 46	4236-34	188 23	4048-11	7	578-30	299	42 7
41	Sáros	3790 58	—	3790-58	110-43	3680-15	6	613-36	376	62-6
42	Somogy	6530 94	—	6530 94	41 92	6489-02	8	811-13	311	38-9
43	Sopron	3307 19	137-38	3169 81	25 98	3143 83	7	449-12	235	33-6
44	Szabolcs	4917-34	—	4917-34	271-58	4645-76	7	663 68	133	19-7
45	Szatmár	6491-23	181-40	6309-83	337 23	5922-60	9	658-07	303	33-6
46	Szeben	3313 52	—	3313 52	119-56	3193 96	6	532-32	86	14-3
47	Szepes	3636 35	—	3636 35	588-24	3048-11	6	508-02	214	35-6
48	Szilágy	3670 88	—	3670 88	231-65	3339 23	6	564-87	241	40-1
49	Szolnok-Doboka	5149 82	—	5149-82	112-49	5037-33	7	719-62	317	45-3
50	Szörény	4029-40	—	4029 40	45 63	3983-77	4	995-94	106	26 5
51	Temes	7135 75	223-86	6911 89	129 56	6732-33	11	616-57	218	19 8
52	Tolna	3643-26	—	3643-26	—	3643-26	5	728-65	121	24-2
53	Torda-Aranyos	3369-91	—	3369-91	141 28	3228-63	7	461-23	140	20—
54	Torna	618 04	—	618-04	—	618-04	2	309 02	42	21—
55	Torontál	9495-15	164 57	9330-58	187 79	9142-79	14	653-05	229	16 4
56	Trencsén	4619 82	—	4619 82	15-61	4604 21	9	511-58	407	45-2
57	Túróc	1150-35	—	1150 35	—	1150-35	2	575-18	95	47 5

Sorszám	Megye neve	Terület összesen	Az összes területből		A megyei területből		Szolgabírói járások száma	Járási terü- let átlag □ kilomé- terekben	Nagy és kis községek száma	Eszik egy szolgabírói járásra nagy és kis község
			városi	megyei	rend. tan.	járási (nagy és				
			törvényhatósági		városi	kis község)				
N é g y s z ö g k i l o m é t e r e k b e n										
58	Udvarhely	3417-68	—	3417-68	11-22	3406-46	3	1135-49	137	45-6
59	Úgocsa	1190-63	—	1190-63	—	1190-63	2	595-32	73	36-5
60	Ung	3055-71	—	3055-71	29-—	3026-71	4	756-68	209	52-2
61	Vas	5035-31	—	5035-31	73-45	4961-86	10	496-18	634	63-4
62	Veszprém	4166-36	—	4166-36	104-43	4061-93	5	812-39	185	37-—
63	Zala	5121-63	—	5121-63	73-89	5047-74	11	458-89	693	63-1
64	Zemplén	6194-87	—	6194-87	—	6194-87	10	619-48	447	44-7
65	Zólyom	2734-60	—	2734-60	459-12	2275-48	4	568-87	139	34-7
	Összeg és átlag .	279036-58	6536-32	272500-26	11421-59	261078-67	428.—	610.—	12825	29-9

C.

MAGYARORSZÁG NÉPESSÉGE

TEKINTETTEL A KÖZIGAZGATÁSI BEOSZTÁSRA,
RÉSZLETESEN.

Sorszám	Megye neve	Népszám összesen	Az összes népszámból		A megyei népszámból		Szolgabírói járások száma	Esik egy já- rásra lakó	Járási vi- szonylagos népesség □ %/m-enként
			városi törvény- hatóság- ban	a megyé- ben	rend. tan városban	járások- ban nagy és kis község			
1	Abauj	166666	21742	144924	—	144924	5	28985	52
2	Alsó-Fehér	188702	—	188702	21967	166735	8	20842	49
3	Arad	322104	32725	289379	—	289379	10	28938	46
4	Arva	82364	—	82364	—	82364	4	20591	40
5	Bács-Bodrog	609475	117861	491614	19938	471676	13	36283	51
6	Baranya	285506	23863	261643	—	261643	7	37378	52
7	Bars	137191	—	137191	18625	118566	5	23713	48
8	Békés	212499	—	212499	18495	194004	7	27715	58
9	Bereg	159223	—	159223	14874	144349	5	28870	40
10	Beszterce-Naszód	96399	—	96399	7212	89187	5	17837	23
11	Bihar	499385	28698	470687	—	470687	20	23534	43
12	Borsod	195037	—	195037	21199	173838	8	21739	50
13	Brassó	83090	—	83090	27766	55324	3	18441	34
14	Csanád	93658	—	93658	27449	66209	4	16552	51
15	Csik	107285	—	107285	1247	106038	5	21208	24
16	Csongrád	215692	119332	96360	27658	68702	2	34351	49
17	Esztergom	67024	—	67024	8780	58244	2	29122	55
18	Fejér	196234	22683	173551	—	173551	5	34710	43
19	Fogaras	86943	—	86943	—	86943	4	21736	46
20	Gömör és Kis-Hont	173438	—	173438	20188	153250	5	30650	39
21	Győr	103637	20035	83602	—	83602	3	27867	62
22	Hajdu	163742	46111	117631	59915	57716	2	28858	43
23	Háromszék	125881	—	125881	13381	112500	6	18750	34
24	Heves	216633	—	216633	34980	181653	7	25950	49
25	Hont	116256	12654	103602	6949	96653	6	16109	39
26	Hunyad	257461	—	257461	13341	244120	12	20343	36

27	Jász-Nagy-Kún-Szolnok	256475	—	256475	119291	137184	5	27437	39
28	Kis-Küküllő	100161	—	100161	2550	97611	4	24403	60
29	Kolos	202263	26382	175381	5322	170559	7	24365	35
30	Komárom	141372	12256	129116	—	129116	4	32279	44
31	Krassó	273827	—	273827	—	273827	11	24896	52
32	Liptó	79273	—	79273	—	79273	3	26424	35
33	Marmaros	220506	—	220506	8833	211673	8	26459	21
34	Maros-Torda	165627	12678	152949	5507	147442	9	16382	35
35	Moson	75486	—	75486	—	75486	3	25162	39
36	Nagy-Küküllő	137610	—	137610	14919	122691	7	17527	44
37	Nógrád	198269	—	198269	3934	194335	6	32389	45
38	Nyitra	361005	—	361005	22323	338682	12	28223	61
39	Pest-Pilis-Solt-Kis-Kún	840373	336449	503924	94324	409600	14	29257	41
40	Pozsony	297377	46540	250837	24637	226200	7	32314	56
41	Sáros	175292	—	175292	19153	156139	6	26023	42
42	Somogy	287555	—	287555	6649	280906	8	35113	43
43	Sopron	230158	21108	209050	3800	205250	7	29321	65
44	Szabolcs	220708	—	220708	21896	198812	7	28402	43
45	Szatmár	308883	18353	290530	27837	262693	9	29188	44
46	Szeben	145523	—	145523	24788	120735	6	20122	38
47	Szepes	175061	—	175061	40721	134340	6	22390	44
48	Szilágy	194693	—	194693	10573	184120	6	30687	54
49	Szolnok-Doboka	210587	—	210587	14525	196062	7	28009	39
50	Szörény	104886	—	104886	3512	101374	4	25343	26
51	Temes	411761	53318	358443	12042	346401	11	31491	51
52	Tolna	220740	—	220740	—	220740	5	44148	61
53	Torda-Aranyos	140600	—	140600	10510	130090	7	18584	40
54	Torna	23176	—	23176	—	23176	2	11588	38
55	Torontál	545503	13748	531755	19666	512089	14	36578	57
56	Trencsén	248626	—	248626	3949	244677	9	27186	53
57	Túróc	45346	—	45346	—	45346	2	22673	31
58	Udvarhely	105349	—	105349	4376	100373	3	33657	30

Sorszám	Megye neve	Népszám összesen	Az összes népszámból		A megyei népszámból		Szolgabírói járások száma	Esik egy já- rásra lakó	Járási vi- szonylagos népesség ‰-enként ☐
			városi törvény- hatóság- ban	a megyé- ben	rend. tan. városban	járások- ban nagy és kis község			
59	Ugocsa	67498	—	67498	—	67498	2	33749	57
60	Ung	130032	—	130032	11017	119015	4	29754	39
61	Vas	331602	—	331602	14476	317126	10	31712	64
62	Veszprém	201451	—	201431	26225	175206	5	35041	43
63	Zala	333237	—	333237	11128	322109	11	29282	64
64	Zemplén	292771	—	292771	—	292771	10	29277	47
65	Zólyom	97897	—	97897	27378	70519	4	17630	31
	Összeg és átlag .	13.560,064	986,536	12.573,528	979825	11.593,703	428	27088	44

D.

A NAGY ÉS KIS KÖZSÉGEK

NÉPSZÁMA

és

HATÁRKITERJEDÉSE.

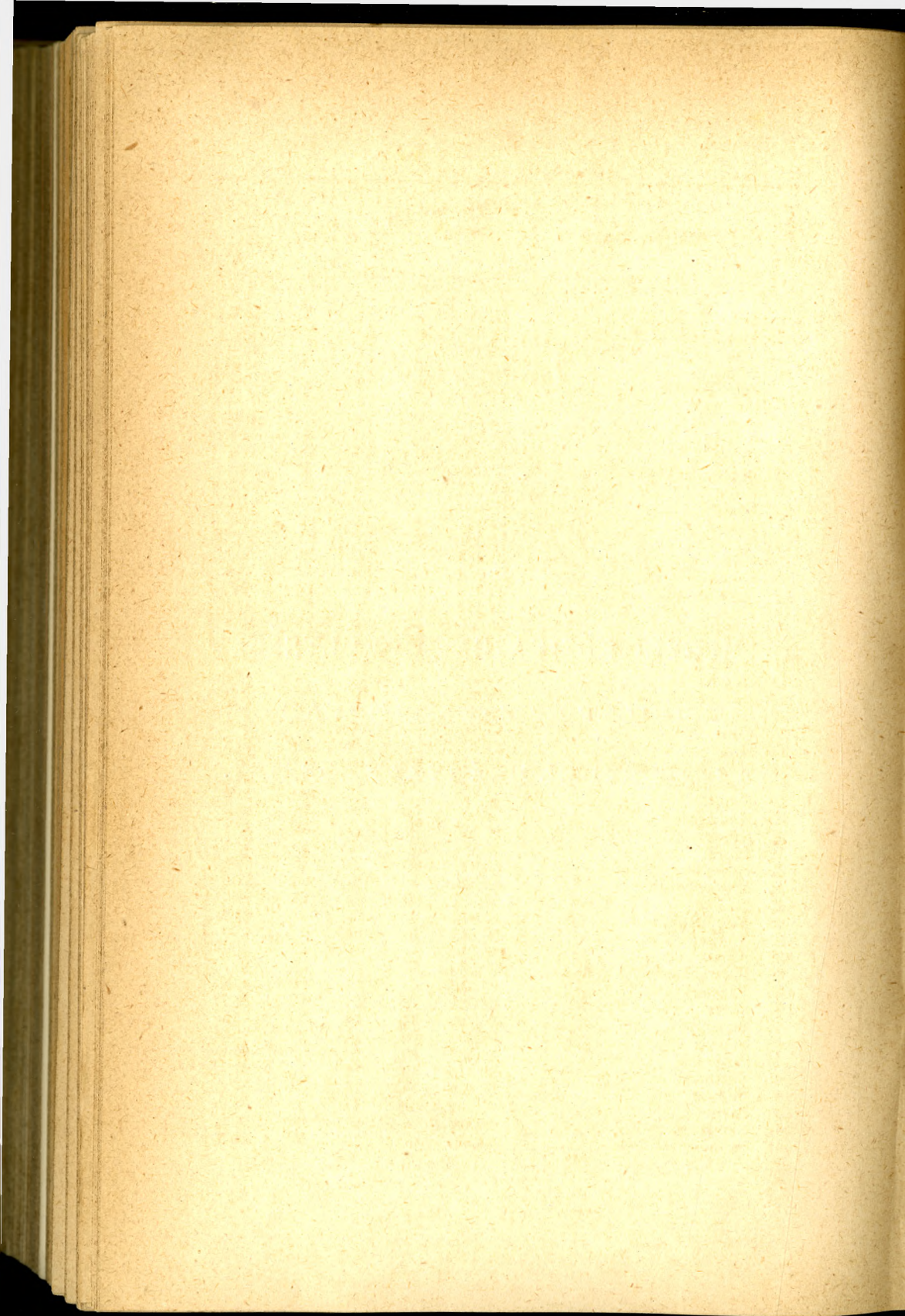
Sorszám	Megye neve	Nagy és kis községek száma	Nagy és kis községek területe ☐ % _m -ekben összesen	Nagy és kis községek népszáma összesen	Terület átlag egy nagy és kis községre ☐ % _m -ekben	Népszám átlag egy nagy és kis községre	A 10,000 katasteri holdon felül levő nagy és kis községi határok:		
							száma	területe ☐ % _m -ekben	tehát a járási területből hány százaléka
1	Abauj	237	2779 35	144924	11-72	611	1	60-64	2-2
2	Alsó-Fehér	177	3423-75	166735	19-34	942	8	649 58	18 9
3	Arad	218	6326 61	289379	29 02	1327	21	2077-55	32-8
4	Arva	99	2077-42	82364	20-98	832	7	515-10	24-7
5	Bács-Bodrog	122	9241-83	471676	75-75	3866	52	5080 35	55-0
6	Baranya	357	5063-04	261643	14 18	733	6	521-85	10-3
7	Bars	213	2484-91	118566	11-67	557	1	63 08	2-5
8	Békés	28	3349 36	194004	119 62	6929	20	3127 31	93-3
9	Bereg	275	3621 40	144349	13 17	525	10	928 55	25-6
10	Beszterce-Naszód	97	3959 61	89187	40 82	919	19	2071 17	52-3
11	Bihar	494	10871-99	470687	22-01	953	27	2744 45	25 2
12	Borsod	180	3458-01	173833	19 21	966	9	686-20	19 9
13	Brassó	23	1602 86	55324	69 69	2405	9	1053 91	65-7
14	Csanád	30	1287 12	662 9	42 90	2207	11	946-21	73-5
15	Csik	65	4492-35	106038	69 11	1631	25	2884 01	64 2
16	Csongrád	19	1417-60	68702	74-61	3616	8	1295 91	91-4
17	Esztergom	52	1053-06	53244	20-34	1120	1	58 25	5 5
18	Fejér	102	4038-94	173551	39 59	1701	18	1657 02	41-6
19	Fogaras	88	1875-43	86943	21 31	933	8	646 31	34-5
20	Gömör és Kis-Hont	269	3911-63	153250	14 54	569	6	623 35	15-9
21	Győr	93	1339 27	83602	14 40	899	2	140 64	10-5
22	Hajdu	14	1320-36	57716	94-31	4123	7	1026-34	77-8
23	Háromszék	113	3321-84	112500	29-39	995	16	1859-82	55 9
24	Heves	114	3683-29	181653	32-31	1593	13	1195-66	32-5
25	Hont	183	2445 60	96653	13 36	528	1	62-41	2 5
26	Hunyad	436	6805 78	244120	15-61	559	23	2676 20	39-3

27	Jász-Nagy-Kún-Szolnok	40	3561 07	137184	89 02	3429	17	2184-72	61 3
28	Kis-Küküllő	117	1626-67	97611	13-90	834	—	—	—
29	Kolos	233	4888-03	170559	20-98	732	7	797-20	16 3
30	Komárom	93	2913-89	129116	31-33	1388	10	751-39	25 8
31	Krassó	255	5271 84	273827	21-67	1074	10	935-61	17 8
32	Liptó	121	2257 54	79273	18-66	655	10	1035-48	45-8
33	Marmaros	160	10257.51	211673	64-11	1323	48	6630 20	64-6
34	Maros-Torda	210	4266-57	147442	20-32	702	9	1869-87	43-9
35	Moson	53	1944 49	75486	36 68	1424	5	382-69	19-7
36	Nagy-Küküllő	123	2987-54	122691	24-28	998	4	301 38	10-9
37	Nógrád	273	4344-71	194335	15-91	712	1	95-31	2-2
38	Nyitra	451	5565 66	338632	12-34	751	4	625-71	11-3
39	Pest-Pilis-Solt-Kis-Kún	203	10018-53	409600	49 35	2018	52	5068 08	50 5
40	Pozsony	299	4048-11	226200	13-53	756	3	287-23	7-1
41	Sáros	376	3680 15	156139	9-78	415	—	—	—
42	Somogy	311	6489-02	280906	20-86	903	10	735-61	11-3
43	Sopron	235	3143-83	205250	13-38	873	3	241 49	7-7
44	Szabolcs	138	4645-76	198812	33-66	1441	13	1293 06	28-0
45	Szatmár	303	5922 60	262693	19-54	867	13	1033 16	17-5
46	Szeben	86	3193-96	12073	37 13	1404	13	1427-01	44-7
47	Szepes	214	3048-11	134340	14 24	628	4	463 57	15 2
48	Szilágy	241	3389-23	184120	14-06	764	—	—	—
49	Szolnok-Doboka	317	5037-33	196062	15-88	618	4	336-41	6 7
50	Szőrény	106	3983-77	101374	37 58	956	22	1881 98	47-2
51	Temes	218	6782-33	346401	31-11	1589	17	1700 52	25-1
52	Tolna	121	3643 26	220740	30-11	1824	11	935-23	26-5
53	Torda-Aranyos	140	3228-63	130090	23-06	929	8	909-90	28-2
54	Torna	42	618-04	23176	14-71	552	—	—	—
55	Torontál	229	9142-79	512089	39-92	2236	41	3727 33	40-8
56	Trencsén	407	4604-21	244677	11-31	601	6	432 62	9 4
57	Túróc	95	1150-35	45346	12-11	477	3	207-17	18-0
58	Udvarhely	137	3406-46	100973	24-87	737	10	1015 34	29-8

Ország	Megye neve	Nagy és kis községek száma	Nagy és kis községek területe ☐ % _m -ekben összesen	Nagy és kis községek népszáma összesen	Terület nagy és kis községre ☐ % _m -ekben	Népszám átlag egy nagy és kis községre	A 10,000 kataszteri holdon felmívelő vagy ez kis községi háztartók:		tehát a járás területéből hány százaléka
							száma	területe ☐ % _m -ekben	
59	Ugocea	73	1190.63	67498	16.31	924	4	322.94	27.1
60	Ung	290	3026.71	119015	14.48	569	4	291.83	9.6
61	Vas	634	4961.86	317126	7.82	500	—	—	—
62	Veszprém	185	4061.93	175206	21.95	947	8	714.39	17.6
63	Zala	693	5047.74	322109	7.28	465	3	196.77	3.9
64	Zemplén	447	6194.87	292771	13.86	655	8	563.21	9.1
65	Zólyom	139	2275.48	70519	16.37	507	5	719.69	31.6
	Összeg és átlag	12825	261078.87	11593703	20.36	904	718	74793.97	28.6

E.

A MEGYEI KÖZIGAZGATÁS KÖLTSÉGEI
TERÜLET ÉS NÉPARÁNYLAG
AZ 1879-İK ÉVI ELŐIRÁNYZAT SZERINT.

Sorszám	A megye neve	Előirányzott összeg		Belekerül		
		forint	kr.	☐	Lako	
				% _m -renként	sonként	kr.
1	Abaúj	67,308	—	24	22	46·4
2	Alsó-Fehér	42,950	—	12	01	22·7
3	Arad	113,207	—	17	89	39·1
4	Arva	41,769	65	20	11	50·8
5	Bács-Bodrog	192,664	93	20	05	39·2
6	Baranya	93,850	27	18	54	35·9
7	Bars	65,731	25	24	60	47·9
8	Békés	81,524	66	22	91	38·4
9	Bereg	59,936	21	16	08	37·6
10	Besztercze-Naszód	32,920	—	8	20	34·2
11	Bihar	157,175	22	14	46	33·4
12	Borsod	86,260	22	24	57	44·2
13	Brassó	32,503	—	18	08	39·1
14	Csanád	53,301	59	32	94	56·9
15	Csik	31 085	—	6	91	29·0
16	Csongrád	59,952	07	33	12	62·2
17	Esztergom	47,312	15	42	13	70·6
18	Fejér	87,116	88	21	57	50·2
19	Fogaras	28,050	—	14	96	32·2
20	Gömör	67,309	39	16	34	38·8
21	Győr	54,325	47	40	94	65·6
22	Hajdú	49,472	50	21	07	42·1
23	Háromszék	36,820	—	10	38	29·3
24	Heves	85,642	09	22	53	39·5
25	Hont	64,336	44	24	97	62·1
26	Hunyad	67,207	—	9	69	26·1
27	Jász-Nagy-Kún-Szolnok	88,872	20	16	54	34·7
28	Kis-Küküllő	30,730	—	18	68	30·7
29	Kolos	45,490	—	9	09	25·9
30	Komárom	72,059	14	24	73	56·6
31	Krassó	109,886	19	20	84	40·1
32	Liptó	46,116	—	20	42	58·2
33	Mármaros	85,917	90	8	28	39·0
34	Maros-Torda	41,540	—	9	68	27·2
35	Moson	57,351	60	29	50	77·3
36	Nagy-Küküllő	47,075	—	15	42	34·2
37	Nógrád	83,345	10	19	09	42·0
38	Nyitra	123,140	—	21	42	34·1
39	Pest-Pilis-Solt-Kis-Kún	226,580	66	19	44	45·0
40	Pozsony	99,012	—	23	59	39·5
41	Sáros	68,861	12	18	17	39·3
42	Somogy	126,341	92	19	35	43·9
43	Sopron	89,657	90	28	29	42·9
44	Szabolcs	78,599	50	15	98	35·6
45	Szatmár	90,415	10	14	33	31·1
46	Szeben	50,400	—	15	21	34·6
47	Szepes	63,452	69	17	45	36·2
48	Szilágy	65,812	30	17	93	33·8
49	Szolnok Doboka	54,540	—	10	59	25·9

Sorszám	A megye neve	Előirányzott összeg		Belekerül		
		forint	kr.	□ ‰-renként		Lako- sonként
				frt	kr.	kr.
50	Szörény	58,747	25	14	58	56 0
51	Temes	129,637	20	18	76	36 2
52	Tolna	77,475	83	21	27	35 1
53	Torda-Aranyos	37,490	—	11	12	26 7
54	Torna	19,523	—	31	23	84 2
55	Torontál	220,339	19	23	87	41 4
56	Trencsén	81,909	89	17	73	32 9
57	Turócz	34,973	12	30	41	77 1
58	Udvarhely	27,636	—	8	08	26 2
59	Úgocsa	29,839	—	25	07	44 2
60	Ung	61,417	91	20	10	47 2
61	Vas	128,063	—	25	43	38 6
62	Veszprém	78,077	66	18	74	38 8
63	Zala	136,782	95	26	70	41 1
64	Zemplén	103,817	75	16	76	35 5
65	Zólyom	52,087	90	19	05	53 0
	Összeg és átlag .	4 923,304	96	18	07	39 2

F.

VÁROSI TÖRVÉNYHATÓSÁGOK TERÜLETE

NÉPSZÁMA

ÉS

EGY LÉLEKRE ESŐ TERÜLET.

Sorszám	Város neve	Mely megyében fekszik	Terület	Népszám	Esik egy
			☐ kat. hol- dakban		lakosra ☐ kat. hold.
1	Budapest	Főváros. Pest-Pilis-Solt Kis-Kún	18197	295254	0-06
			18197	295254	0 06

Törvényhatósági joggal felruházott sz. kir. városok.

1	Arad	Arad	20437	32725	0 62
2	Debreczen	Hajdú	175984	46111	3 82
3	Győr	Győr	7322	20035	0 32
4	Kassa	Abaúj	16339	21742	0 74
5	Kolosvár	Kolos	25239	26382	0 95
6	Komárom	Komárom	5282	12256	0 43
7	Maros-Vásárhely	Maros-Torda	5709	12678	0 45
8	Pécs	Baranya	12266	23863	0 51
9	Pozsony	Pozsony	13031	46540	0 28
10	Selmecz és Béla- bánya	Hont	11660	12654	0 92
11	Sopron	Sopron	24041	21108	1 19
12	Szabadka	Bács	165615	56323	2 94
13	Szatmár-Németi	Szatmár	31745	18353	1 73
14	Szeged	Csongrád	138946	70179	1 98
15	Székes-Fehérvár	Fehér	20485	22683	0 90
16	Temesvár	Temes	5958	32223	0 18
17	Ujvidék	Bács	27199	19119	1 42
18	Zombor	Bács	53244	24309	2 23
	Összeg és átlag		760502	519283	1 45

Törvényhatósági joggal felruházott városok.

Sorszám	Város neve	Mely megyében fekszik	Terület ☐ kat holdakban	Népszám	Esik egy lakosra ☐ kat hold
1	Baja	Bács	11015	18110	0 61
2	Hódmező-Vásárhely	Csongrád	142205	49153	2 89
3	Kecskemét	Pest	141510	41195	3 43
4	Nagy Váradi	Bihar	8304	28698	0 29
5	Pancsova	Torontál	28800	13748	2 08
6	Versecz	Temes	33217	21095	1 57
	Összeg és átlag		365051	171999	2 12

G.

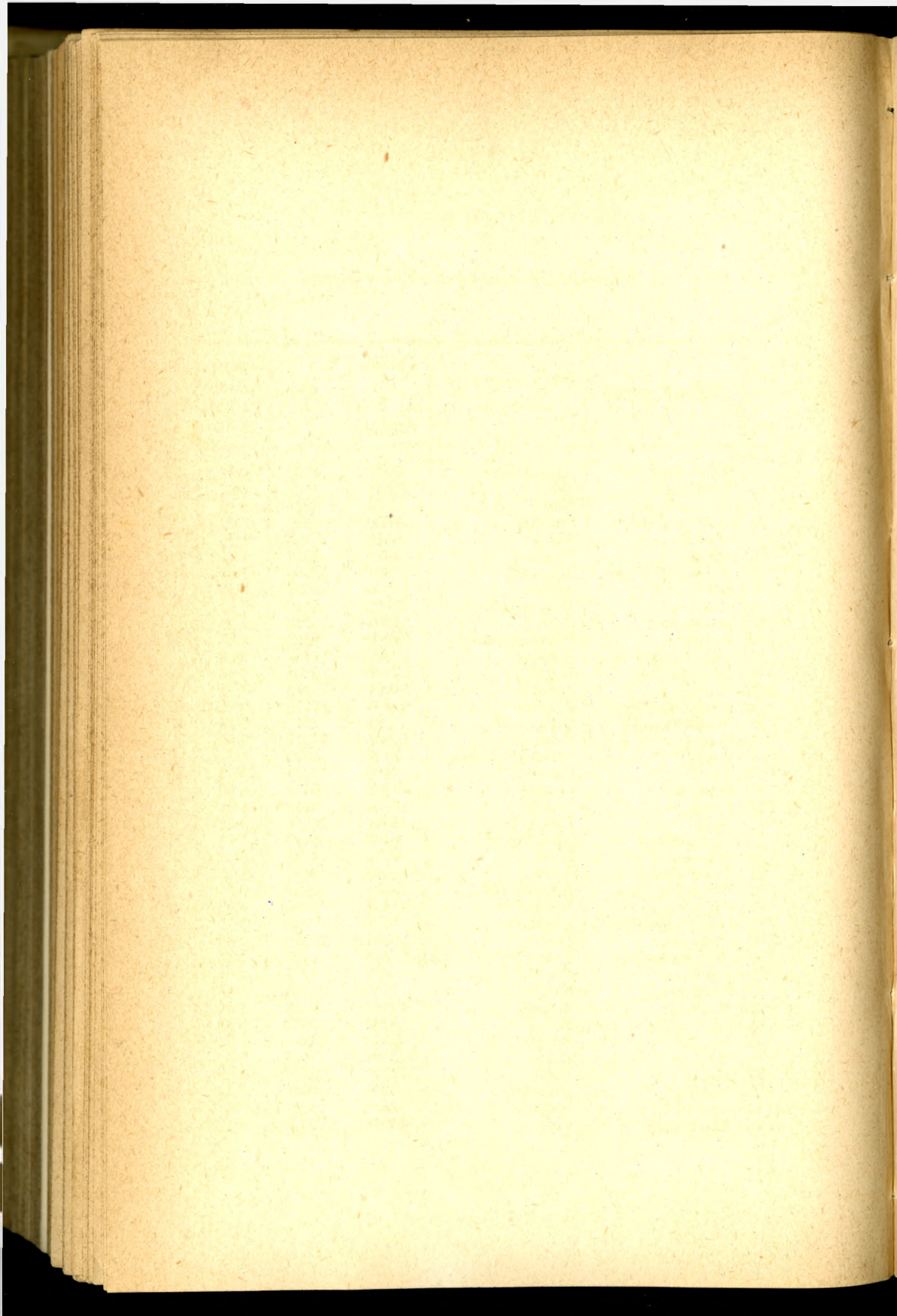
RENDEZETT TANÁCSÚ SZABAD KIRÁLYI

ÉS

RENDEZETT TANÁCSÚ VÁROSOK

T E R Ü L E T E,

NÉPSZÁMA ÉS VISZONYLAGOS NÉPESSÉGE.

A *al jelzettek szabad királyi városok.

Sorszám	Város neve	Mely megyében fekszik	Terület □ kat. hol- dakban	Népszám	Esik egy lakosra □ kat. hold
1	*Abrudbánya	Alsó-Fehér	3923	4129	0·95
2	Arokszállás	Jász	27628	9825	2·87
3	*Bakabánya	Hont	7050	3207	2·19
4	*Bánya-Felső	Szatmár	12568	6001	2·09
5	*Bártfa	Sáros	9546	5303	1·80
6	*Bazin	Pozsony	4973	4338	1·14
7	Becskerek-Nagy	Torontál	32863	19666	1·67
8	Béla	Szepes	12506	2428	5·15
9	*Bereck	Háromszék	33722	4469	7·54
10	Beregszász	Bereg	7681	6272	1·22
11	Beszterce	Beszt.-Naszód	9580	7212	1·32
12	*Besztercebánya	Zólyom	2307	11780	0·19
13	Böszörmény	Hajdú	57108	19208	2·98
14	Brassó	Brassó	34005	27766	1·22
15	*Breznóbánya	Zólyom	62383	11776	5·29
16	*Csik-Szereda	Csik	152	1247	0·12
17	Czepléd	Pest	50351	22216	2·26
18	Deés	Szolnok-Doboka	7779	5332	1·33
19	Déva	Hunyad	6455	3277	1·97
20	Dobsina	Gömör	14303	5505	2·60
21	Dorog	Hajdú	15668	8216	1·91
22	Eger	Heves	13947	19150	0·73
23	Enyed-Nagy	Alsó-Fehér	6405	5779	1·11
24	*Eperjes	Sáros	5719	10772	0·53
25	Ersekujvár	Nyitra	12649	9483	1·33
26	*Erzsébetváros	Kis-Küküllő	3351	2550	1·31
27	*Esztergom	Esztergom	11418	8780	1·30
28	*Fehérvár-Gyula	Alsó-Fehér	5625	7955	0·71
29	Félegyház	Pest	49704	21313	2·33
30	*Fehértemplom	Temes	6435	7490	0·85
31	Felvincz	Torda	4471	1707	2·61
32	Gnézda	Szepes	1750	1186	1·47
33	*Gölnicz	Szepes	10121	5205	1·94
34	Gyöngyös	Heves	6743	15830	0·42
35	Gyula	Békés	36515	18495	1·97
36	Hadház	Hajdú	23197	7024	3·30
37	Halas	Pest	111927	13127	8·53
38	*Hátszeg	Hunyad	4204	1806	2·32
39	Igló	Szepes	17810	6691	2·66
40	Jászberény	Jász	51906	20233	2·56

Sorszám	Város neve	Mely megyében fekszik	Terület □ kat. hol- dakban	Népszám	Esik egy lakosra □ kat. hold
41	Jolsva	Gömör	8132	3076	2-64
42	Kanizsa-Nagy	Zala	12931	11128	1-17
43	Kaposvár	Somogy	7336	6649	1-10
44	Karczag	Jász	65568	14486	4-52
45	*Karánsebes	Szörény	7986	3512	2-27
46	Károly-Nagy	Szatmár	15652	12754	1-22
47	*Kézdi-Vásárhely	Háromszék	978	4546	0-21
48	*Kézsmárk	Szepes	9285	3938	2-35
49	*Kis-Márton	Sopron	2953	2476	1-19
50	Kistújszállás	Jász	34087	10376	3-28
51	*Kolos	Kolos	12460	3254	3-82
52	*Korpona	Hont	15255	3742	4-07
53	*Körmöcz	Bars	17138	8442	2-03
54	Nagy-Körös	Pest	60873	20091	3-02
55	*Kőszeg	Vas	7774	6915	1-12
56	Kүнhegyes	Jász	25170	7272	3-46
57	Leibic	Szepes	12504	2507	4-98
58	Léva	Bars	4877	5914	0-82
59	*Libethánya	Zólyom	10778	2046	5-26
60	Losonc	Nógrád	3834	3934	0-97
61	*Lőcse	Szepes	16184	6887	2-34
62	Lubló	Szepes	3863	2056	1-87
63	Makó	Csanád	57939	27449	2-11
64	Medgyes	Nagy-Küküllő	6612	6712	0-98
65	Mezőtúr	Jász	29748	20447	1-45
66	Miskolcz	Borsod	9141	21199	0-43
67	*Modor	Pozsony	8637	5066	1-70
68	Munkács	Bereg	10833	8602	1-25
69	*Nagybánya	Szatmár	39546	9082	4-35
70	*Nagy-Szombat	Pozsony	8456	9737	0-86
71	Nánás	Hajdú	44655	13198	3-38
72	Nyiregyház	Szabolcs	47526	21896	2-17
73	Nyitra	Nyitra	4261	4843	0-87
74	Pápa	Veszprém	9422	14223	0-66
75	Podolin	Szepes	5901	1659	3-55
76	Poprád	Szepes	2525	1061	2-38
77	Privigye	Nyitra	4999	2719	1-83
78	Rimaszombat	Gömör	2860	4664	0-61
79	Rosnyó	Gömör	6493	4885	1-32
80	Rőcze-Nagy	Gömör	4321	2058	2-09
81	*Ruszt	Sopron	1324	1324	1-20
82	Segesvár	Nagy-Küküllő	15891	8207	1-93
83	Somorja	Pozsony	5260	2470	2-12
84	*Szakolcza	Nyitra	10256	5278	1-94
85	*Szamosújvár	Szolnok-Doboka	1686	5188	0-32
86	*Szász-Régen	Maros-Torda	4347	5507	0-78
87	Szász-Sebes	Szeben	13205	5790	2-28
88	Szászváros	Hunyad	7233	5661	1-27
89	*Szeben-Kis	Sáros	4030	3078	1-31

Sorszám	Város neve	Mely megyében fekszik	Terület	Népszám	Esik egy
			☐ kat. hol- dakban		lakosra ☐ kat. hold
90	Nagy-Szeben	Szeben	7719	18998	0.40
91	*Szék	Szolnok-Doboka	10221	3505	2.91
92	*Székely-Udvar- hely	Udvarhely	1964	4376	0.44
93	Szent-Endre	Pest	7204	4683	1.53
94	Szentes	Csongrád	68157	27658	2.46
95	*Szent-György	Pozsony	5615	3026	1.85
96	Szent-Márton-Kún	Jász	29485	10036	2.93
97	Szepes-Olaszi	Szepes	7124	2934	2.42
98	Szepes-Váralja	Szepes	2343	3366	0.69
99	*Szepsi-Szent György	Háromszék	6329	4366	1.44
100	Sziget	Mármaros	17043	8833	1.92
101	Szilágy-Somlyó	Szilágy	7748	4786	1.61
102	Szoboszló	Hajdu	39150	12269	3.19
103	Szolnok	Jász	27198	15847	1.71
104	Szombathely	Vas	5081	7561	0.67
105	Szombathely- Szepes	Szepes	1027	803	1.27
106	Teke	Kolos	7910	2068	3.82
107	Torda	To da	20254	8803	2.30
108	*Trencsén	Trencsén	2732	3949	0.69
109	Túrkeve	Jász	26415	10969	2.40
110	*Ujbánya	Bars	10697	4269	2.50
111	Ungvár	Ung	5076	11017	0.46
112	Vác	Pest	10741	12894	0.83
113	*Vajda-Hunyad	Hunyad	4204	2597	1.61
114	Veszprém	Veszprém	8854	12002	0.73
115	Vinga	Temes	16238	4552	3.56
116	*Vizakna	Alsó-Fehér	10778	4104	2.62
117	Zenta	Bács	64496	19938	3.24
118	*Zilah	Szilágy	41540	5787	7.17
119	*Zólyom	Zólyom	4879	1776	2.74
	Összeg és átlag		1.997.695	979.825	2.04

H.

AZON KÖZSÉGEK TERÜLETE ÉS NÉPESSÉGE,

MELYEKNEK

HATÁRA EGY □ OSZTRÁK MERTFÖLDNÉL (10000 □
KATASZTERI HOLD) NAGYOBB.

Sorszám	Község neve	Mely megyében fekszik	Határkiterjedés ☐ osztr. mfd és ☐ kat. holdakban	Község népessége
1	Gyergyó-Sz.-Miklós	Csik	8-5323	5645
2	Borsa	Mármaros	8-2583	5053
3	Ó-Kudzir	Hunyad	8-2082	2294
4	Alsó Bogdán	Mármaros	8-0843	1916
5	Felső-Visó	{ Mármaros	7-7799	4922
6	Közép-Visó			
7	Körösmező	Mármaros	7-7791	5676
8	Zágon	{ Háromszék	7-5793	3731
9	Szita-bodza			
10	Mesterháza	Maros-Torda	7-4340	1439
11	Sövényháza	Csongrád	7-0268	1297
12	Kosztolna	Nyitra	6-9015	230
13	Ruzspolyana	{ Mármaros	6-7825	3750
14	Ruszkirva			
15	Békés	Békés	6-2202	22547
16	Csaba	Békés	6-0589	30022
17	Polgár	Szabolcs	5-9901	6892
18	Oláh-Toplicza	Maros-Torda	5-8786	3641
19	Brusztára	{ Mármaros	5-8498	1062
20	Tereselpatak			
21	Török-Szent-Miklós	Jász-N.-Kún-Szolnok	5-7287	13024
22	Szarvas	Békés	5-7086	22446
23	Budurásza	Bihar	5-6724	1059
24	Sirna	Szeben	5-5734	2424
25	Dévaványa	Jász	5-4370	10165
26	Ditró			5346
27	Borszék			1364
28	Holló	{ Csik	5-3089	1811
29	Salamás			
30	Bélbor			964
31	Kustély	Temes	5-1768	1443
32	Libánfalva	Maros-Torda	5-1258	2455
33	Ó-Sebeshely	{ Hunyad	5-0756	898
34	Új-Sebeshely			
35	Balmaz-Ujváros	Hajdú	5-0203	770
36	Nagy-Kikinda	Terontál	4-8621	9481
37	Magura	Kolos	4-6908	18834
38	Elek	Arad	4-6609	999
39	Kalocsa	Pest	4-5303	4583
40	Királymező			16302
41	Mokra-Német	{ Mármaros	4-4303	549
42	Mokra-Orosz			
43	Szárhegy	Csik	4-4075	103
44	Herczegfalva	Fejér	4-3564	600
45	Csongrád	Csongrád	4-2716	3154
46	Tázlár	Pest	4-2500	5226
47	Malomviz			17356
48	Gurény	{ Hunyad	4-2134	1398
49	Osztrovel			
				312
				156
				286

Sorszám	Község neve	Mely megyében fekszik	Határkiterjedés ☐ osztr. mfd és ☐ kat. holdakban	Község népesége
50	Szuszény	Hunyad	4·2134	257
51	Felső-Szólát	Heves	4·1537	1182
52	Szent-Tamás	Bács	4·1524	9634
53	Teles	Besztercze-Naszód	4·0913	2327
54	Petrilla	Hunyad	4·0665	2487
55	Füzes-Gyarmat	Békés	4·0229	5735
56	Valaszka	Zólyom	3·9788	1110
57	Ó-Becse	Bács	3·9570	14058
58	Detva	Zólyom	3·9441	10035
59	Kabola-Polyana	Mármaros	3·9393	1261
60	Szalonta-Nagy	Bihar	3·9332	12332
61	Kurtics	Arad	3·7938	4501
62	Jankovác	Bács	3·7886	7890
63	Gyergyó-Alfalu	Csik	3·7438	5041
64	Szeghalom	Békés	3·6072	7255
65	Ó-Kanizsa	Bács	3·5871	12594
66	Besenyszög	Jász	3·5819	3440
67	Nagy-Ilva	Besztercze-Naszód	3·5740	1904
68	Alsó-Mogos	Alsó-Fehér	3·5793	2978
69	Ponor			2045
70	Remete	Mármaros	3·5710	1938
71	Alsó-Apsa			3420
72	Nádudvar	Hajdú	3·5429	7879
73	Dorozsma	Csongrád	3·2359	9688
74	Dombó	Mármaros	3·2335	2050
75	Krasznihora			415
76	Ratosnya	Maros-Torda	3·2331	344
77	Omorovicza	Bács	3·2177	5206
78	Püspök-Ladány	Hajdú	3·2077	7839
79	Zetelak	Udvarhely	3·2056	3169
80	Vihodna	Liptó	3·1967	1635
81	Szkerisora	Torda	3·1741	4632
82	Ökörmező	Mármaros	3·0754	1261
83	Ogradina	Szörény	3·0043	585
84	Hosszúfalu	Brassó	2·9933	7664
85	Zernest	Fogaras	2·9568	2762
86	Deliblat	Temes	2·9512	3589
87	Gyoma	Békés	2·9356	9907
88	Májer	Besztercze-Naszód	2·9060	2225
89	Franyova	Torontál	2·8744	7230
90	Rosnyó	Brassó	2·8574	4023
91	Jurgov	Szepes	2·8542	774
92	Szinevér	Mármaros	2·8554	1825
93	Komádi	Bihar	2·8474	4260
94	Oláh-Szent-György	Besztercze-Naszód	2·8416	2692
95	Majsa	Pest	2·8298	7333
96	Remete	Csik	2·8253	3859
97	Melencze	Torontál	2·8208	8156
98	Sólt	Pest	2·8173	5696

Sorszám	Község neve	Mely megyében fekszik	Határkiter- jedés ☐ osztr. mfd és ☐ kat. hol- dakban	Község népes- sége
99	Mezőhegyes	Csanád	2-7900	443
100	Resinár	Szeben	2-7803	5569
101	Sáros-Nagy-Patak	} Zemplén	2-7803	5366
102	Sáros-Kis-Patak			990
103	Magyar-Valkó	} Kolos	2-7845	956
104	Gyurkucz			810
105	Szabadszállás	Pest	2-7740	5176
106	Krasova	Krassó	2-7646	3532
107	Kún-Szent-Miklós	Pest	2-7405	5593
108	Tövisfalva	Bereg	2-7205	173
109	Szolnok	Jász	2-7198	15847
110	Új-Fehértó	Szabolcs	2-7116	7109
111	Mohács	Baranya	2-6705	12140
112	Volócz	} Bereg	2-6576	597
113	Almamező			63
114	Szent-Gál	Veszprém	2-6499	3533
115	Alsó-Zalatna	Alsó-Fehér	2-6448	5327
116	Magyar-Világos	} Arad	2-6410	2114
117	O-Világos			4648
118	Tisza-Füred	Heves	2-6328	6622
119	Endrőd	Békés	2-6173	8714
120	Izvorhuta	Bereg	2-6023	275
121	Dubovác	Temes	2-5989	716
122	Szaploneza	Mármaros	2-5728	2030
123	Ada	Bács	2-5680	9344
124	Rodna-Új	Besztercze-Naszód	2-5599	945
125	Fülöpszállás	Pest	2-5552	3816
126	Rekicel	Kolos	2-5483	772
127	Lembény	Háromszék	2-5467	2710
128	Majsa	Tolna	2-5395	2473
129	Felső-Köhér	Maros-Torda	2-5349	773
130	Kimpulujnyág	Hunyad	2-5301	332
131	Bugyi	Pest	2-5303	2509
132	Páhi	Pest	2-5295	979
133	Livazsény	Hunyad	2-5279	1445
134	Resiczabánya	Krassó	2-5248	6302
135	Gyón	Pest	2-5182	2218
136	Mező-Berény	Békés	2-5105	10915
137	Nyén	Háromszék	2-4914	2046
138	Majdanka	Mármaros	2-4904	762
139	Mokrin	Torontál	2-4810	8502
140	Szováta	Maros-Torda	2-4625	1776
141	Seregélyes	Fejér	2-4443	3875
142	Papócz	Háromszék	2-4368	1624
143	Nagylak	Csanád	2-4356	9661
144	Mohol	Bács	2-4334	7516
145	Petrova-Bisztra	Mármaros	2-4329	2220
146	Gyergyó-Ujfalu	Csik	2-4329	2794
147	Visk	Mármaros	2-4028	3616

Sorszám	Község neve	Mely megyében fekszik	Határkiterjedés ☐ osztr. mfd és ☐ kat. holdakban	Község népessége
148	Gánya	Mármaros	2-3994	1508
149	Pudplésa			351
150	Nagy-Disznód	Szeben	2-3881	3255
151	Zabola	Háromszék	2-3716	2481
152	Szinyák	Bereg	2-3675	175
153	Körös-Ladány	Békés	2-3661	6244
154	Borgó-Tiha	Besztercze-Naszód	2-3666	1804
155	Gredistye	Hunyad	2-3501	225
156	Szent-Mihály	Csik	2-3486	2176
157	Csege	Hajdú	2-3389	3107
158	Madaras	Jász	2-3381	7076
159	Román-Pécska	Arad	2-3218	6746
160	Técső	Mármaros	2-3091	2877
161	Gelence	Háromszék	2-3074	2467
162	Feketehalom	Brassó	2-3073	3783
163	Berezna	Mármaros	2-3041	1639
164	Alsó-Bisztra			1200
165	Szent-András	Békés	2-3002	6033
166	Eresi	Fejér	2-2907	5550
167	Hesdát	Torda-Aranyos	2-2857	965
168	Teplicska	Liptó	2-2808	1584
169	Uglya	Mármaros	2-2721	1735
170	Szent-György	Csik	2-2692	1903
171	Detrekő-Csütörtök	Pozsony	2-2518	1086
172	Szent-Domokos	Csik	2-2556	2877
173	Kaszopoly	Mármaros	2-2512	1237
174	Mojsin	Mármaros	2-2489	2273
175	Tisza-Földvár	Jász	2-2256	5640
176	Abony	Pest	2-2252	10232
177	Füleháza	Maros-Torda	2-2220	984
178	Bisztra	Torda-Aranyos	2-2091	3718
179	Józseffalva vagy Zablya	Bács	2-2049	4522
180	Füle	Udvarhely	2-2006	1242
181	Bavanistie	Temes	2-1850	5851
182	Gombás	Liptó	2-1712	995
183	Derekegyház	Csongrád	2-1665	1490
184	Dombovár-Uj	Tolna	2-1610	2220
185	Kracsfalva	Mármaros	2-1577	821
186	Bozovics	Szörény	2-1575	3149
187	Borgó-Besztercze	Besztercze-Naszód	2-1569	1853
188	Kövesliget	Mármaros	2-1431	2492
189	Javorina	Szepes	2-1426	388
190	Nagy-Bajom	Somogy	2-1315	4309
191	Rév	Bihar	2-1264	1972
192	Sarkad	Bihar	2-1228	7383
193	Dolova	Torontál	2-1157	6107
194	Vésztő	Békés	2-1075	6357
195	Német-Oravicza	Krassó	2-0915	4310

Sorszám	Község neve	Mely megyében fekszik	Határkiterjedés ☐ osztr. mfd és ☐ kat. holdakban	Község népes-sége
196	Cece	Fejér	2·0900	2927
197	Gutta	Komárom	2·0884	5824
198	Korniereva	Szörény	2·0867	3954
199	Görgény-Hodák	Maros-Torda	2·0662	1735
200	Öcsöd	Békés	2·0606	6099
201	Almás	Bács	2·0558	8193
202	Poroszló	Ijeves	2·0532	4612
203	Szonta	Bács	2·0464	4339
204	Csurog	Bács	2·0451	4866
205	Jász-Apáti	Jász	2·0436	9231
206	Iratos-Almás	Arad	2·0400	1796
207	Lyutta	Ung	2·0364	2009
208	Szilas-Balhás	Veszprém	2·0355	4229
209	Klopotiva	Hunyad	2·0335	1589
210	Orosháza	Békés	2·0331	14554
211	Batonya	Csanád	2·0211	8642
212	Kovászna	Háromszék	2·0186	3576
213	Borosjenő	Arad	2·0179	4427
214	Avas-Ujfalu	Szatmár	2·0140	1483
215	Les	Besztercze-Naszód	2·0168	980
216	Ozdola	Háromszék	2·0046	2706
217	Sajtény	Csanád	2·0033	3930
218	Kenderes	Jász	1·9996	4428
219	Topolya	Bács	1·9830	8501
220	Duna-Földvár	Tolna	1·9799	12382
221	Tőkés	Szolnok-Doboka	1·9749	1215
222	Hobicza-Urikány	Hunyad	1·9741	1002
223	Tisza-Roff	Jász	1·9706	3659
224	Homorod-Almás	Udvarhely	1·9646	1976
225	Bereznik	Mármaros	1·9637	1118
226	Petrovoszelo	Bács	1·9607	6682
227	Oláhfalva	Udvarhely	1·9472	3512
228	Ó-Rodna	Besztercze-Naszód	1·9428	2597
229	Avas-Felsőfalva	Szatmár	1·9410	2314
230	Izsák	Pest	1·9357	3222
231	Enying	Veszprém	1·9335	3491
232	Székudvar	Arad	1·9331	4794
233	Lóré	Bihar	1·9163	760
234	Tisza-Földvár	Bács	1·9120	5265
235	Albák	Torda-Aranyos	1·9079	4588
236	Zrepaja	Torontál	1·8996	4658
237	Pacsér	Bács	1·8937	4592
238	Oroszhegy	Udvarhely	1·8891	2238
239	Dánfalva	Csik	1·8888	2222
240	Ocsova	Zólyom	1·8842	2669
241	Keczel	Pest	1·8750	4428
242	Ó-Szivácz	Bács	1·8576	6202
243	Madaras	Csik	1·8492	1864
244	Berettyó-Ujfalu	Bihar	1·8395	5760

Sorszám	Község neve	Mely megyében fekszik	Határkiter- jedés ☐ osztr. mfd és ☐ kat. hol- dakban	Község népes sége
245	Lengyeltóti	Somegy	1·8330	2380
246	Lövete	Udvarhely	1·8326	2867
247	Bács	Bács	1·8283	3666
248	Pürkeresz	Brassó	1·8253	2043
249	Zaizon	Brassó	1·8258	1358
250	Horvát-Neuzina	Torontál	1·8244	977
251	Dragomérfa	Mármaros	1·8205	1437
252	Tyerhova	Trencsén	1·8133	3632
253	Kokova	Liptó	1·7962	1268
254	Derecske	Bihar	1·7953	7334
255	Magócs	Csongrád	1·7941	2421
256	Tiszolcz	Gömör	1·7891	3433
257	Kubin	Temes	1·7782	4448
258	Török-Becse	Torontál	1·7838	7193
259	Martonos	Bács	1·7777	4938
260	Murány	Gömör	1·7682	1277
261	Maros-Liget	Torda-Aranyos	1·7660	1095
262	Sólymos	Arad	1·7587	1791
263	Nagy-Szőllős	Ügocsa	1·7584	4406
264	Felső-Vidra	Torda-Aranyos	1·7539	2684
265	Neudorf	Torontál	1·7483	6747
266	Kakucs	Pest	1·7459	1146
267	Nagy-Léta	Bihar	1·7432	5414
268	Rahó-Akna	Mármaros	1·7366	2347
269	Klenócz	Gömör	1·7364	4174
270	Gyergyó-Csomafalu	Csik	1·7304	2491
271	Bajmok	Bács	1·7348	6446
272	Kalóz	Fejér	1·7323	2341
273	Décs	Tolna	1·7302	2375
274	Ruszka	Szörény	1·7296	1327
275	Vaszecz	Liptó	1·7294	2217
276	Húnfalu	Szepes	1·7278	1502
277	Ileves	Heves	1·7276	5703
278	Stanisics	Bács	1·7248	6206
279	Horvát Bóka	Torontál	1·7200	1169
280	Jász-Kísér	Jász	1·7244	5039
281	Borsod	Bács	1·7173	907
282	Szász-Ujfalu	Szeben	1·7127	930
283	Szerb-Nagy-Szent- Miklós	Torontál	1·7123	9205
284	Szaniszló	Szatmár	1·7092	3305
285	Mező-Kövesd	Borsod	1·7009	9196
286	Mramorák	Temes	1·7079	3299
287	Kuman	Torontál	1·7046	4937
288	Tekerőpatak	Csik	1·7037	1912
289	Bodola	Háromszék	1·6921	1633
290	Tatár-Szent-György	Pest	1·6843	1133
291	Mehádia	Szörény	1·6819	2069
292	Sunjác	Gömör	1·6805	2791

Sorszám	Község neve	Mely megyében fekszik	Határkiterjedés ☐ osztr. mfd és ☐ kat. holdakban	Község népessége
293	Huszt	Mármaros	1-6783	6413
294	Mehadika	Szörény	1-6762	1992
295	Erdőd	Szatmár	1-6710	2250
296	Málnapatak	Nógrád	1-6680	4196
297	Osztrblja	Zólyom	1-6581	444
298	Rózsahegy	Liptó	1-6530	2997
299	Csorna	Sopron	1-6517	4853
300	Jabuka	Torontál	1-6450	3011
301	Keresztyén-Sziget	Szeben	1-6447	2461
302	Kaba	Hajdú	1-6440	5745
303	Perlasz	Torontál	1-6353	3434
304	Uzdin	Torontál	1-6350	5329
305	Starisora	Torontál	1-6330	3072
306	Nagy-Káta	Pest	1-6274	4746
307	Guraró	Szeben	1-6257	2578
308	Rebra-Kis	Besztercze	1-6252	2371
309	Szlatina	Szörény	1-6239	1662
310	Jász-Ladány	Jász	1-6214	6321
311	Sárköz	Szatmár	1-6148	1834
312	Petrozsény	Hunyad	1-6081	1728
313	Szekeső	Baranya	1-6011	4683
314	Felek	Szeben	1-5994	2608
315	Romulyi	Besztercze	1-5978	530
316	Okány	Bihar	1-5958	2712
317	Tó-Almás	Pest	1-5955	1966
318	Sámson	Békés	1-5937	2055
319	Aba	Fejér	1-5924	2997
320	Gilád	Temes	1-5920	3789
321	Büd-Szent-Mihály	Szabolcs	1-5860	5966
322	Pusztasüly	Jász	1-5858	2157
323	Akasztó	Pest	1-5803	2423
324	Kis-Szállás	Bács	1-5789	1760
325	Uj-Kécske	Pest	1-5781	3957
326	Apatin	Bács	1-5700	11047
327	Nagy-Sink	Nagy-Küküllő	1-5700	2882
328	Csorvás	Békés	1-5643	2265
329	Csát	Borsod	1-5604	4979
330	Szolnok	Moson	1-5699	2262
331	Rókamező	Mármaros	1-5697	1107
332	Német-Lipcese	Liptó	1-5680	2273
333	Moór	Fejér	1-5614	8292
334	Bicske	Fejér	1-5541	4635
335	Boica	Szeben	1-5509	1618
336	Csarnóháza	Bihar	1-5589	1740
337	Teregova	Szörény	1-5585	2671
338	Szelevény	Jász	1-5580	1460
339	Duna-Pataj	Pest	1-5537	5851
340	Szász-Kezd	Nagy-Küküllő	1-5522	2077
341	Fegyvernek	Jász	1-5487	3873

Sorszám	Község neve	Mely megyében fekszik	Határkiterjedés ☐ osztr. mfd és ☐ kat. holdakban	Község népessége
342	Tápió-Szele	Pest	1 5479	3595
343	Lippa	Temes	1 5448	7008
344	Haszprunka	Pozsony	1 5440	1817
345	Pusztá-Szent-Tornya	Békés	1 5425	1555
346	Esztelnek	Háromszék	1 5420	1093
347	Ó Besenyő	Torontál	1 5390	7099
348	Körös-Tarcsa	Békés	1 5385	4665
349	Borlova	Szörény	1 5373	1400
350	Udvarnok-Szölös	Torontál	1 5357	210
351	Ács	Komárom	1 5348	3933
352	Lunkány	Krassó	1 5342	667
353	Porta	Fogaras	1 5321	768
354	Peszér-Adács	Pest	1 5305	386
355	Szent-János	Moson	1 5303	2631
356	Bukova	Hunyad	1 5300	1242
357	Török-Kanizsa	Torontál	1 5303	3002
358	Petrosz	Hunyad	1 5272	918
359	Kapuvár	Sopron	1 5244	4749
360	Földra	Beszt.-Naszód	1 5240	1835
361	Szalk-Szent-Márton	Pest	1 5174	3362
362	Erdődka	Árva	1 5168	1275
363	Ruszkahegy	Szörény	1 5165	2736
364	Turc	Ugocsa	1 5155	3026
365	Nyágra	Torda-Aranyos	1 5135	2542
366	Kula	Bács	1 5099	7887
367	Tisza-Nána	Heves	1 5099	3895
368	Nagy-Rábé	Bihar	1 5065	2201
369	Bocsko-Rabó	Mármaros	1 5063	1824
370	Nádas	Arad	1 5009	2251
371	Sugag	Szeben	1 4898	1354
372	Mocsa	Komárom	1 4993	2888
373	Degh	Veszprém	1 4988	2014
374	Szilvás	Borsod	1 4889	1303
375	Magyar-Pécska	Arad	1 4876	7491
376	Petrovoszelo	Torontál	1 4881	4740
377	Felső-Ilosva	Szolnok-Doboka	1 4840	786
377	Viság	Kolos	1 4826	660
379	Soroksár	Pest	1 4799	5677
380	Uj-Kigyós	Békés	1 4763	3516
381	Hajós	Pest	1 4756	3829
382	Szegvár	Csongrád	1 4694	5611
383	Polhora	Árva	1 4673	1390
384	Mindszent	Csongrád	1 4657	9814
385	Csökmő	Bihar	1 4651	2693
386	Alibunár	Torontál	1 4625	3706
387	Blatnica	Turóc	1 4614	1203
388	Patas	Szörény	1 4599	1122
389	Vajszka	Bács	1 4599	1359
390	Bucsum	Alsó-Fehér	1 4543	4076

Sorszám	Község neve	Mely megyében fekszik	Határkiter- jedés ☐ osztr. mfd és ☐ kat. hol- dakban	Község népes- sége
391	Lebény	Moson	1.4518	2597
392	Csantavér	Bács	1.4508	4725
393	Sükösd	Pest	1.4471	3481
394	Szuha-Bronyka	Mármaros	1.4431	918
395	Balkány	Szabolcs	1.4421	3977
396	Pribilina	Lipót	1.4418	1601
397	Nagy-Szénás	Békés	1.4373	1662
398	Egbell	Nyitra	1.4335	2863
399	Jaád	Beszt.-Naszód	1.4271	1552
400	Miava	Nyitra	1.4221	9631
401	Polomka	Gömör	1.4239	2684
402	Irsa	Pest	1.4199	3760
403	Kis-Paks	Tolna	1.4179	844
404	Blesény	Hunyad	1.4159	2999
405	Ó-Borloven	Szörény	1.4156	974
406	Szemlak	Arad	1.4143	4906
407	Mélykút	Bács	1.4130	6153
408	Órkény	Pest	1.4111	1641
409	Ó-Sztapár	Bács	1.4121	5523
410	Nyirbátor	Szabolcs	1.4087	4723
411	Hegyész	Bács	1.4086	4432
412	Sári	Pest	1.4072	2031
413	Tószeg	Pest	1.4060	2773
414	Temerin	Bács	1.4050	8564
415	Dognácska	Krassó	1.3956	3120
416	Bezdnán	Bács	1.3943	7573
417	Nadrag	Krassó	1.3937	1453
418	Ócsa	Pest	1.3931	2450
419	Karczfalva	Csik	1.3901	933
420	Szacsal	Mármaros	1.3881	2185
421	Szomolnok	Szepes	1.3879	2633
422	Kopács	Baranya	1.3864	1412
423	Nyir-Adony	Szabolcs	1.3857	3062
424	Zsáka	Bihar	1.3855	2412
425	Zsebely	Temes	1.3758	3978
426	Karlova	Torontál	1.3725	4302
427	Monostor-Herincse	Mármaros	1.3691	2438
428	Monostorszeg	Bács	1.3688	5135
429	Dolha	Mármaros	1.3679	1892
430	Német-Csernya	Torontál	1.3678	2603
431	Korond	Udvarhely	1.3667	2906
432	Nagy-Kálló	Szabolcs	1.3649	5835
433	Tas	Pest	1.3640	2770
434	Mutne	Arva	1.3629	1420
435	Szent-Iván	Győr	1.3589	2406
436	Káty	Bács	1.3557	2970
437	Tolna	Tolna	1.3547	7309
438	Klenóc	Bereg	1.3541	354
439	Nagy-Báród	Bihar	1.3531	1398

Sorszám	Község neve	Mely megyében fekszik	Határkiter-	Község
			jedés ☐ osztr. mfd és ☐ kat. hol- dakban	
440	Nagy-Kereki	Bihar	1·3531	1623
441	Kara Jenő	Pest	1·3511	1928
442	Abrudfalva	Alsó-Fehér	1·3509	4396
443	Lunkány	Hunyad	1·3495	876
444	Tisza-Dob	Szabolcs	1·3486	3009
445	Botos	Torontál	1·3480	2779
446	Szendrő	Borsod	1·3459	2399
447	Herczeg-Szőlős	Baranya	1·3439	2048
448	Jász-Alsó-Szent- György	Jász	1·3419	5013
449	Csonoplya	Bács	1·3368	5310
450	Kovaszincz	Arad	1·3360	3808
451	Zaránd	Arad	1·3362	2973
452	Felső-Tárkány	Borsod	1·3347	1440
453	Vacs	Pest	1·3336	1664
454	Katymár	Bács	1·3297	4935
455	Felső-Apsa	Mármaros	1·3283	2072
456	Nagy-Mező-Csán	Torda-Aranyos	1·3275	2127
457	Szakula	Torontál	1·3239	2609
458	Zsombolya	Torontál	1·3231	7981
459	Ilonca	Bereg	1·3227	2694
460	Szinna	Zemplén	1·3222	1878
461	Marisel	Kolos	1·3215	1993
462	Fényszaru	Jász	1·3205	4582
463	Szász-Sebes	Szeben	1·3205	5709
464	Füzes	Krassó	1·3141	2051
465	Toplec	Szörény	1·3102	1153
466	Ócsény	Tolna	1·3065	2225
467	Dombiratos	Csanád	1·3058	1107
468	Kunágota	Csanád	1·3058	1402
469	Seprős	Arad	1·3058	4118
470	Pölgárdi	Fejér	1·3057	3263
471	Jód	Mármaros	1·3056	2127
472	Naszvad	Komárom	1·3000	2776
473	Hosszú-Pályi	Bihar	1·2992	2514
474	Szegszárd	Tolna	1·2969	11069
475	Kis-Kőrös	Pest	1·2955	6510
476	Ó Szőny	Komárom	1·2937	2465
477	Bogyiszló	Pest	1·2934	2183
478	Bogsánybánya	Krassó	1·2933	2775
479	Lele	Csanád	1·2887	792
480	Dömsöd	Pest	1·2863	3670
481	Valya-Bolvasnicza	Szörény	1·2842	897
482	Diószeg	Bihar	1·2810	5774
483	Szent-Tamás	Csik	1·2764	2143
484	Vecsés	Pest	1·2761	2831
485	Karád	Somogy	1·2740	3211
486	Szank	Pest	1·2740	767
487	Szepsi-Bacon	Háromszék	1·2733	1022

Sorszám	Község neve	Mely megyében fekszik	Határkiterjedés ☐ osztr. mfd és ☐ kat. holdakban	Község népessége
488	Vállaj	Szatmár	1·2707	1572
489	Nikoline	Temes	1·2699	3029
490	Szárafalva	Torontál	1·2665	3839
491	Roskány	Hunyad	1·2621	820
492	Ó-Sinka	Fogaras	1·2615	1634
493	Felső-Egres	Szolnok-Doboka	1·2554	846
494	Leibic	Szepes	1·2540	2507
495	Kis-Ilva	Beszterce-Naszód	1·2522	1073
496	Voiszlóva	Szörény	1·2511	402
497	Tápió-Györgye	Pest	1·2501	3750
498	Oros	Szabolcs	1·2486	2723
499	Kis-Horgos	Csongrád	1·2484	861
500	Faúc	Arad	1·2482	2486
501	Kis-Perkáta	Fejér	1·2450	671
502	Ilanca	Torontál	1·2449	2548
503	Sátor-Alja-Ujhely	Zemplén	1·2443	9946
504	Szelistye	Szeben	1·2360	4005
505	Alberti	Pest	1·2341	3319
506	Vucskomező	Mármaros	1·2341	406
507	Al-, fel- és közép Revucza	Liptó	1·2338	1831
508	Aranyos-Megyes	Szatmár	1·2335	2341
509	Karád	Zemplén	1·2328	1382
510	Er-Mihályfalva	Bihar	1·2316	3574
511	Malaczka	Pozsony	1·2307	3245
512	Uj-Beszterce	Trencsén	1·2260	2702
513	Szent-Márton	Csik	1·2246	1035
514	Mező-Keresztes	Borsod	1·2239	3893
515	Alsó-Lipnicza	Árva	1·2234	2671
516	Kladova	Arad	1·2202	772
517	Salánk	Ugocea	1·2194	1705
518	Turo	Trencsén	1·2177	832
519	Böln	Háromszék	1·2176	2402
520	Húhalom	Szeben	1·2152	1765
521	Szent-Imre	Jász	1·2150	2765
522	Harta	Pest	1·2099	2921
523	Mező-Gyán	Bihar	1·2052	1790
524	Berettyó-Sz.-Márton	Bihar	1·2040	975
525	Prigor	Szörény	1·2027	1704
526	Sámson	Hajdú	1·2018	4311
527	Kis-Győr	Borsod	1·2014	1476
528	Csákvár	Fehér	1·1996	4471
529	Misztótfalva	Szatmár	1·1973	902
530	Misztbánya	Szatmár	1·1972	354
531	Zuberecz	Árva	1·1965	1007
532	Alsó-Sófalva	Udvarhely	1·1963	1669
533	Komját	Nyitra	1·1948	2615
534	Darany	Somogy	1·1917	1698
535	Ulma	Temes	1·1902	2841

Sorszám	Község neve	Mely megyében fekszik	Határkiterjedés □ osztr. mfd és □ kat. holdakban	Község népessége
536	Rudaria	Szörény	1-1899	2645
537	Szohodol	Alsó-Fehér	1-1867	4056
538	Iudvigsdof	Torontál	1-1874	3671
539	Ó-Futak	Bács	1-1863	5044
540	Érd	Fejér	1-1859	3050
541	Prázsmár	Brassó	1-1833	3237
542	Sólymos	Heves	1-1821	1678
543	Császár	Komárom	1-1780	2308
544	Új-Ilartyán	Pest	1-1756	1804
545	Felső-Szöcs	Szolnok-Doboka	1-1728	1346
546	Ó-Verbász	Bács	1-1702	3539
547	Monok	Zemplén	1-1678	2812
548	Tóba	Torontál	1-1675	998
549	Alsó-Szucs	Trencsén	1-1664	1337
550	Fenes	Bihar	1-1662	1148
551	Szerb-Szent-Péter	Torontál	1-1662	737
552	Homolica	Torontál	1-1639	4076
553	Szenta	Somogy	1-1623	912
554	Turán	Turóc	1-1620	1913
555	Kocsér	Pest	1-1608	1281
556	Marzsinény	Fogaras	1-1603	919
557	Túr-Terebes	Ugocea	1-1581	2535
558	Bodzás-Megyes	Arad	1-1558	2625
559	Nemes-Miletics	Bács	1-1537	3656
560	Frigyesfalu	Bereg	1-1535	537
561	Antalfalu	Torontál	1-1534	3180
562	Fenes	Alsó-Fehér	1-1516	1173
563	Monor	Besztercze-Naszód	1-1515	1336
564	Felső-Porumbák	Fogaras	1-1513	1936
565	Komorzán	Szatmár	1-1479	1846
566	Pély	Heves	1-1477	1950
567	Örményes	Szörény	1-1460	2002
568	Szelindek	Szeben	1-1430	2585
569	Nagy-Zsám	Temes	1-1460	2801
570	Tomasevác	Torontál	1-1458	2741
571	Pestes és Sólyomkő	Bihar	1-1439	1395
572	Iszka	Mármaros	1-1425	631
573	Bulzesd	Hunyad	1-1402	2236
574	Cservenka	Bács	1-1355	6877
575	Sümeg	Zala	1-1355	4491
576	Tarcsa	Moson	1-1343	1751
577	Emőd	Borsod	1-1336	2761
578	Deménd	Heves	1-1335	841
579	Bania	Szörény	1-1325	2374
580	Kerekegyház	Pest	1-1322	1898
581	Feketető	Bihar	1-1320	1806
582	Glimbóka	Szörény	1-1295	1586
583	Szűnyogszék	Fogaras	1-1276	2043
584	Oscadnicza	Trencsén	1-1257	2702

Sorszám	Község neve	Mely megyében fekszik	Határkiterjedés ☐ osztr. mfd és ☐ kat holdakban	Község népesége
585	Rogosel	Kolos	1·1233	732
586	Sikló	Arad	1·1212	2879
587	Parajd	Udvarhely	1·1181	1795
588	Zazriva	Arva	1·1179	2592
589	Kis-Köre	Heves	1·1178	2109
590	Oláh-Bükkös	Beszterce-Naszód	1·1166	780
591	Udvard	Komárom	1·1164	3732
592	Tovariszova	Bács	1·1136	3543
593	Palota	Veszprém	1·1133	5536
594	Sírok	Heves	1·1083	1491
595	Rác-Álmás	Fejér	1·1076	3323
596	Tápió-Szent Márton	Pest	1 1075	2333
597	Varjas	Temes	1 1060	4209
598	Pákozdi	Fejér	1·1054	2050
599	Hatvan	Heves	1·1039	4018
600	Velkapola	Bars	1·1039	2389
601	Borkút	Mármaros	1 1034	754
602	Bana	Komárom	1·1028	1374
603	Böny	Győr	1·1023	1408
604	Gölle	Somogy	1 1000	2313
605	Vaskút	Bács	1 0986	4660
606	Devecser	Veszprém	1 0979	3381
607	Jablonka	Arva	1·0945	3151
608	Ugod	Veszprém	1 0938	1810
609	Bikity	Bács	1 0932	3527
610	Ráczkeve	Pest	1·0934	5672
611	Kőhalom	Nagy-Küküllő	1 0928	2708
612	Perjámos	Torontál	1·0928	5215
613	Vadkert	Pest	1·0928	3647
614	Szokolva	Hont	1·0921	1503
615	Nagy-Demeter	Beszt.-Naszód	1·0871	1775
616	Petrovác	Bács	1·0844	7256
617	Kácsfalu	Baranya	1·0816	2157
618	Pelsőcz	Gömör	1 0802	1595
619	Terebes	Zemplén	1·0800	3913
620	Városlőd	Veszprém	1 0792	2084
621	Idvor	Torontál	1·0790	2069
622	Álmásmező	Fogaras	1 0776	1739
623	Nyir-Béltek	Szabolcs	1·0753	2005
624	Tisza-Ilgyes	Torontál	1·0753	2989
625	Gödöllő	Pest	1·0749	3661
626	Szent-István	Pest	1 0732	3249
627	Szefkerin	Torontál	1·0730	2761
628	Taplócza	Csik	1·0719	1536
629	Nagy-Mihály	Borsod	1·0714	1634
630	Nagy-Láng	Fejér	1·0698	1103
631	Duna-Pentele	Fejér	1·0691	3563
632	Szalacs	Bihar	1·0684	3229
633	Lipese-Polyana	Mármaros	1·0677	1084

Sorszám	Község neve	Mely megyében fekszik	Határkiterjedés ☐ osztr. mfd és ☐ kat. holdakban	Község népessége
634	Vercserova	Szörény	1·0670	1164
635	Vári Gyula	Békés	1·0666	2845
636	Marczali	Somogy	1·0657	3309
637	Tyukod	Szatmár	1·0653	1035
638	Monor	Pest	1·0663	5452
639	Barcánfalva	Mármaros	1·0642	2471
640	Csősztelek	Torontál	1·0627	2005
641	Szőreg	Torontál	1·0627	2661
642	Jenőfalva	Csik	1·0625	1646
643	Karavukova	Bács	1·0613	2788
644	Füzér	Abaúj	1·0612	771
645	Forasest	Krassó	1·0610	520
646	Szent-Mihály	Torontál	1·0603	3371
647	Szent-Ágosta	Nagy-Küküllő	1·0591	2979
948	Báttaszék	Tolna	1·0590	6452
649	Zsadány	Bihar	1·0590	1867
650	Varadia	Temes	1·0586	3511
651	Keresztúr	Bács	1·0582	4744
652	Szent-Imre	Csik	1·0580	1700
653	Tác	Fejér	1·0523	1615
654	Palota	Csanád	1·0522	4013
655	Csokonya	Somogy	1·0519	1596
656	Kászon-Ujfalu	Csik	1·0513	1979
657	Mosorin	Bács	1·0507	2253
658	Kéthely	Somogy	1·0506	2815
659	Csorba	Liptó	1·0500	1731
660	Iván	Sopron	1·0500	1220
661	Dárda	Baranya	1·0488	2358
662	Erked	Udvarhely	1·0477	1217
663	Ibrány	Szabolcs	1·0465	2778
664	Meneság	Csik	1·0455	2058
665	Bükszád	Háromszék	1·0436	1109
666	Kopacsel	Fogarás	1·0433	1254
667	Csarnoholova	Ung	1·0411	715
668	Gyula-Varsánd	Arad	1·0429	2396
669	Jeselnica	Szörény	1·0401	671
670	O-Palánka	Bács	1·0396	4416
671	Lovasberény	Fejér	1·0359	3790
672	Rigyicza	Bács	1·0350	3735
673	Bilke	Bereg	1·0341	3633
674	Hankovácza	Bereg	1·0340	275
675	Alsó és Felső Nyáregyháza	Pest	1·0347	1393
676	Titel	Bács	1·0334	2718
677	Sarúd	Heves	1·0325	2345
678	Szakálháza	Temes	1·0310	3288
679	Földvár	Brassó	1·0291	1898
680	Alsó és Felső Megyaszó	Zemplén	1·0288	2495

Sorszám	Község neve	Mely megyében fekszik	Határkiterjedés ☐ osztr. mfd és ☐ kat. holdakban	Község népessége
681	Tárkány	Komárom	1·0278	1939
682	Báta	Tolna	1·0248	3364
683	Mörul	Szörény	1·0241	1227
684	Demsus	Hunyad	1·0235	1481
685	Reketyefalva	Hunyad	1·0235	1402
686	Szék	Szolnok-Doboka	1 0221	3505
687	Sesavnik	Trencsén	1·0217	3223
688	Szinyérváralja	Szatmár	1 0215	3996
689	Nagy-Dorog	Tolna	1 0211	2579
690	Pata	Heves	1·0210	2448
691	Szász-Hermány	Brassó	1·0209	1987
692	Çsermó	Arad	1·0208	2728
693	Uj-Szemere	Ung	1·0201	745
694	Pilis-Marót	Esztergom	1·0195	1611
695	Gara	Bács	1·0167	3878
696	Nyirád	Zala	1 0149	1601
697	Orlát	Szeben	1 0147	1788
698	Bázos	Temes	1 0144	1432
699	Piskolt	Bihar	1·0139	2240
700	Nyir-Lugas	Szabolcs	1 0133	2221
701	Lábod	Somogy	1 0125	1507
702	Száraz-Ajta	Háromszék	1 0112	1659
703	Feketehegy	Bács	1·0110	4183
704	Féltorony	Moson	1·0108	2075
705	Közép-Ajta	Háromszék	1 0106	1438
706	Kis-Turicza	Ung	1 0095	121
707	Nagy-Bajom	Bihar	1 0089	3519
708	Oppova	Torontál	1 0083	3712
709	Kocs	Komárom	1·0081	2966
710	Kusznicza	Mármaros	1·0079	1049
711	Magura	Besztercze-Nászód	1·0077	903
712	Nagy-Halász	Szabolcs	1·0072	2639
713	Máté-Szalka	Szatmár	1 0070	3741
714	Vamos-Péres	Hajdú	1 0053	2999
715	Petrosza	Hunyad	1 0023	657
716	Mosócz	Turóc	1 0020	1805
717	Tisza-Kürt	Jász	1·0018	2020
718	Tót-Pelsőcz	Zólyom	1·1295	3073

Némely község területe más községgel vagy községekkel közösen van felemlítve Kollerffynél, de miután a terület nincs annyiszor 10000 kat. hold, mint a hány községhez tartozik, a fenti táblázatba be nem foglaltatott.

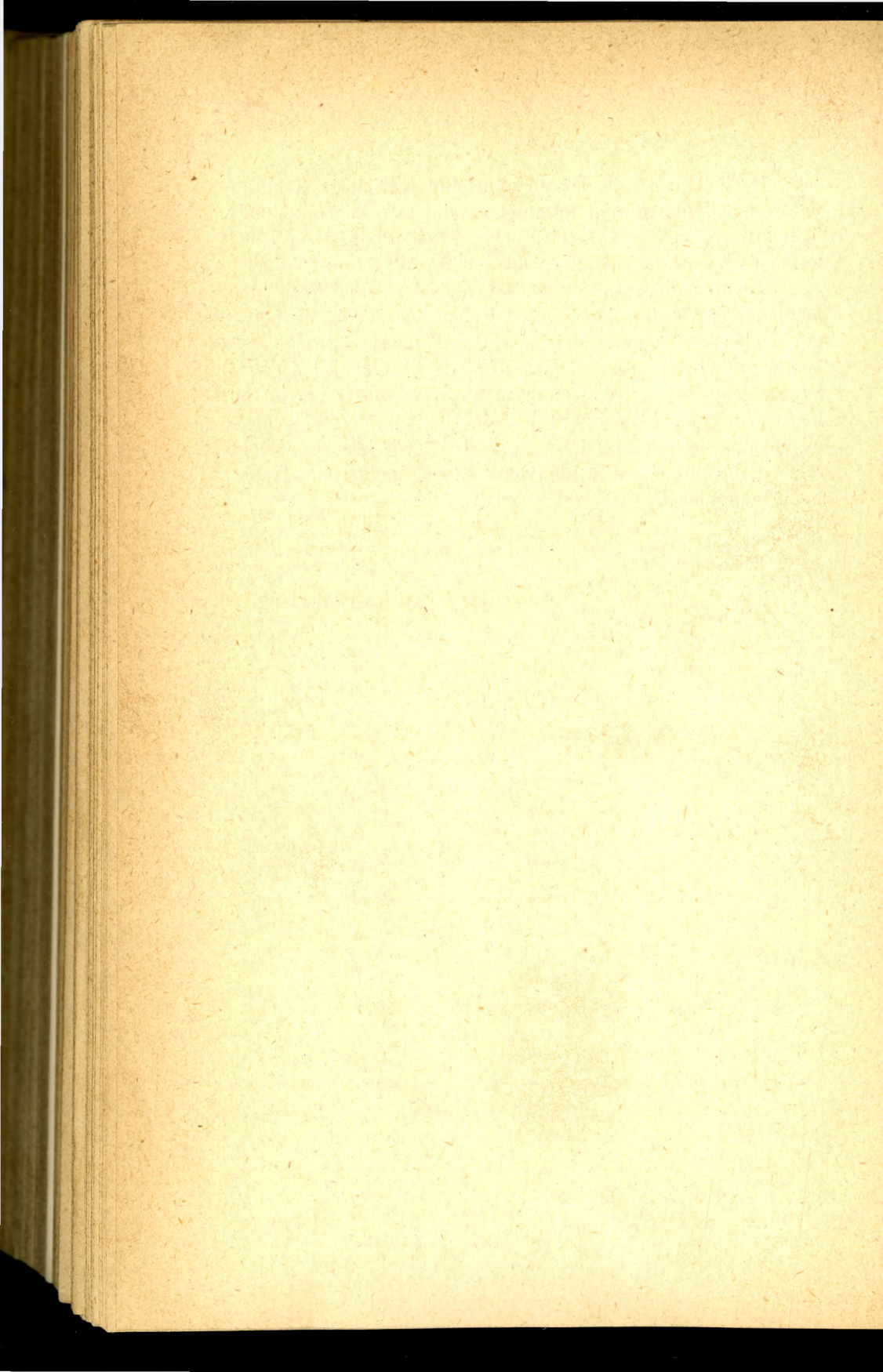
Ezek a következők:

	Megyében	kat. hold
Kisindia, Paizsán	Arad	17360
Diós-Győr, Felső-Győr, Alsó, Felső-Hámor Ó- és Új-Hutta, Répás-Hutta	Borsod	29867
Dombegyház, Marczibány, Mattenklói-Pusztá református	Csanád	12755
Kovácsháza (Mező és Tót)	Csanád	10758
Szépviz, Gyimes, Felső-Lak, Gyimes-Bükk, Gyimes-Középalak, Verdót-Fulu Csik, Csik-Somlyó	Csik	30709
Rác, Adony, Szabolcs	Fejér	17299
Kokova, Antal-Falva, Forgách-Falva	Gömör	21397
Alsó- és Felső Nyires-Falva	Hunyad	14730
Magyar-Gyerő és Oláh-Monostor	Kolos	11612
Moldovabánya és Padina-Matyei	Krassó	12447
Kis-Palugya, Boda-Falu, Demen-Falu, Le- hota-Paucsina	Liptó	11028
Trebusa, Fejérpatak	Mármaros	16386
Negrovec, Horb, Imsád, Láz-Kalocsa	Mármaros	28070
Szinevér-Polyana, Lozsanszka	Mármaros	14160
Palota, Andrenyásza	Maros-Torda	19412
Svedlér, Óviz	Szepes	14605
Oláh-Lápos, Oláh-Láposbánya, Batiz-Polyán, Sztrimbuly, Iorgospataka	Szolnok-Doboka	36567
Nagy-Lupsa, Hadaró, Szásza, Valea, Vinca Al- és Fel-Podsága	Torda-Aranyos	17516
Al- és Fel-Szolcsva	Torda-Aranyos	18510
Csóka, Imretelek, Lőrincz-Falu, Monostor, Verbicza	Torontál	10161
Oroszlámos, Kis-Sziget	Torontál	10697
Magyar- és Szerb-Pádé	Torontál	12362
Tóba Molidorf- és Pusztá-Tóba	Torontál	11675
Nagy-Vászony Úrkút	Veszprém	19400
Magyar- és Német-Polány	Veszprém	11045
Gergavescsák, Bukovechegy, Gratistya-hegy, Juroscsákhegy, Kapelcsákhegy, Kerci- novechegy, Al- és Fel-Koncofcsákhegy, Proprocsanhegy, Zavescsákhegy, Keszth- hely, Cserszeg, Tomaj, Keszthely-Polgári Kram, Dobróc, Dolina, Janosovka, Medved, Pusztro, Vidrovo, Závodja	Zala	11283
Nagy-Szalatna, Kalinka, Klokócs, Kis-Sza- latna, Sztosok, Végles, Végles-Hutta	Zala	12108
Pojnik, Pojnik-Hutta, Pojnik-Lehota	Zólyom	21483
	Zólyom	21390
	Zólyom	10340

Egyes községekre nézve Kollerffynél az adatok hiányza-
nak, sok helyen pedig eligazodni bajos, mert habár az mon-
datik a mű végén, hogy »a pusztá, telep adatai mindég azon
községnél található meg a melyhez tartoznak,« mégis számos
pusztánál ott van a terület és népesség, a midőn azután nem
tudja az ember, valjon az benn foglaltatik e vagy sem a köz-

ség adatainál? sőt arra is van akárhány eset, hogy a pusztánál van nagyobb terület feltüntetve mint azon községnél melyhez tartozónak mondatik (lásd például Boldogkóta és Ó-Almás Zsiva és Vajszka). Ugyan ez áll a népszám feltüntetésénél.

Továbbá népszám és terület akárhány községnél nincs megjelölve; a betűrendben falunak feltüntetett némely hely a mű elején a közigazgatási beosztásnál nem található meg; önálló pusztákról van szó, melyek pedig közigazgatásilag nem léteznek, sok pusztáról nem tudni hova, némelyik pedig két községhez is tartozik, egyes községnél a kitüntetett területre nézve nincs megjelölve, hogy ez több község közt oszlik meg. Egy újabb kiadásnál e hiányok s hibák pótolthatnának s mellőztethetnének.

I.

AZON KÖZSÉGEK TERÜLETE ÉS NÉPSZÁMA,

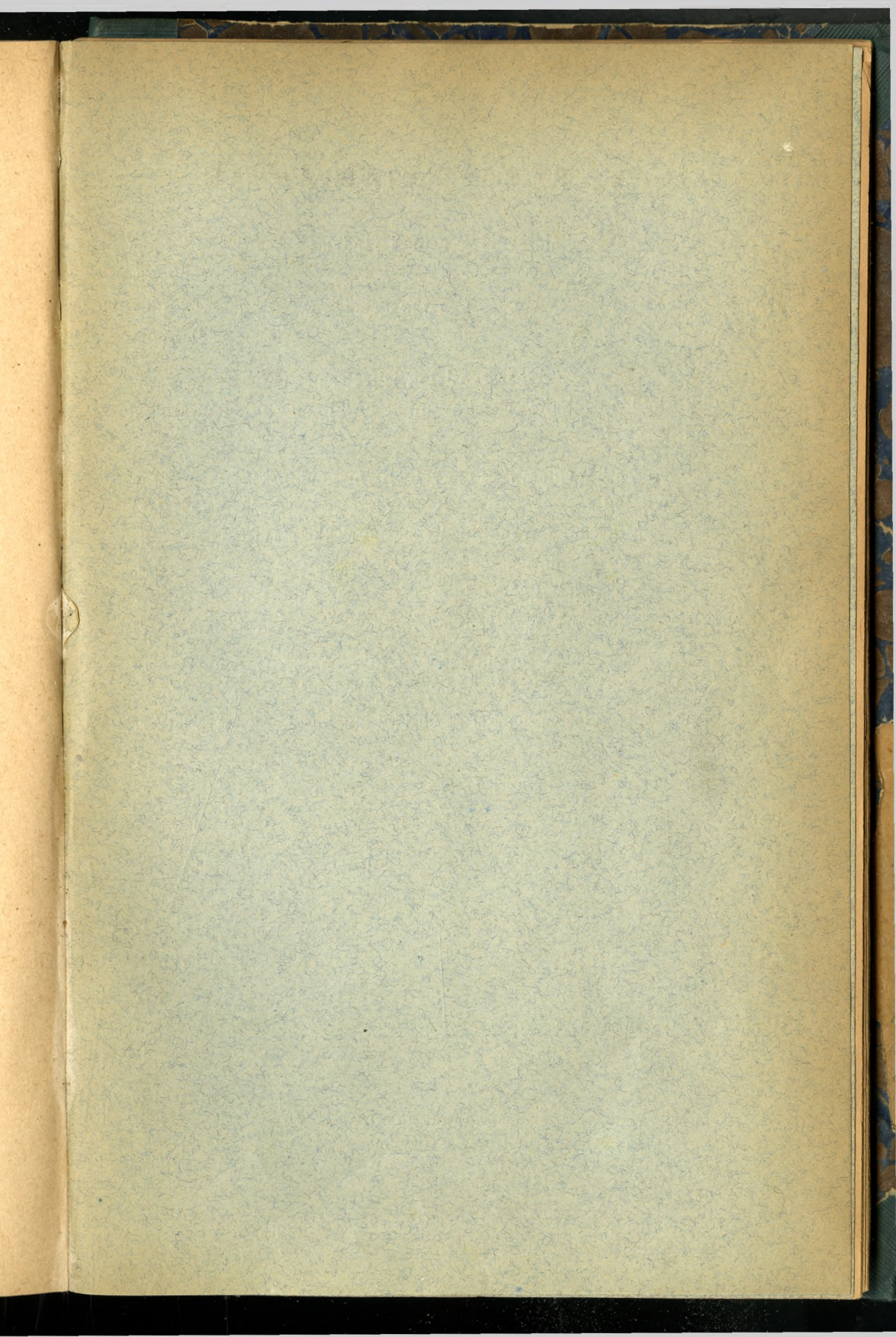
MELYEKNEK

HATÁRA 100 □ KATASZTERI HOLDNÁL KISEBB.

Sorszám	Község neve	Mely megyében fekszik	Terület □ kat. hol- dakban	Lélek- szám
1	Karulyfalva	Szolnok-Doboka	99	517
2	Kis-Lohó	Bereg	98	112
3	Szikla	Zólyom	97	386
4	Brezovec	Zala	95	99
5	Tizenháromváros	Vas	92	307
6	Uj-Beznóc	Vas	89	44
7	Kis-Örs	Zala	89	80
8	Ilkócz	Bereg	84	54
9	Kis-Hertelend	Baranya	83	98
10	Zsigmondfalva	Torontál	82	975
11	Nemes-Ludrova	Liptó	81	225
12	Kis-Bisztra	Bereg	79	96
13	Felső-Vidovec	Zala	78	70
14	Lázárpatak	Bereg	77	186
15	Drahusóc	Bereg	76	142
16	Lucson	Moson	76	566
17	Pila	Pozsony	76	389
18	Hegy	Pozsony	72	167
19	Bodrog-Sára	Zemplén	72	156
20	Ormándlak	Zala	66	105
21	Szered-Ujváros	Nyitra	63	882
22	Jobbovica	Bereg	61	262
23	Istvánfalva	Szepes	52	259
24	Jánosfalva	Zala	52	120
25	Pusztafalva	Baranya	52	123
26	Kukerics	Sopron	50	119
27	Sztracena	Szepes	48	355
28	Zsabinec	Trencsén	38	109
29	Beregóc	Bereg	34	92
30	Ujvároska	Nyitra	31	424
31	Német-Úrög	Baranya	27	301
32	Albertfalva	Pest	25	449
33	Dánfalva	Szatmár	22	288
34	Pálfalva	Somogy	16	459
35	Hídvég	Maros-Torda	10	133
36	Szabás	Baranya	9	82
37	Törcsvár	Fogaras	9	108
38	Kis-Márton-Váralja	Sopron	4	2200

DE BALLAGI GÉZA.

ZILAHY SÁMUEL KIADVÁNYAI:

- Dr. Plósz Sándor** (kolozsvári egyetemi tanár). A magyar váltójog kézikönyve . . . . . Ára 2 frt 80 kr.
- Dr. Neumann Ármin.** A kereskedelmi törvény magyarázata. I. köt. (8-adr. 666 lap.) . . . . . Ára 4 frt 80 kr.
- Dr. Schreyer Jakab.** A perorvoslatok teljes rendszeréről. A magyar tud. akadémia által a Sztrokay-díjjal kitüntetett pályamű. Nagy 8-adrét. 25 ív . . . . . Ára 3 frt 50 kr.
- Dr. Nagy Ferencz** (budapesti egyetemi magántanár). A magyar kereskedelmi törvény (1875. XXXVI. törv. czikk). Kapcsolatban az összes arra vonatkozó törvényekkel és rendeletekkel, valamint curiai döntvényekkel . . . . . Ára 1 frt 30 kr.
- — A kereskedelmi társaságok jogi természete. Különös tekintettel a főbb európai törvényhozásokra . . . . . Ára 1 frt 50 kr.
- Dr. Ihering Rudolf.** A jogtudomány a mindennapi életben. A közönséges élet eseményeihez fűzött jogkérdéseknek gyűjteménye. Fordította dr. Biermann Mihály jogakad. tanár. Ára 60 kr.
- Kétes elmeállapotok a törvénszék előtt.** Dr. Casper-Liman után írta dr. Kecskeméti L., kir. törv. orvos. Ára 1 frt 30 kr.
- Tanulmányok a börtönügy terén.** Irta Tóth Mór, kir. ügyész. Ára 1 frt 20 kr.
- A foglyokról, rabságról és börtönökről.** Ferrus után írták Tóth Mór és Nagy László . . . . . Ára 2 frt 50 kr.
- Az 1874. évi büntető törvényjavaslat.** Függetlenül az új váltótörvénykönyv tervezete . . . . . Ára 80 kr.
- Országos és pestvárosi rendőrügyi szabályrendeletek.** Gyűjtötte Kedvessy György . . . . . Ára 1 frt 50 kr.
- „Magyar Igazságügy“** jogtudományi havi folyóirat. Szerkeszti dr. Löw Tobiás. kir. főügyési helyettes.
- A »Magyar Igazságügy« ára: Egész évre . . . . . 10 frt.
Félévre . . . . . 5 frt.

